

כאמ"ר קרן לא פנה במרוץ... (אם נפרש...)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משולי ערימת" חובב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 479

הוצגה ע"י בנם הנה"ג הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי ביה"ר מודלני ורעייתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ד"ל

בס"ד, כח אדר התשע"ג. מסכת עירובין דף ב – דף יג

דף ב' ע"א

(א) מתניתין, מבוי שהוא גבוה. פירש רש"י דמדאורייתא שרי לטלטולי ביה דאינו רשות הרבים. ולא כתב דהוי רשות היחיד, ונחלקו הראשונים אי הוי רשות היחיד או מקום פטור, דעת תוס' שבת (צט: ועוד, דבג' מחיצות הוי רשות היחיד, וכן דעת הראב"ד (בפי"ז משבת הלכה ט'). אך דעת הרמב"ם (שם ה"א י"ט) דמדאורייתא לא הוי רשות הרבים אלא בד' מחיצות, ופירש המגיד משנה דמדאורייתא בעינן ד' מחיצות שלמות, ופחות מזה הוי מקום פטור, אלא דרבנן אסרו לטלטל בג' מחיצות כדין כרמלית, עד דאית ליה לחי, דנתנו לו חכמים דין רשות היחיד גמורה (אבל ודאי דהזורק לתוכו מרשות הרבים פטור, דהא מדאורייתא הוי מקום פטור). ומדברי הטור (שסה) משמע דמבוי רשות היחיד הוא. ומה דלא כתב רש"י דהוי רשות היחיד, כתב בשו"ת הרשב"א (חלק ה' סימן יט) דעיקר כוונת רש"י לפרש דאף על פי דמדאורייתא מותר לטלטל בו דאינו רשות הרבים, בכל זאת אסרוהו רבנן עד דאיכא לחי וקורה, [ורש"י לא נחית לנידון אי הוי רשות היחיד או מקום פטור].

בגבוה כ' וטעמו דלא פלוג רבנן בין לחי לקורה. (ג) מתניתין, רבי יהודה אומר אינו צריך. ביאר הרע"ב דטעמיה דרבי יהודה דסבר דקורה אינה משום היכר אלא משום מחיצה. ורבינו עקיבא איגר הקשה עליו מגמ' לקמן דמוכח דגם ר"י סובר משום היכר אלא דסובר שיש היכר גם למעלה מכ'.

(ד) מתניתין, והרחב מעשר אמות ימעט. פירש רש"י דטפי מהכי לא מקרי פתח אלא פרצה, וכתב הריטב"א דהא ודאי אתיא אפילו למאן דאמר לחי משום היכרא, דהרי לא מצא התנא היתר אלא בצורת הפתח, ואי היה די בלחי בלבד היה צריך להתיר בלחי, וצורת הפתח שהיא קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן דמהני נילף מק"ו. וטעמא דמילתא דכל שהוא רחב מעשרה אמות אינו נדון אלא משום פירצה, ואין לחי ולא קורה מתירין את הפירצה. והרבינו יהונתן והמאירי ביארו טעמא דמילתא, משום שאין כאן היכר לחי וקורה בהאי פירצה.

(ה) מתניתין, ואם יש לו צורת הפתח אין צריך למעט. בהא דמהני צורת הפתח כתב הרשב"א (בדף ח. ובכמה מקומות) דהוא מדין מחיצה, ובמאירי כתב דאין לך היכר גדול מצורת הפתח, ואפילו למעלה מעשרים יש היכר, וברבינו יהונתן כתב דכיון שהוא רחב כל כך לא מיחזי כפתח אלא כפירצה ולא יועיל בו היכרא דקורה אלא אם כן יש לו צורת פתח שהוא עמוד מכאן וכו', עכ"ל. ומדברי הרמב"ם (בפרק יז מהלכות שבת הלכה יד) דכתב וז"ל כמה יהיה פתח המבוי ויהיה די להכשירו בלחי וקורה, גובהו אין פחות מי"ט, ולא יותר על כ' אמה, ורוחבו עד עשרה אמות, בד"א שלא היה לו צורת הפתח אבל אי היה לו צורת הפתח אפילו היה גבוה מאה אמה, או פחות מעשרה, או רחב מאה אמה, ה"ז מותר, וכן אם היה בקורה של מבוי כיור וציור וכו' אף על פי שהיא למעלה מכ' אמה כשירה שהקורה משום היכר עשויה עכ"ל, משמע

הדרך היומיומית

מסכת עירובין דף ב

כה אדר התשע"ג

שהוא מדין היכר.

ועיין **בחדושי רבי חיים הלוי** (פרק טז מהלכות שבת הלכה טז) שנקט דצורת הפתח מהני מדין מחיצה דשם פתח שבה הוא גופא המחיצה, ועוד כתב שם דחלוק דין מחיצה דצורת הפתח מדין מחיצה בעלמא, דצורת הפתח אינה יכולה לאשוויי שיעור מחיצות אלא רק להשלים למחיצות. (ועיין באות ז).

ו) מתניתין, ואם יש לו צורת הפתח אף על פי שהוא רחב מעשר אמות אין צריך למעט. הקשה הרשב"א הא גם בגובה מעשרים אמה קמטיק לקמן (יא). דמהני צורת הפתח ומאי טעמא לא הזכירו לענין גובה, ונשאר בצ"ע. והר"ן תירץ דבכל צורת הפתח איכא לחי, והא לחי מתיר גם בגובה יותר מכ' הלכך לא צריך למתניה.

ז) שם. הרשב"א (בדף ח). הביא דברי הרמב"ם דצורת הפתח מהניא אפילו לפחות מעשרה. והקשה דלא מצאנו אלא בגובה יותר מעשרים והיינו משום דכמחיצה דמי וכאילו נסתם הכל. ועוד דצורת הפתח לא עדיפא ממחיצה גמורה שפחות מעשרה לא מהני כ"ש צורת הפתח. וכדעת הרשב"א מבואר בהרא"ש (ג) דכתב ואם יש לו צורת הפתח וכו' ואילו בגובה מהני צורת הפתח דלא בעיא היכר בצורת הפתח עכ"ל. הנה דחילק בין מה דמהני משום היכר, דלא מהני, לבין אי הווי מחיצה דשפיר מהני בגובהה ואף דאינו ניכר. והמגיד משנה (פי"ז הי"ד) ביאר דעת הרמב"ם וז"ל ובגמ' תניא מבוי שהוא גבוה מכ' אמה ימעט, ואם יש לו צורת הפתח אין צריך למעט, ומתוך כך סובר רבינו שהו"ה לפחות מעשרה שצורת הפתח מועילה בו. והיינו שסבירא ליה להרמב"ם דצורת הפתח מהני משום ההיכר שבה וכדלעיל (אות ה) דאי הוי מדין מחיצה איך מועיל בפחות מעשרה, (ואף על גב דכתב הב"ח (הובא לקמן אות מד) דגם אי משום היכרא על כל פנים בעינן היכרא דמחיצה ואם כן איך מועיל פחות מעשרה, מכל מקום קצת מחיצה יש בזה). אמנם **בביאור הגר"א** (שסג סכ"ו) כתב דאין כונת הרמב"ם שהצורת הפתח פחות מעשרה, אלא שהמבוי פחות מעשרה אבל צורת הפתח בגובה עשרה. והחזון איש (סה סקנ"ז) ביאר כונתו דהמבוי כולו ודאי גבוה עשרה אלא שסמוך לפתח מקורה עד שלא נשאר עשרה. וכדברי הגר"א הביא הבית מאיר (שסג, כו) דהוא להדיא בפירושו המשניות להרמב"ם במתניתין דכתב ז"ל, וחייב אתה לדעת כי המבוי לא יהיה גבהו פחות מעשרה טפחים בשום פנים, ולא יותר מכ' אמה אלא באחד מאלו התנאים שיהיה לו צורת הפתח או אמלתרא עכ"ל. הרי להדיא שבפחות מעשרה פסל הרמב"ם בכל פנים ולא מצא לו היתר.

ח) שם. הקשו הרשב"א והריטב"א אמאי לא תני במתניתין פסול של פחות מעשרה טפחים. ותירץ מכיון שזה אותו טעם כמו בסוכה שפסולה פחות מעשרה טפחים לא תני לה. וצ"ע אמאי שוו בטעמיהם, הא בסוכה הטעם משום דלא ראוי לדיוורם, אך במבוי הטעם משום דאין לזה שם מחיצה, (ש.ב.).

ט) רש"י ד"ה מבוי, שהניחו את הקורה למעלה מעשרים אמה.

והקשה רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס, הא מסקינן לקמן דחלל מבוי תנן, ואם כן למעלה מעשרים כשר ורק למעלה מעשרים ומשהו פסול. וצריך לפרש המשנה מבוי שהוא גבוה היינו שהחלל שלו גבוה מכ'. ובתוס' הרא"ש כתב אמתניתין דהיכר המבוי שהיא הקורה, גבוהה מכ' אמה. והקשה אם כן הרחב מעשרה אמות אמאי קאי. ולכן פירש דמבוי היינו חומות המבוי שהם גבוהים למעלה מכ' אמה ודרך להניח הקורה על חומות המבוי, ימעט גובהו. וכן אם פתח כניסת המבוי רחב מעשרה אמות ימעט רחבו. (ועיין לקמן אות יד). וברש"ש כתב דבאמת למעלה מעשרים היינו שחלל המבוי הוא למעלה מכ', ואתי שפיר הא דגרסינן "למעלה מעשרים", (עיין בהב"ח שמחק תיבת למעלה), דאי תני מבוי שהוא גבוה מכ' היינו מפרשים את תיבת "מ"ם" שמתפרש כמו מן, ר"ל שמבוי שהוא גבוה מן כ' ומעלה, וכ' בכלל. ובחשק שלמה הביא שבירושלמי לא גרס למעלה, וכתב דהוא לשיטתו דרבי יוחנן בירושלמי שם דסבר דקורה צריכה שתהא בתוך עשרים.

י) בא"ד, אבל מבוי קצר וכו' דאי הוי מפולש. כתב הרש"ש דמש"כ רש"י דאי הוי מפולש לא הוי מישתרי בקורה לא אזיל דווקא על רוחב ט"ז אלא אפילו אינו רחב ט"ז נמי לא מישתרי בקורה.

יא) בא"ד, כתב רש"י דרבנן גזרו משום דאתי לאיחלופי ברשות הרבים, ושרויה בתקנתא דלחי וקורה, דליהוי היכרא דלא ליתי למישרי רשות הרבים גמורה. והשפת אמת הביא מרבינו יהונתן דמה דהצריכו תיקון למבוי, כי היכי דלא ליתי לטלטולי מרשות הרבים לתוכו, ולפ"ז משמע דהתקנה היתה לעשות לחי או קורה, אף על גב שאינו רוצה לטלטל בו. וכתב דלא מצינו בפוסקים בכה"ג צריך לעשות לחי וקורה, אלא דכל התקנה היתה כדי להתיר טלטול, ואי בני המבוי לא רוצים לטלטל במבוי שפיר אין צריך לתקנו בלחי וקורה.

יב) בא"ד, ושרויה בתקנתא דלחי או קורה דליהווי היכר. הקשה רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס, הא קי"ל דלחי העומד מאליו הוי לחי דקיימא לן לחי משום מחיצה. ובפורת יוסף כתב דמפורש לקמן (ה:): **תוס' ד"ה ד' אמות,** דאפילו למאן דאמר לחי משום מחיצה ניכר קצת בעינן, ואין להקשות דלא היה לרש"י להניח העיקר דהוא משום מחיצה, דיש לומר דרצה למנקט אליבא דכו"ע. ובב"ח (שסג ד"ה אבל נעץ) כתב, דגם למאן דאמר משום היכר בעי היכר של מחיצה, ועיין להלן (אות מד) שביארנו זה.

יג) רש"י ד"ה ימעט, ישפיל. הרשב"א כתב בין ישפיל הקורה בין יגביה הקרקע דהרי איתא להדיא לקמן (ד:): דימעט היינו יגביה הקרקע ורש"י חד מינייהו נקט.

יד) גמ', מאי שנא גבי סוכה דתני פסולה ומאי שנא גבי מבוי תני תקנתא. לעיל (אות ט) הבאנו דברי התוס' הרא"ש דמבוי היינו חומות המבוי, ולדבריו קשה איך ניתן לכתוב גבי מבוי פסולה דבשלמא בסוכה שעשייתה היא לצורך המצוה שייך למיתני דעשייה כזו כשרה או פסולה, אך בחומות המבוי שאין עשייתה לצורך העירוב מה שייך למיתני כך, שהרי אינו מתקן לצורך היכר

להדיא ולא היינו למדים שזה פתח האולם ע"י שכתוב במקום אחר אולם הבית, אלא היה כתוב מפורש פתח האולם ניהא, אבל עכשיו יש לומר שאולם הבית פירושו האולם של הבית ובית היינו היכל וכיון דההיכל פתוח לאולם קרינן לאולם אולם הבית כמו בית שער.

יח) שם, הרשב"א והריטב"א הביאו פירוש **רבנו שמואל** שפירש בגמ' דכתיב בקרא (יחזקאל ח, טו.) והנה פתח היכל ה' כעשרים וחמשה איש בין האולם ולמזבח, מבואר שפתח ההיכל הוא בין האולם ולמזבח ובהכרח שזהו פתח האולם וקרי לאולם היכל. והקשו עליו דהא אמרינן בגמ' דלכו"ע אולם לחוד והיכל לחוד, ואם כן אי אפשר לאולם להקרא היכל. ועוד מאי קאמר אי הוי כתיב פתח האולם כדקאמרת השתא דכתיב פתח אולם הבית וכו', הא באמת פתח אולם בלחוד כתיב דכתיב פתח היכל ה' ולא כתיב פתח אולם היכל ה'.

יט) גמ', והא כי כתיב האי במשכן כתיב. פירש **רש"י** דפתח המשכן אינו גבוה אלא עשרה אמות ואם כן איך ילפינן שיעור גובה מבוי, וכתב **המהרש"א** דעל רוחב עשר לא פריך דהא גם במשכן היה רוחב עשר, וכתב עוד דלפי מה שכתבו תוס' לקמן (ב: ד"ה ליבעי) דכיון דלית ליה גופי לאו פתח הוא אם כן אפילו רחב עשר ליכא למילף.

כ) שם, כתב הריטב"א דהקושיא היא רק לרבי יהודה דיליף מפתחו של אולם, אבל לרבנן דשיעור מבוי כ' אמה לא קשיא דיש כמה פסוקים דכתיב בהו פתח ההיכל. ומה שלא הביאה הגמ' בתחילה הפסוק של פתח ההיכל, כתב **הריטב"א** דעדיף ליה למילף מדברי התורה ולא מדברי קבלה.

כא) גמ', דאי לא תימא הכי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל. הקשה **הריטב"א** אמאי צריך לדרב יהודה אמר שמואל הא מייתינן קראי דמקדש אקרי משכן. ותירץ דממימרא דשמואל חזינן דהאי קרא גופא דפתח אהל מועד מיניה ילפינן לפתחו של מקדש. **כב) גמ', שלמים ששחטן וכו' פסולים.** כתב **הריטב"א** דאין זה משום דדרשינן פתח מלשון פתוח, דאם כן אדרבה ממימרא זו מוכח דאי אפשר לדרוש שיעור גובה פתחים דהא נקרא פתח מלשון פתוח ולא מלשון פתח. אלא ודאי דהדרשא היא דפתח לא נקרא פתח אלא בזמן שהוא פתוח.

כג) תוס' ד"ה אשכחן, ותירץ הרב נתנאל כו'. הקשה המהרש"א דאם כן איך ילפינן דאין משכן דוחה את השבת. ותירץ דאיכא קרא להדיא דדרשינן סמיכת שבת למלאכת המשכן דכתוב אך את שבתותי וכו', אלא דבהווה אמינא סברו תוס' דהוה אסמכתא דעיקר הדרשא היא מהא דמשכן אקרי מקדש. ובמהרש"ל כתב דלא דייק תוס' כולי האי בענינא דמשכן כי מאי דהוה הוה משא"כ במקדש. ועיין ברש"ש..

כד) בא"ד, מבואר בתוס' שלא ילפינן משכן ממקדש. אבל **הריטב"א** כתב דבאמת ילפינן משכן ממקדש, אבל רק לענין כל דבר שאינו תלוי בקדושת הבית, והלכך ילפינן לגבי פתח שאין זה תלוי בקדושת הבית.

מבוי דעל זה שייך למיתני כה"ג כיון דיש דינים בעשייתו. ובע"כ צריך לומר שיפרש קושית הגמרא דקאי אסוכה אמאי גבי סוכה תני פסולה ולא תני תקנתא היינו ימעט. וזהו דלא כמו שביארו **המהרש"א** (במהדורא בתרא) ו**המרומי** שדה קושית הגמ' אליבא ד**רש"י** ד"ה תקנתא דכתב דתני ימעט ולא תני פסול, והיינו דהקושיא על מבוי מדוע לא נקט פסול כבסוכה, ומשום דרש"י פירש דהכשר מבוי קאי אקורה, ואם כן שייך למיתני ביה לישנא דפסול. (ועיין בגאון יעקב טעם דלא פירש רש"י כתוס' הרא"ש). אמנם **הרשב"א** ו**הריטב"א** פירשו דהקושיא קאי גם על מבוי וגם על סוכה דליתני בתרווייהו פסולה או תקנתא, וכדמשמע פשוט לשון הגמרא שתירצה על שניהם.

טו) גמ', אמר רב יהודה אמר רב חכמים לא למדוה אלא מפתחו של היכל וכו'. לכאורה יש לפרש דהא דגבוה כל כך עד עשרים נקרא פתח, למדו חכמים מהיכל. אבל הר"ן פירש דבלא הלימוד מהיכל, הוה אמינא דאפילו גבוה טפי איקרי פתח, ומהיכל ילפינן דביותר מכ' לא איקרי פתח, דאי הוי פתח יותר מכ' אמאי לא הגביהו הפתח יתר מכ' לנאותו, דהגובה הוא נוי שלו.

טז) גמ', שם. פירוש דילפינן מפתחו של היכל דבכה"ג דהיכל הווי פתח והלכך מהני במבוי מדין פתח. והקשה **רבינו עקיבא איגר** אם כן איך מהני לחי הא אין זה פתח דליכא משקוף. והגאון **יעקב הקשה** דאיך מהניא הקורה לאשווי פתח, הא הו"ל פרוץ במילואה וליכא גיפופים וליכא שם פתח. ותירץ הגאון יעקב דתקנת חז"ל היתה לעשות סימן של פתח ע"י אחד מחלקיו, וסגי או בקורה שהוא משקוף, או בלחי שהוא מוזה, וכתב עוד דיש חילוק בין לחי לקורה שהלחי לא מפסיד מה שגבוה יותר מכ', ובקורה מפסיד מה שרחב יותר מעשרה והטעם שהפסד הרוחב עושה פירצה, והפסד גובה אינו עושה פירצה. והק"ן אורה תירץ (על לחי) דכיון דמה"ת אין צריך תיקון כלל, כיון דיש ג' מחיצות, רק דרבנן הצריכו התיקון, והם אמרו דסגי בלחי, אבל בקורה סבירא ליה לרב דטעמא הוא משום דמשוי ליה לפתח אם כן בעינן דומיא דהיכל. [וביאור דבריו דמבוי נותר או ע"י שם פתח ולזה תיקנו חז"ל קורה, או ע"י לחי, וזה אינו מדין פתח אלא דין בפני עצמו דלחי מתיר במבוי, ודלא כמו שכתב הגאון יעקב דגם לחי מהני מדין פתח].

יז) תוס' ד"ה דכתיב אל פתח אולם הבית. זה הפסוק וכו', פירש **המהרש"א** שאם לא היה כתוב בשום מקום אולם הבית והיה כתוב פתח האולם, ודאי היינו מפרשים שפתח האולם מהעזרה אקרי פתח כיון דלא מצינו שייחס הפסוק את האולם לבית, אבל השתא דכתיב בקרא (בשום מקום) אולם הבית, אם כן אפילו אי הוי כתיב פתח האולם, אנו מפרשים פתח אולם הבית כאילו כתיבי בחד קרא דהיינו הבית הפתוח לאולם וכיון שהפתח מהאולם לבית, קוראים לו פתח אולם הבית. ו**הריטב"א** פירש בשם ר"י, (דהיינו תוס') שרבי יהודה סבר דאולם הבית פירושו שהאולם נקרא בית, הלכך פתח הבית היינו פתח האולם, דלהיכל לא איקרי בית, וקאמרי ליה רבנן דאי הוי כתיב פתח האולם

שהיה סבור וכו'. ובתוס' הרא"ש כתב שנראה עיקר כפירוש הראשון והטעם שפירש גבוה עשרים, אינו משום דפריך אגובהה, אלא משום דכיון דמקשינן לרבנן ולרבי יהודה, בעי לשנויי נמי אליבא דרבי יהודה, דסבר דגובהה הקלעים בחצר חמש אמות, א"כ האי דכתיב קלעים חמש עשרה אמה לכתף, וכתיב קרא אחרינא וקומה חמש אמות, על כרחין צריך לפרושי וקומה חמש אמות משפת קלעים ולמטה, ולא משמע ליה לפרושי וקומה חמש אמות בשאר הרוחות, וקלעים חמש עשרה אמה לכתף ברוח מזרחית, משום דכתיב קרא אחרינא וקומה ברוחב חמש אמות דקאי ארוח מזרחית.

(ל) תוס' ד"ה בין לרבנן, ארוחבה פריך כדפירש בקונטרס דאגובהה לא מצי פריך וכו'. אמנם שיטת התוס' בזבחים (נט: ד"ה ואומר) דפריך מגובהה. ומה שהקשו תוס' נילף מהיכל, תירצו שם דליכא למילף מהיכל, כיון דמשכן נמי אקרי פתח דכתיב פתח אוהל מועד והתם שלא כדין קרי פתח כמו שכתבו תוס' (ד"ה ליבעו), ואם כן גם בהיכל שהיה במקומו, שלא כדין אקרי פתח, אמנם הא דפתח עזרה אקרי פתח הקשו כן גם בזבחים, ולא תירצו.

(לא) בא"ד, אף על גב דג' עמודים וכו'. כתב הרש"ש (על מדרש רבה סוף פרשת תרומה) דטעות סופר הוא וצריך לגרוס ד', דבקרא כתיב להדיא ועמודיהם ארבעה.

(לב) תוס' ד"ה ואבעית אימא, אך קשה דקראי מוכחי דברוחב כתיב. עיין מה שהבאנו לעיל (אות כח) מהמהרש"א. ובתוס' זבחים (נט: ד"ה ואומר פירשו איך מוכח מקראי, דקחשיב מעיקרא החצר לפאת ים חמשים אמה, ואח"כ מפרש לפאת קדמה מזרחה חמישים אמה, ואח"כ כתיב חמש עשרה אמה קלעים לכתף שאצל השער ולכתף השנית חמש עשרה קלעים, ואח"כ לשער החצר מסך עשרים אמה.

(לג) גמ', ולא היא רבי יהודה מפתחן של מלכים גמר. הרשב"א לקמן (ג). מבאר דבפשוטו טעמא דרבי יהודה, דכיון דלמלכים יש פתחים כאלו, קרי ליה פתח, והביא שם עוד שיטה, דטעמא דרבי יהודה משום היכר, וכיון שמלכים עושין פתחין גבוהין לנוי, אם כן מוכח שיש בזה משום היכר. ובתוס' הרא"ש כתב דפתחי מלכים איקרו פתח דכתיב והמלך יושב על כסא מלכותו נוכח פתח הבית.

(לד) גמ', אלא מעתה לא תהני ליה צורת הפתח דהא היכל עשר אמות וכו'. רבינו חננאל פירש קושיית הגמרא, דלא יספיק רק צורת הפתח של קנה על גביו אלא ליבעי תיקרה כמו שהיה בהיכל, ותירצה הגמרא, דלרב באמת צורת הפתח לא מהני כלל, ואם כן אין נפקא מינה בין תיקרה לקנה. [וצריך לומר דלא גרס אפילו הכי עשר אמות הוא דרויח].

(לה) תוס' ד"ה אלא מעתה, דאי הוי קרי פתח אף שגדול ביותר וכו' היה לעשותו שוה לאולם. רבינו עקיבא איגר והחזון איש (ליקוטים קיב, ב.) הקשו דאם נאמר דרב מודה דדלתות מהני אפילו ביתר מעשרה עדיין קשה דכיון דבהיכל היו דלתות אמאי לא הרחיבו הפתח יתר מעשרה, כדי להשוותו לאולם וכמו שכתבו

(כה) תוס' ד"ה שלמים, דעת תוס' דפסול רק מדרבנן. אמנם הריטב"א (יומא כט:.) הביא שיטה שפסול מדאורייתא, והקשה הקהילות יעקב (פסחים סימן מו) מה נענה לשיטה זו על הוכחת התוס' במנחות (מט:)., מהא דאמרין בריש תמיד נשחט דמחוסר כפורים בערב הפסח מקריב קרבנותיו אפילו אחר תמיד של בין הערביים, דיבוא עשה שיש בו כרת וידחה עשה דהשלמה שאין בו כרת. והשתא אי נימא דפסול, מאי אהני דחיית העשה הא הוי קרבן פסול. ותירץ דטעם הפסול אי הקריב קודם התמיד משום אי עביד לא מהני, ואם כן ניחא, דכיון דפסח ידחה עשה דהשלמה, אם כן לא שייך אי עביד לא מהני.

(כו) בא"ד, בריטב"א הביא בשם תוס' דאיירי כגון ששחט התמיד בדלתות נעולות. ואף על גב שאסור לכתחילה, אינו פוסל בדיעבד, דכל מה דילפינן בגמ' דפסולין היינו דוקא שלמים ולא תמיד.

דף ב' ע"ב

(כז) גמ', בין לרבנן ובין לרבי יהודה. הקשה רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס דלרבי יהודה לא קשיא, דהא האולם נמי היה רחבו עשרים, ולקמן פרכינן אמאי לא פליג רבי יהודה ארוחב, ומתריצינן דבאמת סבר רבי יהודה דבעינן עשרים רוחב. ובשו"ת הר צבי (או"ח ב' סימן כו ד"ה וכדי) הביא לתרץ בשם הגאון מאוסטרובצה על פי מה שמבואר בהגר"א, דאמות הקלעים היו של חמש טפחים, דכתב הגר"א דהא דג' מאות כהנים היו טובלים את הפרוכת, היינו לר"י דאמת כלים של חמש טפחים היתה, והיה מ' גובה וכ' רחב, והיקפו ק"כ וכל אמה חמשה טפחים הרי לנו שש מאות טפחים, נמצא החשבון מדויק ב' טפחים לכל כהן, וכיון דלהגר"א הפרוכת היה דינה כמו אמת כלים ע"כ דגם אמות הקלעים היו של חמש. ולכאורה קשה דמאי פריך דלילף לרוחב כ' הא כיון דהקלעים היו של חמש טפחים, אם כן נשאר לפתח חמשה ועשרים אמות. וצריך לומר דפריך בהאי לישנא דוקא לר"מ דכל אמות של ששה טפחים, ולפי זה לר"י באמת קשה לילף מעשרים וחמשה, ומיושב דלא פריך מפתח אולם משום דמחצר הוא דקשה.

(כח) גמ', והא כתיב ובקומה חמש אמות וכו'. ברש"י יש שני פירושים, לפירוש א', גובה הקלעים המזרחיות היה כ' אמה, ולפירוש השני כל הקלעים גבהם היה ט"ו אמה, והקשה המהרש"א לפירוש השני הא כתיב להדיא בקרא בפרשת תרומה וסוף ויקהל, דהמסך אורכו עשרים אמה ואיך אמרין דהיה רחב פחות מעשר, וכתב דאפשר דזוהי כונת קושיית תוס' ד"ה ואבעית אימא, במה שכתבו אך קשה דקראי מוכיחי דברוחב כתיב. [וגם לפירוש הראשון שהיה גובה עשרים קשה דבסוף ויקהל כתיב ומסך שער החצר וגו' ועשרים אמה אורך וקומה ברוחב חמש אמות, ש.ב.]. ורבי אלעזר משה הורוויץ תירץ דיתכן דהמסך היה על רוחב הפתח, ואף שהפתח היה צר אבל המסך נמשך משני הצדדים כנגד הכתלים שלא כנגד הפתח.

(כט) רש"י ד"ה משפת קלעים, והמפרש לשון ראשון טועה הוא

תיובתא. ותוס' הרא"ש כתב, דמילתא דפשיטא הוא דכל מה שעשו לנוי לאולם עשו להיכל.

(מ) גמ', רחבה ד' אף על פי שאינה בריאה. ובלבוש כתב הטעם, דכיון דקורה משום הכירא, שפיר הוי היכר ברחבה ד', אף על גב דאינה בריאה, ומה דבריאה מועיל משום הכירא, אף על גב שאינה רחבה ד', דניכרת מחמת עוביה, דאי לא עבה ואינה רחבה ד' לא מצי לקבל אריח.

(מא) גמ', שם. הרשב"א בעבודת הקודש (הובא בביאור הלכה שסג, כו. ד"ה אינו ניתר) כתב, דאם היתה רחבה ד' וגם בריאה מתרת גם למעלה מכ', דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, והר"ן הביא שהראב"ד פליג, מדלא מצא רב להכשיר למעלה מכ' אלא באמלתרא, משמע שבריאה לא מהני. והרשב"א דחה, דרב רצה למצוא שגם קורה שהיא משום היכר מהני למעלה מכ'. ודעת הריטב"א (פו. סוף ד"ה אלא דר"ח) דלא אמרינן פי תקרה למעלה מכ'.

(מב) גמ', קורה לרבנן משום היכר. הקשה הרשב"א הא אמרינן בסוכה דהיכא דהדפנות מגיעות לסכך איכא היכר אפילו למעלה מכ' אמה, והא הכא כיון דבעינן קורה ע"ג מבוי אם כן המחיצות מגיעות לקורה ואיכא הכירא. ותירץ דשאני קורה דקצרה דשיעורא טפח. והר"ן רצה לחדש לפי זה דהיכא דהקורה רחבה ו' יועיל אפילו למעלה מכ' אמה, אלא דכתב דיתכן דלא פלוג רבנן בקורה וכל למעלה מכ' פסולה. והביאור הלכה (שסג, כו ד"ה אינו ניתר) הביא מהרשב"א בעבודת הקודש שבאמת קורה רחבה שבעה מתרת אפילו למעלה מעשרים.

(מג) שם. משמע דדוקא לרבנן אבל לרבי יהודה טעמו כדאמרינן דגמר מפתחי מלכים. הקשה הרשב"א אם כן מאי מקשינן למה לי לאפלוגי בתרתי, הרי אי פליגי במבוי הו"א דוקא מבוי משום דלא בעינן היכר אלא פתח ואיקרי פתח כיון דאיכא פתחי מלכים, אבל סוכה דבעינן היכר לעולם בעינן כ' אמה. ותירץ דקושית הגמ' דליפלגו בסוכה, וממילא נדע למבוי דכיון שיש היכר למעלה מכ' ודאי דכשר. ועוד תירץ, דגם לרבי יהודה דקורה משום פתח דגמר מפתחי מלכים בעינן היכר, כדמוכח לקמן (ה:): בלחי הבולט מדפנו של מבוי, דגם למאן דאמר לחי משום מחיצה בעינן היכר (וכן הוכיחו תוס' שם ד"ה ארבע), והלכך כיון דמבוי מכשיר במ' ונ' אמה ודאי סובר שיש היכר, והקשה הרשב"א אם כן היכי אמרינן לעיל דלרבנן אם איתא דפתח האולם אקרי פתח, הוי ילפינן מיניה דאפילו למעלה מעשרים כשר הא ליכא הכירא. ותירץ דס"ד דכיון שהדפנות מגיעות לקורה איכא הכירא כמו בסוכה. עוד תירץ הא דקאמר קורה לרבנן לאו דוקא, והוא הדין לרבי יהודה אלא משום דקאי אדרבנן קאמר לרבנן. והביא הרשב"א דמקצת ספרים גרסי, קורה לרבנן נמי משום היכר, לומר דלר"י דלא יליף מאולם אלא מפתחי מלכים פשיטא דמשום היכר הוא, וקסבר דאיכא היכר למעלה מכ' שכן דרך מלכים לעשות פתחיהן גבוהים לנוי, ואם כן מוכח דיש להם היכר דאי לאו הכי לא היו עושים גבוהים.

תוס'. ובאבני נזר (אור"ח רעג, י). הביא קושיא זו בשם ספר בית ישראל למגיד דקאזניץ, והביא שתירץ דדלתות עושות רק שיהיה סתום ולא יהיה פירצה אבל אינם עושות פתח עיי"ש, וכן כתב השפת אמת.. והחזון איש תירץ דבהיכל בעינן שיהיה שם פתח גם בלא הדלתות דאינם חלק מהפתח. והא דפריך לקמן אלא מעתה לא תהני ליה אמלתרא, דהיינו שאם אמלתרא מהני ליתר מכ' אמאי לא הגביהו פתח ההיכל. ולא תירצו דבעינן שם פתח גם בלי אמלתרא, היינו משום דאמלתרא שפיר הוי בכלל צורת הפתח.

(לו) תוס' ד"ה אלא מעתה. בסוה"ד ולא שייך נמי למיפרך דליבעי צורת הפתח, דצורת הפתח לא הוי אלא משום נוי בעלמא. הביא החזון איש (קיא, ה). שיש שלמדו תירוצי התוס' שצורת הפתח העשוי לנוי אין לו דין צורת הפתח, והקשה דכל עיקר צורת הפתח הוא ע"י הנוי שבו. ונראה שהבינו שקושיית תוס' היתה, היאך ילפינן מהיכל שיש לזה שם פתח, אולי דווקא בהיכל שהיה לו צורת הפתח נחשב פתח עד עשרים, אבל בעלמא בלא צורת הפתח לא יחשב לפתח, ועל זה תירץ תוס' שאין לזה שם צורת הפתח כשעשוי לנוי. והחזון איש (עח, ו) ביאר קושיית תוס', דמוכח מהיכל שפחות מעשרים בלא צורת הפתח לאו פתח הוא, דאי לאו הכי אמאי הוצרכו לעשות צורת הפתח להיכל, אלא ודאי פחות מעשרים אין לו שם פתח, ולכך הוצרכו למיעבד צורת הפתח לאשוויי פתח. ועל זה תירצו תוס' שהטעם שעשו צורת הפתח אינו לשם פתח אלא לנוי בעלמא, והלכך אין ראייה שפחות מעשרים בלא צורת הפתח לאו פתח הוא.

(לז) שם, וברשב"א תירץ קושיית תוס', דכיון דחזינן דלרב צורת הפתח לא מהני לרחבה יותר מעשר, הרי לנו דצורת הפתח אינה מעלה ואינה מורידה, והווי כמו דלתות, נוצ"ע מנליה להשוות, נימא דליותר מעשר אינה מועילה צורת הפתח, אבל לפחות מעשר צריך צורת הפתח, ובלא צורת הפתח אין דין של פתח, וכמו בפתחו של היכל שהיה בעשר, ומ"מ היה לו צורת הפתח. (ש.ב.))

דף ג' ע"א

(לח) גמ', אלא מעתה לא תהני ליה אמלתרא. וכתב רש"י לאכשורי גובהו יותר מכ', ולקמן מבואר שאמלתרא מהני כיון דאיכא היכר. הקשה הגאון יעקב, לרב דטעמא משום פתח, מאי טעמא תהני אמלתרא. ותירץ דלמאן דאמר דאמלתרא הוי פסקי דארזא מהני משום דנפיש משכיה משוי פתח אפילו למעלה מכ'. והשפת אמת פירש דמנהגם היה לעשות אמלתראות במקום הפתח בדווקא, והלכך אמלתרא נותן שם פתח, עוד תירץ דעל ידי אמלתראות וציוורים, יש לזה שם פתחא דמלכים, שמצוירים וגבוהים הרבה, והלכך כשר אפילו למעלה מכ'.

(לט) גמ', והאי מאי קושיא דילמא תבנית היכל כתבנית אולם. כתב הריטב"א דלשון דילמא לאו דוקא, דודאי תבנית היכל כאולם דהרי גמירי לה, דאי לאו הכי מדילמא לא הוי עבדינן

(אות ג) תמה אמאי פסק הרמב"ם לחומרא דדוקא ציורים, הא רב דימי משמיה דמערבא אמר, ומערבא והם רבים לגבי רבי חמא. ועוד כיון דמילתא דרבנן היא הו"ל למיפסק לקולא, ובביאור הגר"א (או"ח שסג, ס"ק מט) פירש דשיטת הרמב"ם דבכל מקום שאומרים בגמרא "למאן דאמר וכו' כ"ש זה אבל למאן דאמר וכו'" פסק כאידך, דהיינו הכא כלישנא קמא, ובשולחן ערוך (שם סעיף כו) העתיק לשון הרמב"ם, ובבאר הגולה כתב דפסק כמאן דאמר פסקי ארזא כפירוש רבנו יהונתן, דהיינו שפירש שהכלונסאות מצוירים, והרא"ש והטור לא הזכירו דין קורה מצוירת.

(מוז גמ', אמר רבא במבוי פסול בסוכה כשירה וכו'). וצ"ע מה הפסול בקורה שבתוך עשרים ומקצתה למעלה מעשרים, והרי ענין הקורה הוא משום היכרא, ובתוך עשרים שלטא ביה עינא, ומה החסרון שמקצתה הוי למעלה מעשרים. וצ"ל דבעינן עובי כדי שיהיה היכר דההיכר אינו מתחת לקורה אלא מצד רשות הרבים ומצד המבוי והיכא שאינה עבה טפח אין כאן היכר. ועיין בגאון יעקב בביאור החסרון.

(מוז גמ', אמר רבא מפרזקיא סוכה דליחיד היא לא מדכר וכו'). פירש רש"י לקמן ד"ה לא מידכרי, דאם ירקיב הקורה או יתמעט הסכך לא יזכירו לתקן, וה"ה הכא דיחיד לא יזכור לתקן ורבים יזכירו אחד לשני לתקן. והריטב"א הביא שתוס' הקשו דמי הזכיר כאן רקיבה או נפילה, עד דנגקוט בסתמא מדכרי ולא מוזכר מה מדכרי.

(מח תוס' ד"ה אי קלשת, מפרש ר"י שחמתה מרובה מצילתה ע"י שיבוא הרוח ויפור, עד שתהא חמתה מרובה מצילתה. והריטב"א הוסיף בשם תוס', דלאו למימרא דלאלתר דבקלשת לה הוי הכי, אלא שעומדת להיות כן ויישן תחתיה בפסול, וברשב"א כתב דהויא לה סוכה הבאה לידי חמתה מרובה מצילתה, ופסולה מתחילתה משום סופה. והקשה כיון שעכשיו צלתה מרובה מחמתה ודאי כשרה היא, דכל שאנו אוסרין לסכך בו משום סופו לא אמרינן בו לשון פסול אלא אין מסככין, והר"ן תירץ דהכא מה שאין מתירין בו משום סופו אין זה רק חשש שמא בסופו יהיה פסול, אלא דהוא דין שכיון שבלא הסכך העליון, הסכך התחתון יתיבש ותהיה חמתה מרובה, אם כן האי סכך כמאן דליתא דמי, וכהא דאמרינן בסוכה (יג:) ירקות שאין אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח פוסלין בסוכה משום אויר, מאי טעמא, כיון דלכי יבשי פרכי ונפלי כמאן דליתנהו דמי.

(מט שם. ודעת הרשב"א דהכא מיירי בחמתה מרובה מצילתה מתחת עשרים, ולא דמי להא דאמרינן דאין סכך פסול מצטרף בהדי סכך כשר, דהכא שאני כיון שהסכך מצד עצמו ראוי לסכך בו אלא שפסול מפני שנמצא למעלה מכי, בזה לא אמרינן שאינו מצטרף לסכך כשר, ולמסקנא דאמר רבא זה וזה כשר, חלל סוכה תנן, חלל מבוי תנן, ודאי א"ש, דהסכך שלמעלה מעשרים לא פסול כלל, דכל הדין של עשרים הוא בחלל הסוכה, והסכך על גביו ולא אכפת לן בגובה הסכך אלא בגובה החלל. והר"ן הקשה

(מד גמ', קורה משום היכר. פירש רש"י דליחזו אינשי ולידעו דתקנתא עבוד. נחלקו בגמרא (ה:) אי קורה משום היכר או משום מחיצה. וכתב הב"ח (סימן שסג ד"ה אבל) דגם למאן דאמר משום היכר, אין זה סתם היכר שידעו לא לדמות לרשות הרבים, אלא דההיכר הוא שהקורה נראית מחיצה, וכשידעו ששמו קורה להיתר טלטול יבינו דשאני מבוי עם קורה שיש בו מחיצה. והביא ראיה ממתניתין דתנן והרחב מעשר אמות ימעט, ופרש"י שזהו שיעור רוחב סתם פתחים, וטפי לא מיקרי פתח אלא פירצה. וקשה שבשלמא אי קורה משום מחיצה, כיון דהוי פירצה לא מהני בה מחיצה זו, דאינה מחיצה גמורה, אבל למאן דאמר משום היכר, מה איכפת לן דהוי פירצה על כל פנים הא יש כאן היכר, ומוכח כנ"ל. עכ"ד. וכן כתב הבית מאיר (בחיודושי להלן יד:). ועיין תוס' לקמן (ה:) ד"ה ארבע אמות, שכתבו דגם למאן דאמר לחי משום מחיצה בעינן היכר קצת. [וצ"ע כיון דלתרווייהו בעינן היכר ומחיצה, במה נחלקו.

והביאור הוא, דנחלקו מהו עיקר המתיר, דמאן דאמר משום מחיצה סבר דהמתיר הוא המחיצה, אלא דבעינן נמי שיהיה היכר שלא יבואו לטעות ולהחליף זאת לרשות הרבים, ולזה סגי היכר קצת, ומאן דאמר משום היכר סבר דעיקר המתיר הוא ההיכר אלא דכל ההיכר הוי על ידי המחיצה העומדת, וההיתר אינו מחמת שנעשה רשות ע"י המחיצה, דההיכר, הוא המתיר את המבוי. ועיין לקמן (ד:) דלמאן דאמר משום היכרא אם היה גבוה מכ' אמה, והגביה למטה ברוב טפח כשר, אך למאן דאמר משום מחיצה פסול כיון שמחיצה שאינה נעשית לד' אינה מחיצה, וקשה הא למאן דאמר משום היכרא נמי סבירא ליה דבעינן משום מחיצה, ולהנ"ל אתי שפיר, דאף דבעינן מחיצה, אין הפירוש דבעינן מחיצה המתרת, דעיקר המתיר הוא ההיכר, אלא שצריך שיהיה היכר של מחיצה, והרי ניכרת מחיצה. אבל למאן דאמר משום מחיצה, בעינן שם מחיצה, ודין מחיצה שאינה נעשית לד' אינה מחיצה, הוא חסרון דין בחלות מחיצה, שצריך לחול כדי לעשות רשות בפני עצמו, רק צריכה להיות ניכרת. ועיין גם לקמן (ה:) דלמאן דאמר משום היכרא מותר להשתמש תחת הקורה, ולמאן דאמר משום מחיצה אסור להשתמש תחת הקורה, כיון שחודו הפנימי יורד וסותם, ואי למאן דאמר משום היכרא בעי נמי מחיצה, איך מותר להשתמש תחת הקורה, ולהנ"ל אתי שפיר, דלמאן דאמר משום היכר אין ההיתר בא מהמחיצה, אלא שע"י המחיצה יש כאן היכר, וכל שיש כאן מחיצה יש כאן היתר ולא מחשבינן בזה אם החיצון יורד וסותם או הפנימי שעכ"פ יש כאן מחיצה גם בצד החיצון, אבל אי המחיצה פועלת ההיתר אמרינן פי תקרה יורד וסותם. (ש.ב.ו.).

(מה גמ', כי אתא רב דימי אמר אמרי במערבא פסקי ארזא. פירש רש"י כלונסאות של ארז ארוכים. ורבנו יהונתן הוסיף שהם מצוירים, והרמב"ם (פי"ז מהלכות שבת הט"ו) כתב רק שהם מצוירים והשמיט דבעי של ארז, ופירש המגיד משנה דהרמב"ם פירש קיני יונים, דהיינו ציורים של קיני יונים ופסק כל"ק, והקרוב נתנאל

דפסול, וכ"כ שם בביאור הגר"א דפסול.

נג גמ', לגובהו ולפירצת מבוי. עיין הרש"ש ורבינו עקיבא איגר הקשה אמאי לא קאמר לרוחב פתח מבוי דתנן במתניתין, ופירצת מבוי אין זה משנה אלא מימרא דאמוראי. וכתב הרש"ש דאולי משום דדייקו זאת ממשנה דלקמן (טו:).

נד גמ', שם. הקשה רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס, אמאי נקטו רש"י ורבינו חננאל פרצת מבוי עשרה אמות, והלא נפרץ עשרה אמות כשר, ורק נפרץ מעט יותר מעשרה פסול.

נה גמ', לקרחת הכרם. הקשה רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס אמאי לא נקט ולעבודת הכרם ד' אמות. ותירץ הרש"ש (על תוס' ד"ה והא) דנכלל בקרחת הכרם כמו שפירש רש"י, דמהאי טעמא בעינן שש עשרה אמה.

נו גמ', אין שם י"ב אמות לא יביא זרע לשם. ופירש רש"י בד"ה אין שם, דד' אמות של עד הכותל אפקורי מפקר להו משום דוושא. וכתב הדרך אמונה (כלאים ז, ס"ק טט) דאסור לזרוע עד הגדר גם בד' אמות של הדוושא משום שנראה כזרוע בכרם.

נז רש"י ד"ה ואם לאו, אי נמי סבירא להו לב"ש עבודת הכרם ח' אמות. הקשה המשנה אחרונה (כלאים פ"ד מ"א) דתנן להדיא שם משנה ה' דגם לבית שמאי עבודת הכרם ד' אמות, והרש"ש בסוגיין כתב, דוודאי לענין איסור זריעה בעלמא אסור רק בד' אמות, אבל לענין קרחת האמצעית אם יש שיעור חשוב שלא תתבטל, לענין זה אמרינן שכיון דעבודת הכרם ד' אמות, הלכך עדיין מתבטל לכרם, ובתפארת יעקב (כלאים פ"ד מ"א) הביא שהירושלמי הקשה משום הכי דברי ב"ש אהדדי.

נח תוס' ד"ה והא. ויש לומר דרוב אמות קאמר, הקשה המהרש"א, אם כן איך מתרצת הגמ' ואיבעית אימא לעולם ר"ש ורוב אמות קאמר, הא אין זה רוב אמות דהוי תרתי נגד תרתי, מחול וקרחת, נגד גדר שנפרצה וכרם הנטוע על פחות מד' אמות. ותירץ דרוב אמות פירושו דהשיעור הגדול של האמות הוא לחומרא, כגון מחול וקרחת דהשיעור של עשרים וארבע ושש עשרה ושתיים עשרה, כנגד גדר שנפרצה וכרם הנטוע דהשיעור של עשרה וד'. והרש"ש כתב דפירושו דחוק. ותירץ על פי קושית הגליון הש"ס דאיכא עוד חדא, דעבודת הכרם ד' אמות, והא דלא קאמר הגמ' דאיכא עוד חדא, דאטו כי רוכלא ליחשיב ולזייל. ורבי אלעזר משה הורוויץ כתב, דקרחת ומחול נוטלים כמה גווני אמות, ד' דעבודה וד' דמקום חשוב וד' דדושא, וגם איכא כרם הנטוע על ט"ז אמה. וכבר הר"ן הקשה כן. ותירץ דכיון דכבר מנינו במבוי, דפירצת מבוי בעשרה אמות, הלכך לא מנינו זה בכלאים.

נט בא"ד. הקשה רבי אלעזר משה הורוויץ דאם כן, כשהגמ' מקשה מכרם הנטוע, מאי דוחקיה דתירוץ ראשון בגמ' לומר דסבר כרבנן, הרי ממה נפשך צריך לאוקמי דרוב אמות קאמר כקושית התוס', ואם כן יכול לסבור כר"ש ורוב אמות קאמר. ותירץ דהוקשה לגמ' דבשלמא גדר שנפרצה כיון דכבר השמיענו במבוי, דאמות אלו אמה בת חמשה, לא הוצרך להשמיענו שוב, אבל ד' אמות דכרם הנטוע, אי סבר כר"ש לא הו"ל למסתם, אלא לפרושי

דלהרשב"א דאיירי בחמתה מרובה מצילתה, היכי אמרינן בגמ' דאי אמרינן בקורה ע"כ נעשו כשפודין של מתכת, ה"ה בסוכה, ונעשה צילתה מרובה מחמתה. הא לא דמי כלל, דבקורה השיעור קורה שיש בתוך כ' כשר, אלא דיש דין שלא יטלנה הרוח, ומה אכפת לן אם הדבר שעושה שלא ינטל ברוח הוא למעלה מכ' דאינו גוף המכשיר, משא"כ בסוכה דבעינן סכך כשר, וסכך כשר הווי דוקא בתוך עשרים, ואי מה שבתוך כ' הויא חמתה מרובה, אמאי יהיה כשר הרי אין כאן שיעור סכך.

דף ג' ע"ב

ג גמ', חלל סוכה תנן חלל מבוי תנן. פירש הרשב"א שאין אנו מקפידין להיות הסכך והקורה בתוך חללו של עשרים, אלא אפילו כלן משפת עשרים ולמעלה כשרין, דחלל סוכה מבוי תנן. וכן משמעות פירוש רש"י עשרים אמות שהזכרו אחללה קיימי, וכן הלשון בשולחן ערוך (שסג סעיף כו). אמנם הרי"ף כתב כיצד ממעטו נותן עליו קורה מעשרים אמה ולמטה, ופירש רבנו יהונתן, שלא יהיה בחלל המבוי עשרים, שכל עובי הקורה יכנס להשלימה לעשרים, וכתב הדרכי משה (שסג, ז) שלמד מדבריהם, שאף על פי שחלל מבוי תנן, אבל היכא שבא למעטו צריך שיהיה הקורה בתוך עשרים.

והחכמת שלמה (שסג, כו) כתב, דנראה לו דאין צריך שכל עובי הקורה יהיה בתוך עשרים, דהטעם דבעינן שיהיה בתוך כ', משום דחז"ל חששו שמא לא ידקדק ויניח הקורה למעלה מיותר מכ', והלכך אמרו שצריך להכניס הקורה בתוך כ', ולזה סגי אפילו מקצת קורה. עוד כתב בחכמת שלמה שהקשה לו ידידו דלפי דעת ר"י מה הקשה רב שימי בר אשי לרב פפא מהא דתניא כיצד היה עושה מניח הקורה משפת עשרים ולמטה, הא להרי"ף באמת מניח משפת עשרים ולמטה [ולפי מש"כ הדרכי משה דדוקא כשבא למעטו עדיין קשה דנוקמי כשבא למעטו] וכתב ישוב לזה עיי"ש. ועיין ברי"ף לפנינו שכתב ז"ל כיצד ממעטו נותן עליו קורה מעשרים אמה ולמטה כי היכי דהוי חלליה עשרים עכ"ל, הנה מהא דכתב כי היכי דהוי חלליה עשרים משמע להדיא דבעינן חלל עשרים ודלא כרבנו יהונתן. וכתב הב"ח בהגהותיו שלרבנו יהונתן לא היתה גירסא זו וכתב שכן בספר אלפס בקלף לא גרסינן ליה.

נא גמ', הא קמ"ל דלמטה כלמעלה. כתב רש"י (בד"ה הא קמ"ל) דבפחות מעשרה לא הוי מבוי, ובסוכה (כב:) כתב רש"י בד"ה ולא תחתונה, דלא מהני משום שאין מחיצה בפחות מעשרה, ואף על גב דקיימא לן קורה משום היכר, כבר כתב הב"ח (סימן שסג ד"ה אבל נעץ) דבעינן היכר של מחיצה. עיין לעיל אות מד.

נב גמ', מה למעלה חללה עשרים אף למטה חללה עשרה, ובשולחן ערוך (שס"ג, כד.) כתב אבל אם הניח קורה רחבה ונמשכת קצת למטה מעשרה כשרה, ובמשנה ברורה (ס"ק פב) הביא דהקשו האחרונים הא בעינן חלל מבוי עשרה, ומשום קושיא זו דחו דינא דהשולחן ערוך. ובשער הציון שם כתב שכן נראה מהמגן אברהם

דרוב אמות קאמר למעוטי הך דכרם הנטוע.

ס) גמי, ורבא אמר ר"נ וכו' אלא הללו שוחקות והללו עצבות. וכתב הרשב"א דלרבא כל אמות קאמר, דלאביי שמחלק ביניהם כל כך, שזו אמה בת חמשה וזו בת ששה, אי אפשר לומר שהשוו מדותיהם, דיצא לפעמים לקולא בשיעור גדול, אבל לרבא דההפרש בין שוחק לעצב לא הקפידו כל כך, וחכמים השוו מדותיהם והלכו אחר הרוב. אבל הרמב"ם (שבת פ"ז הל"ז) סובר דגם לרבא רוב אמות קאמר ולעולם אזלינן לחומרא, וכן דעת בעל המאור. **ורבינו עקיבא איגר** (בשולחן ערוך שסג סכ"ו) נסתפק בגדר דאזלינן לחומרא, האם הביאור דמספק אזלינן לחומרא, או דזה גופא דין השיעורים דהכא לחומרא והכא לחומרא, ונפקא מינה כשממה נפשך הוי כשר, כגון שהמבוי ארוך ד' טפחים עצבות [דבעלמא סגי בעצבות להצריך קורה], והקורה בגובה עשרה טפחים עצבות, [דבעלמא פסול דבעינן עשרה טפחים שוחקות לחומרא], דהכא ממה נפשך כשר, דאי אזלינן בתר עצב, ולכך חייב בלחי וקורה, אם כן יש כאן קורה למעלה מעשרה, ואי אזלינן בתר שוחקות, ולכך אין כאן קורה בגובה עשר, אבל גם מבוי אין כאן, דהשתא אי נאמר דמספק אזלינן לחומרא הכא ממה נפשך כשר, ואם נאמר דזה גופא דין השיעורים דבגובה בעינן גובה עשרה טפחים שוחקות ואורך מתחייב בד' טפחים עצבות, אם כן אסור לטלטל במבוי זה, דגובה הקורה פחות מעשרה טפחים שוחקות.

סא) ושיעור השוחקות יתר מהעצבות. כתב בספר שיעורין של תורה (סימן ג') דדעת הרשב"א (הובא במ"מ סוף פ"ז משבת, וכן הביאו הר"ן בסוגיא) דהוא חצי אצבע לכל אמה, ובדעת הרמב"ם נקט דהוא כשתות והביא י"א אחד משמנה וי"א אחד מרביע. **וברבינו מנוח** (הלכות שופר ד, ב) כתב שטפח שוחק הוא ד' אצבעות באגודל וחצי אצבע, דהיינו אחד משמונה. **ובאבן העזר** (חידושים לדף יט:) כתב דאמה שוחקת יתירה על אמה עוצבת באצבע היינו אגודל, וכתב עוד בשיעורין של תורה, דלהרשב"א דההפרש הוא רק חצי אצבע לאמה דהיינו א' ממ"ח, יש לומר דהטעם שהחמירו להוסיף כדי שלא יבואו לטעות בדקדוק השיעור, אבל לדעת הרמב"ם דהוא שתות לא שייך לומר כן דבשביל שלא יטעו אין צריך הפרש כל כך גדול, אלא ודאי דלהרמב"ם זה גופא השיעור שנאמר שיש שני שיעורים אחד גדול ואחד קטן וכל מקום ימדוד לחומרא.

דף ד' ע"א

סב) גמי, לאביי ודאי תנאי היא. הקשה הריטב"א הא גם לאביי יש לומר דרשב"ג לפרושי ת"ק אתי, דאמות דקאמר היינו אמת כלאים. ותירץ, וכן כתב רש"י ד"ה לאביי, דלישנא דאמר כל אמות, משמע כל אמות ממש ולא רק כלאים.

סג) רש"י בד"ה וזה גב המזבח כתב, דרק גובה היסוד היה באמה בת חמשה, אבל כניסתו היה באמה בת ששה. ודעת הרמב"ם (מדות פ"ג מ"א) דגם הכניסה היתה באמה בת חמשה.

סד) בא"ד, כתב דהקרנות גובהן ורוחבן באמה בת חמשה. ודעת

הרמב"ם שם דרוחב הקרנות היה באמה בת ששה.

סה) גמי, כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר. כתב הריטב"א, פירוש והשתא קס"ד דמדאורייתא ממש קאמר, ואף ע"ג דדרשינן ליה בברכות ללמד על המינין הללו לאחריו, קס"ד השתא כי מפני שיש חשיבות במינין אלו שבאו לשיעורין שאין א"י חסרה כלום.

סו) גמי, פת חייטין וכו'. רש"י פירש שבא למעט שהייתו. והריטב"א הביא פירש אחר שבא לרבות שהייתו.

סז) גמי, גפן כדי רביעית יין לנזיר. עיין רש"י ותוס' במה שפירשו. **והריטב"א** (ברכות מא.) הביא עוד פירוש שרביעית יין הוא יותר מרביעית מים, שרביעית יין יש לה גודש, ורביעית מים אין לה גודש, וכן נראה ברש"י שם (ד"ה כדי רביעית).

סח) תוס' ד"ה גפן, וקשה דלא הוי דומיא דאחריני דמשערין בהו מילי אחריני. **ובריטב"א** ביאר יותר דאין זה מענין האחרים הנזכרים למטה, שלא באו ללמדנו שיעור האיסור, אלא ללמדנו שנשער באותו דבר ובכאן אין אנו משערין בגפן כלום.

סט) בא"ד, שאין נגדשין על שפת הכלי כמו יין. הקשה רבי אלעזר משה הורוויץ דאין זה שיעור מוחלט דאם הכלי צר וארוך יש גודש מועט ביחס למה שיש בכלי, ואם הכלי רחב יש הרבה גודש, ומשום הכי פירש דבאמת בא להורות שיעור רביעית, דגפן מלשון יין ולא הפרי, ולא אקרי יין גפן אלא ברביעית, כדאמר בירושלמי (פאה פ"ז הל"ז) דבהכי מקרי קציר.

ע) בא"ד, וכה"ג תניא בתוספתא כיצד יעשה מבוי כוס מלא יין וכו' דברי ר"ע. וכתב הריטב"א ודלא כרבי עקיבא דאמר איפכא דאיתקש שתיה לאכילה ומשערין לשניהם בכזית, שנותנין זית אגורי ונותנין לתוך כלי מלא יין ואם שתה כשיעור שיוציא מן הכלי אותו זית חייב, ולדידיה ודאי לא אתיא האי דרשא דהכא ולא אתא גפן להאי שיעורא.

עא) בא"ד, וא"ת מ"מ וכו'. עיין במהרש"א שכתב דודאי יש נפקא מינה כמו שכתבו תוס' לעיל דביין נשאר גודש על שפת הכוס והלכך צריך שיעור גדול של עלים וגפנים כדי שיצא רביעית (וכתב שזהו כוונת ההג"ה בסופו).

עב) שם. וקשה לפירוש ר"ת כך יכול לשער וכו', פירש המהרש"א דאף על גב דכשישים זית בתוך יין יצא פחות מכזית, ליכא נפקא מינא, דגם כשישים הלולבין בשיעור כזית ביין יצא פחות מכזית, ואם כן עדיין יהיה שיעורם כזית כמו אם נשער במים. וזה לא רצו תוס' לומר דאחר ששם הכזית לתוך היין ונהיה כבר גודש שוב ישים לתוך הכוס לולבין וגפנים ויתחייב בשיעור שיצא מן היין כמו שיצא קודם דהיינו פחות מכזית, דזה לא מסתבר לשער כך.

עג) בא"ד, פשיטא כיון ששתה יין שלא ישער אלא ביין. וברש"י כתב דאינו יודע אמאי פשיטא הא בלא קרא היינו מודדים כזית כפשוטו, אבל אי ילפינן מהקרא הרי נשאר גודש והווי פחות מכזית.

עד) בא"ד, ולי נראה דלפ"ה לא קשה כלל וכו'. פירש המהרש"א דלר"ת דשיעורו בכזית, לא שייך לפרש כן, שלא מצינו שיעור כזית במשקה דנאמר שישפך לתוך כזית.

דף ד' ע"ב

עה) תוס' ד"ה שיעורן כרמונים, ויש לומר ג' אחוזים לא שיצאו ביחד אלא בזה אחר זה. **והריטב"א** פירש ויצאו זה אחר זה, אלא שזה מעכב על זה שלא לצאת להדיא, כאילו היה אחד או שנים.

עו) בא"ד, א"נ ג' אחוזים פירוש, שגדילים ג' יחד והם רמונים בינונים, **והר"ש** (בכלים פי"ז מ"ד) כתב שתירוץ אי אפשר, דהא אמרינן במשנה שאחריה רמונים שאמרו לא קטן ולא גדול אלא בינוני. והלכך פירש שודאי בעינן ג' רמונים, משום שכשהכלי מלא רמונים, אפילו כשיש נקב כגודל רימון, לא יפול רימון משם, שהרימונים אחוזים זה את זה, אבל כשהיה נקב של שלוש רימונים, לא לאורך השורה, אלא משולש חחצובה וכקנקן, אז ודאי יפול רימון אחד, ומשום הכי אמרו כמוציא רימון דזהו השיעור כדי שיצא רימון, אלא דגודל הנקב הוא כג' רמונים. **והר"ש בשבת** (ק"ב): כתב ליישב דברי התוס', דבתחילה דיבר על איכות הרימון שיהיה בינוני, ואח"כ איירי המשנה על מקום גידולו, דיש מקום שמגדל פירות גסים, ויש מקום שמגדל קטנים, ויש שמגדל בינונים, ואמר לשער את הרימון הבינוני במקום שמגדלת הארץ בינונים, תדע דקאמר התם ולמה הוכרו רמוני באדן כו' חזינן דאיירי לענין מקום הגידול.

עז) גמ', הלכתא ואסמכינהו רבנן אקראי, ובגליון הובא דבברכות (מ"א): איתא, מדרבנן נינהו וקראי אסמכתא בעלמא, וקשה דהכא אמרה הגמ' דהוי הלכה למשה מסיני. וכתב **הפני יהושע** (ברכות שם) דבברכות כוונת הגמ' על השיעור של כל כלי בעלי בתים שיעורן כרימונים, דשיעור זה אפשר לדעת בסברא, כי כלי שיש בו נקב המוציא רימון אינו ראוי לשימוש, אבל שאר השיעורין הווי דאורייתא, ובסוגיין סברה הגמ', דהשיעור דמוציא רימון נמי דאורייתא (עיי"ש מה שביאר בסיבת המחלוקת בזה). **והמהר"ץ חיות** (לעיל ע"א) הביא מהירושלמי פלוגתא אי שיעורן דאורייתא או דרבנן.

עח) גמ', כל בשרו מים שכל גופו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה ברום ג' אמות, כתבו **התוס' שבת** (צ"ב). ד"ה **אשתכח**, דגובה האדם ג' אמות עד הכתף ומה שאמרו כל גופו של אדם עולה בהן היינו דכשיכנס למקוה יעלו המים ויכסו ראשו. אבל דעת **הרמב"ן והרשב"ם** (ב"ב ק"א) דג' אמות היינו עם הראש.

עט) גמ', נימא אחת קשורה חוצצת. הקשה **בקובץ הערות** (בהוספות אות ד') הא מין במינו אינו חוצץ ואמאי הוי חציצה. ותירץ דהכא בעינן שיהיה ביאת מים בבשר ואפילו אם נאמר שאינו חוצץ הוי כאויר ואויר נמי פוסל הכא דהא לא היה בו ביאת מים. **ובאבני נזר** (יור"ד רסו) נמי פירש כן, ובהג"ה (שם) הביא לתרץ **משו"ת גבעת פנחס**, דמין במינו אינו חוצץ משום דמתבטל אל המין הטעון טבילה, ושפיר היכא דרק אחד בעי טבילה, אבל הכא ששניהם צריכים טבילה לא שייך ביטול וא"כ הווי חציצה.

פ) גמ', שתיים איני יודע. **בנדה** (סו.) פליג רבי יוחנן דקאמר התם ורבי יוחנן אמר אין לנו אלא אחת, פירש דגם שתיים אינן

חוצצות, וכן פסק **הרמב"ם** (מקוואות פ"ב הט"ו). אמנם **הרשב"א** בתורת הבית (הביאו הבית יוסף סימן קצח) פסק דשתיים חוצצות כרבה בר בר חנה, ופירש **הבית יוסף** דסבירא ליה דרבי יוחנן לא פליג ארבה בר בר חנה, אלא קאמר אין לנו דודאי חוצץ אלא אחת אבל דין שתיים לא פורש.

פא) גמ', וגזרו רובו שאינו מקפיד אטו רובו המקפיד. הקשה **בקובץ הערות** (הוספות סימן ד') דאחר דמדרבנן רובו שאינו מקפיד חוצץ אם כן מקפיד הוא שלא יחצוץ. **ובישועות יעקב** (יור"ד סימן קצח) באמת סבירא ליה דלהלכה לא אחר שגזרו חכמים מיקרי שפיר מקפיד וחוצץ מן התורה, ולכן בספק אי הוי עליו רוב שאינו מקפיד או לא, הוי ליה ספיקא דאורייתא ולא עלתה לו טבילה. ותירץ **הקובץ הערות** משמיה **דהגר"ח**, דבשביל שלא יחצוץ סגי שלא יהיה רוב, דהרי מיעוט שאינו מקפיד אינו חוצץ אפילו מדרבנן, והלכך מקפיד רק על מיעוטו ועל השאר אינו מקפיד, והוי ליה מיעוט המקפיד שאינו חוצץ אלא מדרבנן. והוא עצמו תירץ, דכיון דמקפיד משום דין חציצה אם כן חשבינן מה היה לולי הדין חציצה אם היה מקפיד, ועיי"ש שהביא ראיה לזה. וכן תירץ **במנחת שלמה** (תנינא סימן עו), עיי"ש שהאר"יך בזה.

פב) גמ', שם. וגבי מיעוט המקפיד. כתב **המאירי** (כאן) דלכתחילה צריכים לדקדק ולא לטבול עד שמסירים החציצה, ואפילו בחציצה דלא קפדי עלה אינשי כלל. וכן הבין **במנחת שלמה** (שם) בדברי **הרמ"א** (יור"ד סימן קצח, א.) שכתב "לכתחילה לא תטבול אפילו בדברים שאינם חוצצין גזירה אטו דברים החוצצים", ומקור הרמ"א הוא **הגהות שער דורא** שהביאו **בסדרי טהרה** (שם סק"ו) דקאי על חוטין שאינם מהודקין שיש בהם ביאת מים.

פג) שם. ובעיקר הטעם דמיעוט המקפיד אינו חוצץ מדאורייתא. קשה מאי שנא חציצה שמיעוט המקפיד אינו חוצץ, מטבילה שהדין בה שאפילו אם משהו מחוץ למים לא חשיב טבילה. ו**בסדרי טהרה** (קצח, א) כתב דכיון שהוא רק מיעוט בטל לגוף נוכן הובא לעיל אות עט בשם שו"ת גבעת פנחס]. **והחזון איש** (יור"ד צה, ג) כתב דאינו מצד ביטול הזפת לגוף אלא דמכיון שהוא רק מיעוט אינו חשוב לחצוץ, ומכיון שכולו טובל במים ורובו נוגע במים החשיבתו תורה לטבילה.

פד) רש"י ד"ה רובו, רוב שערו שאם וכו' או שקשור אחת אחת, מבואר **ברשב"א ובריטב"א** שאם היה קשור ביחד, היה שלוש שערות ויותר ובכה"ג אינן חוצצות. **והשפת אמת בסוכה** (ו.) הבין ברש"י דאף אי כל שיער קשור רק פעם אחת נחשב רובו, נדהיה אפשר לפרש כוונתו, דהשיעור קשור לגמרי בכולו, ולכן נחשב רובו חצוץ, ומה שכתב רש"י אחת אחת, בא לאפוקי שאינו קשור שתיים ביחד אלא כל אחד בפני עצמו, ומטעמא דברוב השערות יש חציצה, ותמה מהיכי תיתי לרש"י שנחשב רובו, דמסברא גם אורך השיער מצטרף לגבי השיעור של רובו. ותירץ דסבירא ליה לרש"י דצורך הטבילה בשיער, משום שהבשר במקום שורש השיער אין לו טבילה, וכשטובלים השיער מהני למקום זה, ומשום הכי כשחלק מהשיער אינו טבול אם כן כאילו שורש שיער זה אינו

נסתפק האם בעינן רוב שיער שבכל הגוף, או דכל מקום נדון לעצמו, כגון שיער בית השחי ושיער הראש, וטעם הגאונים כתב הר"ן פ"ב דשבועות (ו. מדפי הרי"ף) דאית לן תרי קראי חד לשער וחד לגופו וכל חד וחד באפי נפשיה הוא.

ועיין לעיל אות פה מה שכתב בחידושי מרן רי"ז הלוי (מקואות פ"ב) ולפי זה ביאר דעת הגאונים, דאפשר לומר דהביאת מים שעל הגוף לא נחשב ביאת מים על השיער וכן איפכא, משום דהגוף והשיער שני גופים הם בעצמותם, דרק לענין עצם הדין דטעון ביאת מים הוא דאיתרבי שיער להיות כהגוף, אבל לא שהשיער יהיה כגופו לענין זה שהביאת מים של הגוף יחשב לביאת מים שעל השיער, אבל הרמב"ם סבר שנתרבה שהשיער בכלל הגוף הוא, וכ"כ באב"י עזרי (הלכות מקואות ס"ב), והביא דהגר"ח הקשה, דאם כן אמאי בעינן רוב שער, נימא דכל שיער ושיער לחודיה יחוץ ברובו, דמה מקשר את כל השערות ביחד, ועיי"ש מה שתיירץ. ובאשר לשלמה (מועד סימן כז) הקשה על הגרי"ז הנ"ל דכיון שרק רוב השערות יש בהם חציצה, אם כן יש בהם ביאת מים, וכל החסרון משום החציצה ואם כן ברוב גופו אין חציצה, ומדוע לא עלתה לו טבילה. ועל כן ביאר דטעם הגאונים, שרובו חוצץ ומיעוט אינו חוצץ, משום דמיעוטו לא חשיב חציצה, וברובו חשיב חציצה, ואם כן יש לומר דכיון דגופו ושערו שני גופים נפרדים הן, אם כן אם יש חציצה ברוב השיער לא מהני מה דבגופו אין חציצה, דכל גוף נידון לעצמו, ובאמת דכן כתב הריטב"א הובא לעיל בתחילת האות..

פט) בא"ד, שם. הקשו מפרק דם חטאת דבבגד נמי אם אינו מקפיד לא הוי חציצה. וכתב הקהילות יעקב (סוכה סימן ה') דהאור זרוע תירץ דבבגד הוי כמו שער אבל בגופו אפילו משהו מקפיד ואינו חוצץ, ומפרש הקהילות יעקב דאין כוונתו דעכשיו מקפיד דהא עסיקנן דאינו מקפיד, אלא כונתו דבני אדם רגילים להקפיד אפילו על מיעוט בבשרם, וזה שאינו מקפיד בטלה דעתו, ויש לומר דמדברנן החמירו יותר בבשרו משום שרגילין להקפיד בו טובא, ולפי זה ההלכה נאמרה על הכל אלא דבבשרו לעולם נחשב מקפיד. עוד תירץ דרש"י סבר דבבשרו מיעוטו המקפיד מדאורייתא כיון דכתיב את כל בשר, משא"כ בשיער וכלים דלא כתיב כל, וגזרו על מיעוטו שאינו מקפיד משום מיעוטו המקפיד, (והביא ראיה דכל בשרו נאמר בגופו דוקא ולא בכלים, דהא דבית הסתרים בעי ראוי לביאת מים ילפינן מכל בשרו, וכלים אין להם דין בית הסתרים כדאיתא ברא"ש (הלכות מקואות סימן ל'), ולפי זה יצא דין חדש דבשערות אין דין בית הסתרים, ועיי"ש עוד.

צ) בא"ד, וקשה לר"ת דבפרק הערל אמרינן נכרית מעוברת שנתגיירה וכו'. **ובשפת אמת** (סוכה ו.) תירץ דהתם מצד בשרו של העובר ליכא חציצה כלל דמין במינו אינו חוצץ, (ודלא כהאבני נזר שהובא לעיל דבטבילה לא מהני הא דמין במינו אינו חוצץ) והלכך בשר האם אינו חוצץ לעובר, וכל מה דאיכא שם חציצה היינו לשערותיו של העובר דלגביהם הבשר חוצץ, ולשיער באמת בעינן רובו וא"ש.

טבול והלכך נחשב רוב שיער, נאמנם לפי זה נראה דהשיער והגוף חדא הוו, ועיין **בריטב"א** (הובא לקמן) שכתב דלשיטת רש"י תרי גופי נינהו. ש.ב.].

פה) גמ', דבר תורה בעינן רובו המקפיד, ובתוס' ד"ה דבר תורה הביאו מיבמות דאמר רב כהנא כולו אפילו אינו מקפיד חוצץ, **וביאר הרי"ז הלוי** (מקואות פ"ב) הטעם, דאף על פי שאינו חוצץ כי אינו מקפיד אבל עכ"פ לא היה ביאת מים כלל. ומה דהשמיט **הרמב"ם** דין זה דכולו המקפיד, הביא **האחי"עזר** (ח"ג סימן לג) ליישב **מהמהר"י הלוי**, דהטעם דכולו חוצץ משום דאחר דמדברנן אפילו אינו מקפיד חוצץ, אם כן לעולם מקפיד הוא, אלא דכל זמן דהוא רק רובו אם כן מקפיד רק על מיעוטו כדי שלא יהא רוב והוי ליה מיעוט המקפיד דהוי דרבנן, משא"כ כשכולו חוצץ אם כן מקפיד על רובו וחוצץ מדאורייתא, [דדוקא מיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ, אבל חציו שאינו מקפיד חוצץ מדרבנן, משום דחציו המקפיד חוצץ מדאורייתא, (ע"ש באחי"עזר). ואם כן מקפיד על רובו כדי שלא יהיה חציו חוצץ שחוצץ מדרבנן], ודין זה כבר שנאה הרמב"ם בדין רובו המקפיד.

פו) שם, הא דאמרינן דכולו שאינו מקפיד חוצץ ורובו שאינו מקפיד אינו חוצץ, הקשה **בקובץ הערות** (הוספות סימן ד) אמאי לא אמרינן רובו ככולו ורובו נמי יחוצץ. **ובשפת אמת** (סוכה ו') כתב דהא דכולו חוצץ אינו מדין חציצה, אלא דבכה"ג לא היה כאן ביאת מים ואין זו טבילה, משא"כ ברובו שיש כאן ביאת מים והוי טבילה, [וכ"כ מרן רי"ז הלוי (הלכות מקואות פ"ב) בטעם דכולו ואינו מקפיד חוצץ מדאורייתא].

פז) בגדר המקפיד, כתב **הטור** (יור"ד קצח, א) דאפילו אם אינה מקפדת עליו לעולם, כיון שדרך רוב בני אדם להקפיד בכך חוצץ, וכתב **הבית יוסף** דבטלה דעתה אצל כל אדם דאל"כ נתת דבריך לשעורין. וכשאינן דרך להקפיד והיא מקפדת כתב **הבית יוסף** דנראה דבהא פליגי הרשב"א והרמב"ם, **דלהרשב"א** אינו חוצץ **ולהרמב"ם** חוצץ, (והוסיף הבית יוסף דנראה דלהרמב"ם דסובר שתלוי בדעתה, זהו בין להחמיר ובין להקל, והלכך כשאינה מקפדת אף דכולם מקפידים, ודלא כמו שכתב הטור, ונשאר בצ"ע). והא דקאמר בגמ' נימא אחת חוצצת. כתב **הבית יוסף** (שם) דודאי אין דרך להקפיד בכך, **ולהרמב"ם** אתי שפיר דאייירי במקפדת. **והרשב"א** כתב דאייירי שיש בה הרבה קשורים כאלו עד שדרך אשה להקפיד בכך.

פח) תוס' ד"ה דבר תורה, פירש בקונטרס וכו'. תוס' הבינו שרש"י בא לומר שדוקא בשערו בעינן רובו המקפיד אבל בבשרו אפילו מיעוטו שאינו מקפיד חוצץ, וכן כתב **התוס' רי"ד** להדיא. אמנם **הריטב"א** כתב דרש"י אתי למימר שהשיער נמדד כגוף בפני עצמו לענין מיעוט ורוב, כלומר שאם ברוב השיער יש חציצה, לא מהני מה דהווי מיעוט ביחס לכלל הגוף דכשני גופים הם, **והרמב"ם** (פ"ב ממקואות הט"ו) הביא דעת **הגאונים** שהגוף לחוד והשערות לחוד, והוא עצמו פסק שהגוף והשערות כגוף אחד הם, **ובשולחן ערוך** (יור"ד קצח סעיף ה') פסק, כשיטת **הגאונים**. **ובפרישה** (קצח ס"ק כג)

הדף היומי

מסכת עירובין דף ד - דף ה

א ניסן - ב ניסן התשע"ג

צה) גמ', ומר סבר קורה משום מחיצה. הא דקורה משום מחיצה דאמרין חודה יורד וסותם, כתבו תוס' לקמן ח. (ד"ה מניח) דהוא דאורייתא. אמנם לקמן (פו.) ד"ה קורה כתבו דהוא דרבנן.

צו) גמ', שם. הרשב"א בשם הראב"ד כתב דקורה משום מחיצה היינו משום פתח. ומהריטב"א לקמן (יד.) מוכח דהוא משום מחיצה, דהקשה דלמאן דאמר קורה משום מחיצה היאך מהני, הא שוורים וחמורים בוקעים תחתיה, ותיירץ דכיון דרחבה טפח ראוי לומר בה גוד אסיק, ורואין כאילו נסתם, חזינן מדבריו שלמד קורה משום מחיצה ממש, דאילו להראב"ד דהוא משום פתח (וכן לתוס' הנ"ל) לא קשה מידי דאדרבה כן דרך פתח שנכנסים בו שוורים וחמורים. ובתוס' לקמן (פו.) כתבו בד"ה קורה דלמ"ד משום מחיצה הוא מדין פי תקרה, וכתב הקהילות יעקב (סימן א') דבדין פי תקרה יורד וסותם נחלקו רש"י ותוס'. דעת רש"י דהוא משום מחיצה, ודעת תוס' דהוא משום פתח. [נמצא אם כן דגם בחודה יורד וסותם דקורה דכתבו תוס' דהוא מדין פי תקרה נמי תליא בנידון זה].

צז) גמ', והכא בגזירה שמא יפחות פליגי. כתב הרי"ף (א.) מדפי הרי"ף) דאם בא למעטו ממעטו בקורה רחבה טפח, וכתב רבינו יהונתן דלפי ההלכה משמע שאפילו אם ממעטו בעפר סגי. (וכ"כ רש"י לעיל (ד:) ד"ה ובא למעטו דסוגיין איירי כשממעט בעפר.) והרי"ף להחמיר בא, למעטו באבן או בקורה שאין דרכם ליפחת. והבית יוסף (שסג) כתב דאין דבריו נראין דכיון דבגמ' משמע שיכול למעט בעפר, אמאי יחמיר בזה הרי"ף, ובפרט במילי דרבנן, הלכך קורה לאו דוקא וה"ה עפר. ובתוס' רבנו פרץ כתב דאדרבה דוקא בעפר נחלקו, אבל באבנים או שיש שאין דרכו ליפחת גם אביי מודה שסגי בטפח. [ובזה יישב הא דאמרה הגמ' דלכו"ע היכר של מטה כהיכר של מעלה, והקשה דלמאן דאמר דצריך ארבעה גזירה שמא יפחת, אם כן למאי נפקא מינה הדין שהיכר של מטה כהיכר של מעלה. ותיירץ דנפקא מינה בבנין של אבנים שלכו"ע סגי בטפח דלא חיישינן שיפחת].

צח) גמ', היה פחות מעשרה טפחים וכו' רב יוסף אמר בד' אביי אמר בד' אמות. האבן העוזר, הבית מאיר והגאון יעקב הבינו דסוגיין איירי דכל מחיצות המבוי פחותות מעשרה, וכשחוקק בו ד' אמות לרוחב המבוי, יש כאן מחיצות עשרה. והקשה האבן העוזר (שס"ג סעיף כו) דאיך מתכשר המבוי שמחוץ לחקק הא התם אין מחיצות עשרה, ואי לא מתכשר, אם כן החקק נמי לא מתכשר דפרוץ במלואו למקום האסור. ותיירץ דהכא איירי שהמבוי על הר, דמצד חוץ יש לו מחיצה עשרה בצירוף הגידוד והמחיצה פחות מעשרה שעל גביו, שמצטרפים מעיקר הדין, ובתוכו אין עשרה, ובכל זאת לא מהני לחי או קורה, משום דחו"ל התירו מבוי בלחי או קורה דוקא כשיש מחיצות ניכרות בתוכו, והלכך כשחקק משך ד' אמות דיש מחיצות ניכרות, יכול כל המבוי להתכשר בקורה. והחזון איש (סה, נו.) כתב, דודאי כל שכשר למחיצה בעלמא לחי וקורה מתירו, וראיה מרש"י (ח.) ד"ה צידו, דמהני מחיצות הים למבוי. והבית מאיר (שסג, כו.) תירץ קושית האבן העוזר, ששאר

צא) גמ', לימא בהא במיפלגי דמאן דאמר טפח קסבר מותר וכו' ומאן דאמר ארבעה קסבר אסור וכו'. זוהי גירסת רש"י. והקשו הרשב"א והריטב"א דלקמן (ט.) אמר אביי בדעת רבי יוחנן דאסור להשתמש תחת הקורה ואיך אמרינן הכא שסבר דמותר. ותיירץ הריטב"א דלא שמיעא ליה השתא האי סברא דלקמן, והא דדחינן דלכו"ע מותר להשתמש תחת הקורה מהאי טעמא הוא דדחינן, אמנם גירסת הראב"ד איפכא, ומאן דאמר טפח קסבר אסור להשתמש, והלכך כיון דלא הוי מהמבוי סגי בטפח, ולמאן דאמר ד' קסבר מותר להשתמש וכיון דהוי חלק מהמבוי בעינן מקום חשוב להשתמש, וכתבו הרשב"א והריטב"א דאין דבריו מחוורים. ובמאירי כתב בשם י"מ, דמאן דאמר טפח סבר אסור להשתמש, והלכך לא יעשונו רחב מטפח שלא יבואו להשתמש בו, ומאן דאמר ד' סבר דמותר והלכך יכול לעשותו טפח, והמאירי דחה דבריהם, משום דרב יוסף דקאמר טפח לא בא לפסול יותר מטפח אלא להכשיר אפילו טפח.

צב) תוס' ד"ה מותר להשתמש, פירש בקונטרס וכו' כתב מהרש"א דפירש"י ניחא דלא פירש כן, משום דבגמ' מדוייק דסברי דקורה משום מחיצה, אמנם על הגמ' קשה כמו שהקשו תוס'.

דף ה' ע"א

צג) גמ', רב יוסף אמר טפח אביי אמר ד'. עיין ברא"ש שהביא ראיה מהירושלמי דהלכתא כאביי, וכתב שהרי"ף והרמב"ן פסקו כרב יוסף, וכן הרמב"ם (יו, טז) והטור (שסג, כו), ורבנו אבי העזרי כתב שהלכתא כרב יוסף דאין הלכה כתלמיד במקום הרב. אמנם הר"מ מרוטנבורג הביא ראיה דלעולם הלכתא כאביי לגבי רב יוסף.

צד) גמ', לימא בהא קמפלגי וכו', עיין רש"י ותוס', ובביאור הסוגיא כתב הגאון יעקב דעתה סברה הגמ', דלמאן דאמר קורה משום מחיצה, הא דבעינן גובה כ' אמה, היינו נמי משום היכר וכמו שכתב רש"י להדיא, והלכך אם הגביה טפח תחת הקורה ומותר להשתמש שם מהני, ואף על פי דאין כאן מחיצה פחות מעשרים לד' טפחים, ואם כן אינה מחיצה כדאמר לקמן גבי מחיצה פחות מעשרה, אף על פי כן כשר בטפח, והטעם דמצד דיני מחיצה אפילו למעלה מעשרים הוי מחיצה, ומה שפסול למבוי הוא משום דאין היכר, ואם כן סגי בטפח בשביל שיהיה היכר, וכשהגמ' דוחה דפליגי אי קורה משום היכר, או משום מחיצה, ולמאן דאמר משום מחיצה בעינן ד' טפחים, סוברת הגמ' דלמאן דאמר קורה משום מחיצה למעלה מעשרים אין לזה שם מחיצה, ולא משום היכר פסלינן לה, אלא דאינה מחיצה, וכמדוקדק לשון רש"י ד"ה ומאן דאמר ארבעה קסבר קורה וכו', ואמרו רבנן דבטפי מעשרים לא אמרינן יורד וסותם עכ"ל, וכ"כ הריטב"א לקמן (פו.) ד"ה אלא דרבי חנינא דקיימא לן דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם למעלה מכ'. והלכך לא מהני מה דיש היכר ע"י הטפח שמשמש שם. (וכתב הגאון יעקב דזו כוונת תוס' (ד"ה מותר) במה שתירצו על רש"י.)

הדרך היומיומית

מסכת עירובין דף ה

ב ניסן התשע"ג

כהרא"ש דבעינן כל רחבו.

ק) גמ', דאיתמר מבוי שנפרץ וכו' ואם לאו פחות משלשה מתיר יותר משלשה אינו מתיר. כתבו הרשב"א והריטב"א (ו.) דלתיקון הפרצה אין מועיל לחי וקורה דלא נתקן תיקון זה לפרצה, ולענין צורת הפתח נסתפק בביאור הלכה (שסה, א' ד"ה אבל) ויסוד ספיקו כיון דטעם פסול פרצה כמו שכתב רש"י ד"ה מתיר, דשבקי פתחא רבא ועיילי בההיא פרצה, ואם כן מה יהני כשיעשה צורת הפתח [והביא הביאור הלכה סברא זו מרבינו עקיבא איגור (שסג, לד)] או דלמא כשיעשה צורת הפתח הוי כסתום וכאילו היה פס ד' בראשו. והקשה החזון איש (סה, נה) דלא דמי לפס ד' בראשו, דרש"י ד"ה מתיר כתב הטעם דלגבי ד' טפחים אלו יש לפתח שם פתח, משא"כ כשיש צורת הפתח בתוך ד' טפחים שבטל ממנה שם פתח לגמרי, ועל כן כתב דלא מהני. אח"כ דחה החזון איש (ס"ה ס"ק עד) דבריו, דהא רש"י כתב דכשאין פס ד' עד שלוש בפרצה מותר משלוש ואילך פסול, ופרש"י דעד שלוש איכא לבד, והקשה החזון איש דמה נפשך אם יש שם דרך לאנשים לעבור מאי מהני לבד הא שבקי הפתח של המבוי ואם אין דרך לעבור שם מרוב קטנו אם כן מה צריך לדין לבד, וע"כ הוכיח דשם פתח של המבוי מתבטל רק כשיש לו שני חסרונות א. שאינו גדור מצידיו ב. שיהיה שבקא פתחי, והלכך, כשיש לבד אף על פי ששבקי פתחא, עדיין שם פתח על כניסת המבוי כיון שהוא גדור לגמרי, ולפי זה מובן הביאור הלכה דצורת הפתח יחשיבנו לסתום. והרשב"א (ו.) כתב וז"ל, שאין קורה מתרת את הפרצה, אלא צריכין צורת הפתח, חזינן דסבר דמועיל, וכן הביא הגאון יעקב לקמן (ו.) מהריטב"א שמהני בפירצה צורת הפתח.

ולענין צורת הפתח בראש המבוי, כתב הבית מאיר מהריטב"א דלא מהני, והחזון איש (סה, נה) סובר דכיון דצורת הפתח הוי מחיצה גמורה ודאי דלא מגרע הפרצה בצידיו, דלא שייך לומר שבקי פתחא דמבוי דגם אם יעזבוהו, עדיין יהיה עליו שם פתח ומחיצה מדין צורת הפתח, והוכיח כן לפי הצד דלא מהני צורת הפתח בפרצה כיון דעדיין ממעט הילוך של פתח המבוי, אם כן לבית מאיר לא יהני גם אם יהיה שני צורת הפתח אחד בפרצה ואחד בראשו, ולהדיא איתא בשולחן ערוך (שסב סעיף י') דמהני. ולענין עומד מרובה על הפרוץ בראש המבוי, הוכיח החזון איש (ס"ה עד) דודאי מהני אפילו כשיש פרצה מצידיו, וכ"כ הגאון יעקב לקמן (ו.) דמהני.

קא) גמ', פחות משלושה מתיר וכו'. פירש רש"י בד"ה מתיר דיותר משלושה אינו מתיר כיון דחיישינן דלישבקו פתחא רבא ועיילי בההיא פרצה ובטיל פתחא קמא ובטיל קורה דלילה. והרשב"א (לקמן י'): הקשה עליה דפחות מד' אינו פתח בשום מקום וקל וחומר בג'. והרשב"א והריטב"א כתבו הטעם, דכיון דלא נשתייר ד' סמוך להכשר המבוי בטל תורת קורה מכאן, ובשלמא כשפרוץ אמרינן לבד, אבל יותר משלוש דאין לבד, פסול דאין כאן כותל מבוי סמוך לקורה, וכתב הריטב"א דגם רש"י מודה דכשאין כותל מבוי סמוך להכשר מבוי פסול, ודוקא הכא כיון דהוא סוף מבוי

המבוי כשר מדין חורי רשות היחיד כדאיתא בשבת (ז:): גבי בית שאין תוכו עשרה וקריו משלימו לעשרה, דאמר אביי דאם חקק בתוכו ד' על ד' והשלימו לעשרה מטלטל בכלו, מאי טעמא הוי חורי רשות היחיד וחורי רשות היחיד כרשות היחיד דמי. ועדיין הקשה דאיך מהני החקק הא אין לו מחיצה שלישית ובשלמא לדעת הר"ן (בשבת שם) דהחקק והמחיצה מצטרפים אפילו ברחוק יותר מג' טפחים נחא, אבל לדעת הרא"ש דאינו מצטרף מאי איכא למימר והניח בצ"ע. והחזון איש (סה, טב) כתב דדוקא בבית שהוא מקורה הוי חורי רשות היחיד, אבל הכא שאינו מקורה לא. והחזון איש (ס"ה, נו.) כתב, שהמבוי מחיצותיו גבוהות עשרה אלא שמקורה וחללו פחות מעשרה דבזה ודאי מהני חקק בתוכו ד' כמו שמפורש להדיא בשבת (ז: הובא לעיל). עיי"ש שהאריך בזה.

וכתב הגאון יעקב דכשהמבוי עצמו גבוה עשרה אלא שהקורה פחותה מעשרה סגי לחקוק ד' טפחים על פני רוחב המבוי, כדלעיל לענין קורה כ', דבשביל לתת לקורה שם מחיצה סגי בד' טפחים, הכא נמי סגי ד' טפחים דהוי רשות, אמנם הרשב"א בעבודת הקודש (שער א' אות ח-ט) כתב להדיא דאיירי הכא כשהמבוי עצמו גבוה עשרה, אלא שהקורה נמוכה מעשרה ולזה בעי שיחקוק ד' אמות ולא סגי בד' טפחים. ולפי זה לא קשה קושית האחרונים שהובאו לעיל. וכן כתב החזון איש (סה ס"ק נו) לדינא דכיון דהקורה נעשתה במקום הנמוך בעינן שיהיה כנגדה כשעור מבוי דהיינו ד' אמות, בגובה עשרה טפחים.

ולענין ארכו יתר על רחבו דבעינן במבוי, כתב הר"ן דאין צריך שהחקק יהיה ארכו יתר על רחבו, דשאר המבוי מצטרף לענין זה, וכן לה דבעינן שבתים וחצרות פתוחים לתוכו שאר המבוי מצטרף.

צט) גמ', אביי אמר בד' אמות. כתב הרא"ש וכן נפסק בשולחן ערוך (שסג, כו) דבעינן על פני כל רחבו של מבוי. והרמב"ם (שבת י"ז ט"ו) והרי"ף כתבו ד' אמות על ד' אמות, וכתב הקרבן נתנאל (סימן ד' אות י') שהוא טעות סופר, וצריך לומר ד' אמות על ד' טפחים, וכתב הגאון יעקב דהטעם דבד' טפחים סגי, דזהו שיעור רשות, והכתלים שבצדדים מצטרפים כמו כותל שכנגד החקק שמצטרף, [עיי' לעיל אות צח] ובביאור דברי הרא"ש דבעינן כל רחבו פירש הגאון יעקב דכיון שהקורה מחיצה רק במקום שיש עשרה, אם כן מחוץ לחקק שאין גובה עשרה לא הוי מחיצה, והוי כמו שאין כאן קורה וזה פסול דבעינן שהקורה תגיע לכתלים. והבית מאיר (שם) כתב שהרא"ש לשיטתו, שאין החקק מצטרף למחיצות אלא אם כן גבוה עשרה מבחוץ, והלכך בעינן שיבוא עד הכתלים ולהר"ן דהחקק מצטרף לכתלים באמת אין צריך חקק עד הכתלים, עוד כתב הגאון יעקב דפשטות הסוגיא כהרא"ש דבעינן על פני כל רחבו מדלא פירש תלמודא שיעור, וכתב דנראה לומר דגם הרמב"ם והרי"ף לא אמרו דסגי בד' אמות וטעות סופר הוא, וראיה דהביא הרא"ש דברי הרי"ף, והשמיט שסובר רחבו ד' אמות, ובמקום זה כתב שצריך על פני כל רחבו, וכן הבית יוסף שפסק בכל ספרו כהרי"ף והרמב"ם והכא לא הביאם כלל ופסק

הדרך היוזמי

מסכת עירובין דף ה

ב ניסן התשע"ג

סבר רש"י דאילו היו עיילי ביה בני מבוי היו מקיימים את הקורה בתשמישם, אבל עכשיו דהוי תרתי לגריעותא דגם אין כותל, וגם אינם עולים דרך שם פסול.

קב) רש"י ד"ה מתיר בפרצה, דכשיש פס ד' לא בטלה תורת פתח וקורה מן הראשון משום דהוי פתח לד' הסמוכים לו. **והריטב"א** לקמן (י:): פירש דברי רש"י כשיש פס ד', אף על גב דשבקי בני מבוי פתחא, כיון דיש קורה על גבי שיעור מבוי יש כאן הכירא טובא. אמנם **בחזון איש** (סה, נה) פירש רש"י כפשוטו שנשאר פתח לד' הסמוכים לו, דמי שעומד בתוך הד' ילך מן הפתח ולא מן הפרצה, וכתב לפי זה דהא דשבקי בני מבוי פתחא אין הביאור ששבקי לגמרי, דאם כן נשאר הפתח לפתח רק של ד' הסמוכים לו והוי רחבו יותר מארכו דאינו נידון משום מבוי, אלא הביאור דהולכים גם בזה וגם בזה, וגם זה מגרע שם פתח מכניסת המבוי.

קג) תוס' ד"ה סוף מבוי, בסוה"ד ופרש"י אינו נראה. דהיינו שלרש"י גם אם נחסר הכותל ד' טפחים והשלימו נחשב סוף מבוי, כיון שהיה כאן מבוי מתחילה, והוא מלשון **רש"י ד"ה סוף מבוי**, שכתב ז"ל שכבר היה בו פסול ה"ג דלמיהדר לשוויה מבוי סגי בד' טפחים (כן מוכח **בביאור הלכה** (שסה, סא) ד"ה אם, כמו שמבואר בהמשך), **והחזון איש** (ס"ה ג) כתב דמזה אין הכרח, דלשון זה מתפרש דכשאיירע במבוי פרצה ויש נידון אם פסול, יוכשר אם ישאר ד' טפחים, אבל הראיה מדברי **רש"י ד"ה אם**, שכתב להדיא או עשה פס ד' במקום בפרצה. והנה האליה רבא (שם) כתב **דרבנו יהונתן** סבירא ליה כתוס'. **והביאור הלכה** שם כתב דאינו נכון, דלהדיא העתיק רבנו יהונתן לשון רש"י, וכוונתו דהעתיק לשון **רש"י ד"ה סוף מבוי**, אבל רש"י ד"ה אם, לא העתיק. וכתב **החזון איש** דאדרבה מזה שהשמיט ולא העתיק ד"ה אם, ודרכו להעתיק לשון רש"י, מוכח דסבירא ליה כתוס', וזהו כמו שכתב האליהו רבא, ומד"ה סוף מבוי אין הכרח כנ"ל.

קד) תוס' ד"ה דפתח ליה בקרן זוית, פירש **המהרש"ל** דכשתקח פס ישר שני טפחים, וטפח שלישי תעשה באלכסון של טפח על טפח, יהיה שלש טפחים ושני חומשי טפח, דאלכסון יתר על הישר שני חומשים, ואם כן קל וחומר דכשתעשה אלכסון של שלוש על טפח יהיה פחות מזה, דאלכסון של שלוש על טפח לעולם פחות מאלכסון של טפח על טפח וכמו שכתבו תוס' בשבת (פה: ד"ה והא).

קה) גמ', ורב יוסף לאפוקי מתורת לחי עד דאיכא ארבע אמות. הקשה **הרשב"א** אם כן אמאי אמר נדון משום מבוי. ותירץ דרב יוסף מודה שהיו רגילין לעשות לחי עד ד' אמות, והלכך כל זמן שהוא עד ד' אמות נראה כלחי, אבל כשעושהו ד' אמות נראה כמבוי ופסול, ולפי זה יישב קושית תוס' ד"ה רב יוסף, דלרב יוסף נמי נפקא מינה לענין מקח וממכר כיון דעד ד' קרו לו אינשי לחי, ומד' מבוי.

דף ה' ע"ב

קו) גמ', פחות מד' אמות נדון משום לחי ד' אמות נדון משום

מבוי. משמע דלחי הרחב ד' אמות נדון משום מבוי לעולם אפילו המבוי רחב הרבה, וכ"כ **המגיד משנה** (פי"ז משבת הי"ב), בשם **הרשב"א**, וכן דייק **הבית יוסף** (שסג, יב) **מהטור**, אבל **מהרמב"ם** נראה דכל שהוא פחות מחצי רחבו של מבוי אפילו יתר מד' אמות נדון משום לחי, שכתב (שם) ז"ל לחי שהיה רחב הרבה, בין שהיה רחב פחות מחצי רחב המבוי, בין שהיה כחצי רחב המבוי כשר ונדון משום לחי, אבל אם היה יתר על חצי רחב המבוי נדון משום עומד מרובה על הפרוץ עכ"ל, **והמגיד משנה** כתב שדבריו צ"ע. ועל מה שכתב הרמב"ם דברחבו כחצי רחב המבוי כשר משום לחי הקשה הקרן אורה, דהגמ' לקמן אמרה מאי אמרת דשוו תרווייהו, ופירש"י דבכה"ג אינו נדון משום לחי, הרי דברחבו כחצי רחב מבוי אינו לחי, וכתב **הקרן אורה** דהרמב"ם פירש את הגמ' דרחבו כחצי רחב המבוי הוי ספק אי נדון משום לחי או לא, והיינו דקאמר התם וספק דבריהם להקל דהיינו שנדון משום לחי.

ועדיין הקשה **בכתבי הגרי"ז** (בכורות לו:): דאמאי כתב הרמב"ם דמחצה מתיר מדין לחי, משמע דמדין עומד כפרוץ אינו מתיר, והרמב"ם הרי פסק (שבת טז, טז) דעומד כפרוץ נמי מתיר. ותירץ דמה שכתב הרמב"ם דעומד כפרוץ מועיל, היינו לענין לעשות רשות היחיד דאורייתא, אבל למבוי בעינן שיהיה כולו סתום (עיין להלן אות קיב). ועומד כפרוץ אינו נחשב כולו סתום אלא נחשב שסגי בעומד כפרוץ, אבל עומד מרובה על הפרוץ, נחשב שכולו סתום.

קז) בא"ד, אע"ג דאי עבדיה משום לחי הוי כשר. **והרשב"א** בעבודת הקודש (א.ו.) כתב דלחי רחב ד' אמות פסול ולא חילק בזה. **והטור** כתב (שסג, יב) דלחי שסמכו עליו מערב שבת והוא רחב ד' אמות נדון משום מבוי ופסול, וכתב **הבית יוסף** דזה דלא כרש"י ותוס', דלרש"י ותוס' אם סמכו עליו מערב שבת מהני אפילו רחב ד' אמות, והקשה **הב"ח** דאדרבה ברש"י מבואר דבמחשבה אי אפשר להפקיעו מכותל וליתן עליו שם לחי, וכתב **הב"ח** שאפשר שהבית יוסף דייק מרש"י דדוקא במחשבה לא מצו לאפוקי אבל בדבור מהני. **והב"ח** עצמו כתב דדוקא אם קבעו בידים מהני. **ובשולחן ערוך** (שם) העתיק לשון הטור, וכתב **המאמר מרדכי** (שם סק"ח) דהשולחן ערוך חזר בו ממה שכתב בבית יוסף, וסובר דהטור לא פליג ארש"י ותוס'.

קח) תוס' ד"ה פחות, וכו' אבל ההיא דלקמן דלחי המושך הואיל והוי לאורך המבוי ואינו סותמו דנידון משום מבוי אפילו הוקבע לשם לחי. משמע דהחילוק דכשהוא לרחבו סותם המבוי, ולארכו אינו סותם, **והרשב"א** כתב דלחי המושך לאורכו כיון שנראה כמבוי עצמו אין קול יוצא עליו ואין היכר. **ובאשר לשלמה** (מועד סימן כט) ביאר בזה באופן אחר, דכיון שהלחי עומד לאורך המבוי ויש בו שיעור מבוי, נדון כהמשך מחיצת המבוי לאורך, ומשום הכי אינו יכול להיות לחי לסתום הרחב.

קט) גמ', ד' אמות נידון משום מבוי. נסתפק **הגאון יעקב** אם משערינן בעצבות או בשוחקות, דמצד אחד כיון דחומרא הוא משערינן בעצבות, ומצד שני כיון דכל מה דד' אמות נדון משום

(שם).

קיד) גמ', ומה חצר שאינה ניתרת בלחי וקורה. וברש"י, אלא בפס ד' טפחים. הרשב"א (שו"ת ה, ג) כתב דהטעם משום דחצר שתשמישיה צנועים בעינן יותר מחיצה במבוי, הלכך בחצר בעי פס ומבוי סגי בלחי, והמהר"ל (בגור אריה עירובין) בסוגיין כתב דהטעם משום דמבוי ארכו יתר על רחבו, ונראה קצת גדור הלכך סגי בלחי וקורה.

קטז) גמ', מה לחצר שכן פרצתו בעשר. הגאון יעקב (לקמן יא. ד"ה שמעינן צורת הפתח) כתב אליבא דהרשב"א דיותר מעשר פסול מדאורייתא, וכן דעת המשכנות יעקב (סימן קכ, קכב), ודעת המבוי"ט (הובא בספר תפארת יעקב ח"א פרק יב אות טו) דמדאורייתא כל פרצה כשר עד שיהא פרוץ מרובה על העומד, וכן סבר בשו"ת בית אפרים הביאו החזון איש (מג, ז), וכן האריך החזון איש (ק"ב, ד). להוכיח דהא דיותר מעשר פסול הוא מדרבנן.

קטז) גמ', קסבר רב הונא בריה דרב יהושע מבוי נמי פרצתו בעשר. הקשה האבן העזר (שסה, ב) דלקמן (ו). מסקינן למאן דאמר פרצת מבוי בעשר, מודה דבבקעי בה רבים פרצתו בד', ואם כן עדיין איכא למפרך מה לחצר שכן פרצתו בעשר אפילו בקעי בה רבים תאמר במבוי וכו', והוכיח מכאן דבחצר נמי בבקעי בה רבים פרצתו בד', וכ"כ החזון איש (סה, י), ועוד תירץ החזון איש דבחצר אפילו בקעי בה רבים, לא הוו רבים כבמבוי.

קיו) גמ', רב אשי אמר אפילו תימא במבוי שמנה וכו'. וכתב הרשב"א דלהלכה דקיימא לן עומד כפרוץ אין צריך לכל זה דאפילו רחבו ד' אמות כשר, והקשה על הרי"ף מאי טעמא הביא דברי רב אשי הא אין בכך נפקא מינה, והמאירי כתב, שגדולי הדור תירצו, דבעינן לרבי אשי היכא דהפירצה יותר מד' ויש בבליטה יותר מד', ומספקינן אי יש בו עומד כפרוץ, דכל שיש בו ד' אינו נדון משום לחי, ואינו מכשיר אלא אי עומד כפרוץ או יתר, ואתי ללמד שאין מדקדקין לטרוח ולמדוד. אבל כתב דאף הם מפקפקים בה, שמא לא אמרו להקל במה שאפשר למדוד, אלא במקום שיש להתירו משני צדדין, או בעומד מרובה, או מתורת לחי, אבל זה, שאפשר להתירו דוקא בעומד לא.

קיא) רש"י ד"ה אינו, ומיהו מבוי שמונה וכו' כיון דלאו לשם לחי הוקבע שם וכו'. כתב החזון איש (סה, יג) דמדברי רש"י נראה דדיני חצר ומבוי שוים לענין פס וכמו דמהני בחצר כך מהני במבוי, וביותר מד' אמות שגם בחצר לא מהני הי"נ לא מהני במבוי, ומטעם דילפינן מבוי מחצר בקל וחומר, וכך סבר רבינו עקיבא איגר (בשו"ת סימן לה) ומשום הכי אחר שהעלה דפס בחצר לא בעינן שיסמכו עליו מערב שבת, כתב דהוא הדין דבמבוי מהני פס ד' טפחים, אף על פי שלא סמכו עליו בערב שבת. והבית מאיר (שס"ג, יא) השיב לרבינו עקיבא איגר (עיין שם שנו"נ עמו בזה) דרש"י לא כיון לדמות חצר למבוי, דודאי חלוקים הם, דבחצר לא בעינן הכירא, ובמבוי בעינן הכירא, והלכך בחצר פס ד' אמות נמי כשר, וכוונת רש"י שאי אפשר ללמוד שפס ד' אמות יועיל במבוי כיון דאין היכר ובמבוי בעי היכר, וכתב שכן כתב הריטב"א

מבוי דזהו שיעור משך מבוי, ובשיעור מבוי ודאי בעינן שוחקות דזהו חומרתו, והכריע דמסתברא דשיעורו בשוחקות. גם רבינו עקיבא איגר (שסג, כו). נסתפק בזה, ויסוד ספיקו בעיקר דינא דשוחקות ועצבות, האם הוא ספק ואולינן לחומרא, או דכך נאמר השיעור דלחומרא משערינן, דאם החומרא שיהיה שוחקות השיעור בשוחקות, ולהיפך השיעור בעצבות, והנה להצד דהוי ספק, גם בנדון משום מבוי יש לחוש שמא שיעור מבוי בד' אמות עצבות, אבל להצד דכך נאמר השיעור, אם כן ודאי דשיעור מבוי בד' אמות שוחקות, ואם כן הכא נמי אין נידון משום מבוי אלא בשוחקות. ופשט דשיעורו בעצבות. והוכיח דבריו מהא דלרב יוסף דשיעור מבוי בד' טפחים (לעיל ה.), בוודאי הא דכותל ד' אמות יוצא מתורת לחי, אינו שייך לשיעור מבוי, ואם כן ודאי דמשערינן ד' אמות לחומרא בעצבות, ולא משמע דפליגי בזה רב יוסף ואב"י בדברי רב הונא.

ק"ב) גמ', אי דמוקי לה בהדיה אוסופי הוא דקא מוסיף עליה. הקשה הגאון יעקב לרש"י ד"ה ד' אמות, דבקבע לשם לחי כשר אפילו ביתה מד' אמות, אם כן אמאי לא יהני אפילו כשמוסיף. ותירץ דכיון דהוי הוספה לכותל העומד, יאמרו שלא עשה לחי כלל דההוא משהו לא מנכר.

ק"ב) גמ', אבל במבוי שבעה נותר בעומד מרובה על הפרוץ. כתב הגאון יעקב דמשמע דאי לאו קל וחומר, הוה אמינא דמבוי לא נותר בעומד מרובה, והקשה דלפ"ז פרצתו דמכשרינן היכי משכחת לה, דההיתר רק משום עומד מרובה, דבפרוץ מרובה בוודאי לא מכשרינן, ומשום הכי אף בג' אסור ומה אומרת הגמ' תאמר במבוי דפירצתו בד', ואין לומר דמה דפרצה ניתרת היינו אחר שיש לחי ברוח רביעית, דהא בשאר רוחות עומד מרובה מהני ולחי לא מהני, אם כן קל וחומר שרוח רביעית שהקלו בה דמהני לחי יהני בה עומד מרובה. ועיין שם שהאריך ונשאר בצריך תירוצו. (ועיין לקמן אות קכב)

ק"ב) גמ', וק"ז מחצר. הקשה החזון איש (ס"ה, א) אמאי בעינן קל וחומר הא כיון שעומד מרובה הוי מחיצה מעלייתא ואמאי לא יהני ברוח רביעית. ותירץ דבתקנת מבוי קבעו חז"ל, דבעינן שיהיה כולו גדור, וכל הפרצות נדונים משום פתח, והוא דמהני לחי משום דמעלי לה להפירצה להיות פתח, והא הוא דלא ידענא, אי עומד מרובה מעלי לה לפירצה לפתח, וזה ילפינן בקל וחומר דמהני. ובכתבי הגרי"ז (בכורות לו:) הביא בשם אביו מרן הגר"ח זצ"ל דבמבוי בעינן שיהיה כולו סתום, וסלקא דעתך דדין עומד מרובה אין מועיל משום דכולו סתום אלא משום דסגי בעומד מרובה, ואם כן לא יהני במבוי דבעי כולו סתום, והוא דלפינן בקל וחומר, דעומד מרובה נידון ככולו סתום.

קיג) גמ', וקל וחומר מחצר. ביאר החזון איש (סה, יד) דאין זה מדין קל וחומר דהכל תקנת חכמים, אלא דאמוראי בתראי דנו בשיקול דעתם בגדרי התקנה, נוכח עוד דאין תימא שהרבה הלכות היו ברורות להם, וכתב דנראה דזהו כונת תוס' ד"ה שפרצתו שכתבו דגמירי להו חלק מההלכות (ועיין לקמן אות. קכו). מה שנתבאר

השפת אמת הא לעיל כתבו התוס' ד"ה קל וחומר, דלא ילפינן קל וחומר לשאר רוחות דאמרינן דיו. ותירץ דאפשר דהכא אליבא דרבי טרפון קיימינן דסבר דהיכא דמפריך קל וחומר לא אמרינן דיו.

קכה) בא"ד, וי"ל דהיא הנותנת לא אמרינן וכו'. הקשה המהר"ם הא לעיל כתבו התוס' ד"ה אינו, דכיון שאינו יכול ללמדו מקל וחומר הכא נמי ליכא למימר תוכית, ואם כן הכא נמי כיון דאי אפשר ללמדו מקל וחומר משום היא הנותנת, אי אפשר למימר יוכיח. ותירץ דבתוס' לעיל סברא היא דאי אפשר למיעבד פירכא, דכשנאמר פס ד' יוכיח שמתיר בחצר ואין מתיר במבוי, נאמר דדוקא פס ד' כיון שאינו מחיצה גמורה אינו מתיר במבוי, משא"כ עומד מרובה שהוא מחיצה גמורה, אבל הכא ליכא להשיב, משום דהיא הנותנת אינו יכול לקיים קל וחומר, אלא רק למפרך קל וחומר.

קכו) בא"ד, שם. המהרש"ל הקשה דממה נפשך איכא למילף עומד מרובה במבוי מקל וחומר, דמה פרכת שכן פרצתו בד', מניין לך משום דאמרת היא הנותנת, אם כן אין זה פירכא, דמשום קולתו אינו ניתר בעשר, ואי לא אמרת היא הנותנת והלכך פרכת מה לחצר שפרצתו בעשר, אם כן מבוי נמי פירצתו בעשר. ותירץ דבאמת ליכא למיפרך פירכא, אלא דהכי אמרינן דאי לא הוי פירכא משום היא הנותנת, אי אתה יכול ללמוד שמבוי ניתר בעומד מרובה, דנימא היא הנותנת משום שהקלו בו בלחי החמירו בו בעומד מרובה. **והגאון יעקב** משום האי קושיא זו פירש דהא דלא מהני פרצה עשרה במבוי דחיישינן דלמא שבקי בני מבוי פתחא ועילי בפרצה, ובטל היכרא דלחי ומבוי, וכל זה במבוי דהוכשר מדין היכר, אבל חצר דמותרת בפס ד' אינו משום היכר אלא משום מחיצה, והלכך אפילו ישבוקה בני חצר לא אכפת לך, ופירוש הפירכא, מה לחצר שכן פרצתו עשר, משום שהתירו ע"י מחיצה ולא ע"י היכר, הוא הדין דניתר בעומד מרובה דהוי מחיצה מעלייתא, תאמר במבוי שאינו ניתר בפרצת עשר, והוא משום דבעינן היכרא, הוא הדין שאינו ניתר בעומד מרובה דליכא הכירא.

קכז) תוס' ד"ה שפרצתו בד', וליכא למימר וכו' דגמירי לה מסיני. הקשה המהרש"ל הא תקנת לחי וקורה מדרבנן, דמדאורייתא ודאי שרי לטלטל בהו בלא תיקון. ותירץ דהכי גמירי מסיני, כשחכמים יתקנו לאסור מבוי וחצר, יתקנו המבוי בלחי וקורה, והחצר בפס. **והמהרש"א** כתב דיש תקוני מבואות דאורייתא במבוי מפולש, לרבנן דפליגי אדרבי יהודה לא הוי רשות היחיד, ולחי עושה אותו רשות היחיד לחייב חטאת, וכן קורה משום מחיצה עושה רשות היחיד אליבא דרבי יהודה. **ובחזון איש** (סה, יד) כתב דנראה כונת תוס' דגמירי מרביתם ולא מסיני ולפי זה לא גרסינן מסיני עיי"ש.

קכח) תוס' ד"ה וספק דבריהם, (בתוה"ד) משום דהוי כעין ספק ספיקא. **השפת אמת** (סוכה טו.) הקשה אמאי הוי ספק ספיקא, הא אחר דאמרינן שעומד כפרוץ מותר, היינו דהתורה הכשירה

בסוגיין בכוונת רש"י ומשום הכי נמי לענין סמכו עליו מערב שבת דענינו משום היכר, בחצר לא בעינן שיסמכו ובמבוי בעינן שיסמכו.

קיט) רש"י ד"ה חצר, אלא אם כן מלואו בכותל וכו'. הקשה השפת אמת דלא צריך שיהא פרוץ כולו דהא גם בפרוץ מרובה לא מהני, וכתב דשמא סבר רש"י דאם עומד מרובה ע"י שני דפנות האחרות סגי בהכי ואין דין שיהא במחיצה זו עומד מרובה, אמנם כתב **דמרש"י** לקמן (טו. במשנה) לא משמע כן.

קכ) תוס' ד"ה אותה לחי היכן מעמידו, במבוי רחב יותר מח' קבעי, דבשמונה כל מקום שמעמידו הוי עומד מרובה. **ובריטב"א** כתב דהכא איירינן אליבא דרב הונא, ואיהו סבר מבוי פרצתו בד' וליכא קל וחומר להכשיר עומד מרובה.

קכא) תוס' ד"ה קל וחומר מחצר, בסוה"ד אבל שיועיל עומד מרובה בכל ד' מחיצות ליכא למילף וכו'. הקשה השפת אמת **האבן העוזר והחזון איש** (סה, ג), דאם כן מאי פליגי אי פרצת מבוי בצידו בד' או בעשר, הרי כל פירצה תפסול, ועוד דלא מצינו בפוסקים דלא מהני עומד מרובה בשאר מחיצות, **והשפת אמת** תירץ דתוס' איירי להווא אמינא דרב הונא בריה דרבי יהושע, סבר דמבוי פרצתו בד' כרב הונא, וע"ז אמרו, דאע"ג דילפינן בקל וחומר לרוח רביעית דמהני עומד מרובה ואפילו ביתר מד', לשאר רוחות לא ילפינן בקל וחומר ופרצתו בד'. **והחזון איש** (סה, ב) תמה עוד בסברא על התוס', לפי מה שביאר (הובא לעיל אות קיב) דהא דבעי קל וחומר לעומד מרובה, אע"ג דהווי מחיצה מעליא, משום דתקנת מבוי היתה שיהיה גדרו כולו ממש [ולא סגי בדיני מחיצות], ונתנו לפירצות דין פתח, ותיקנו שלחי עושה את הפירצה לפתח, ועדיין לא ידענו האם עומד מרובה נמי עושה את הפירצה לפתח, אבל אחר שלמדנו בקל וחומר שעומד מרובה עושה פתח, מאי שנא מחיצה רביעית משאר מחיצות, הלא הא דלא מהני לחי בשאר מחיצות הוא משום שעל ידי הלחי אי אפשר לעשות מחיצה, ומבוי בעי ג' מחיצות דאורייתא, אבל כשיש עומד מרובה שעושה מחיצה למה שלא יועיל לעשות עליו שם פתח. ולבסוף כתב **החזון איש** דודאי תוס' מודים דעומד מרובה מהני בשאר רוחות ופירש דבריהם בענין אחר עיי"ש שהאריך בזה. **ובגאון יעקב** (עיי' לעיל אות קיא) ביאר הסוגיא לענין עומד מרובה כשיש גיפופים רק מצד אחד, ולפי זה כוונת תוס' שפירצה שיש לה גיפופים רק מצד אחד, מהני רק בראש המבוי, ולא בשאר רוחות, ולא קשיא קושיית האחרונים ז"ל.

קכב) בא"ד, אבל שיועיל עומד מרובה בכל ד' מחיצות ליכא למילף וכו'. הקשה המהרש"א אם כן נפרוץ, מה לחצר שכן ניתרת בעומד מרובה בשאר מחיצות, ותירץ דכיון דליכא למילף בקל וחומר לא עבדינן מינה פירכא כמו שכתבו תוס' לקמן (ד"ה אינו).

קכג) תוס' ד"ה אינו, ור"י פירש דאין סברא וכו'. והא דלא ילפינן בקל וחומר היא גופה דפס יחני במבוי, כתב **החזון איש** דגמירי שאין תיקונו של מבוי כתיקונו של חצר, ועיין לעיל אות קיג.

קכד) תוס' ד"ה תאמר, וא"ת והיא גופיה נילף בקל וחומר. הקשה

הפרוצה אינה גדורה], אלא דהיה מקום לדונו מדין פתח, שנעשה קו באלכסון בין שני הפרצות [היינו בין סוף כותל מזרחי לסוף כותל דרומי] ונאמר שהוא פתח, ועל זה קאמר הגמרא דלאו פתח הוא, דפתחא בקרן זוית לא עבדי אינשי. ואמנם סברא זו דפתח בקרן זוית אינו פתח יתכן דהוא מדרבנן, ומדאורייתא נחשב לפתח, אבל עדיין נפקא מינה בהא דפירצה זו מדאורייתא, כלפי מה שמאלכסון ולחוץ [דהיינו מה שמחוץ לקו שבין סוף כותל מזרחי לסוף כותל דרומי] פסול מדאורייתא.

קלד) גמ', שם. עיין רש"י לקמן (צג): ד"ה וקירויי שביאר שנפרץ משני רוחותיו בקרן זוית, אבל הרמב"ם (שבת טז, כ) והרי"ף (כ"ב הרשב"א בסוגיין שנראין דברי הרי"ף לקמן יא): פירוש שפתוח בצדי המבוי בסוף הדופן ולא באמצעו, וז"ל הרמב"ם צורת הפתח שעשה אותה מן הצד אינה כלום שאין דרך הפתחים להיות בקרן זוית אלא באמצע עכ"ל. והמגיד משנה (יו, יז) כתב שהרמב"ם פירש קרן זוית דסוגיין כמו שכתב בפרק טז (הלכה כ') דהיינו שהיא בסוף הדופן ולא באמצעו, והרשב"א הביא שהראב"ד חלוק על הרמב"ם והסכים עמו הרשב"א דודאי מן הצד כזה אינו נקרא קרן זוית.

קלה) גמ', שם. הקשו הרשב"א והריטב"א דאיך אמרינן דקרן זוית פרצתו בד', מאי שנא מדרב אמי ורב אסי דאמרו שאם אין פס ד' בראשו מפירצת שלוש אינו מתיר, והכא בקרן זוית ודאי אין פס ד' בראשו. ותירץ, דרב אמי ורב אסי איירי כשהקורה מונחת על הכותל של צידי המבוי, והלכך כיון שלא נשאר לו ד' אינו חשיב לכותל מבוי וממילא הקורה פסולה, והכא איירינן שכשיש ברוח של הפתח כותל לרחבו של מבוי, ועליו מונחת הקורה, ואחרי הכותל לצד המבוי פרוץ, והלכך הקורה כשרה, כיון דמונחת על כותל המבוי. [וכל זה לפירושים לעיל (אות קא) בדברי רב אמי ורב אסי דכשאין פס ד' אין כותל מבוי, אבל לפרש"י דכשאין פס ד' פסול משום דשבקי רבים פתחא ועיילי בפרצה (אלא דכשיש פס ד' הקורה מתרת לד' הסמוכים לה) אם כן אין הבדל היכן הקורה מונחת, ועדיין קשה. (ש.ב.).] ואפשר לומר דאיירי כשפרוץ מכל צד ב' טפחים ורב' טפחים לא עיילי אינשי. (א.ג.).]

קלו) גמ', שם. הרמב"ם (יו, יז) השמיט הא דבקרן זוית פרצתו בד', וכתב המגיד משנה טעמו דסבר דסוגיין דלא כהלכתא דמימרא דרב אמי ורב אסי דלא כסוגיין והלכתא כוותייהו. וכונת המגיד משנה כמו שהקשו הראשונים (לעיל אות קלה) דלרב אמי ורב אסי פירצה בקרן זוית אינה מתרת יותר משלוש, דלא נשאר פס ד', והכא קאמר דמתיר בפרצה עד ד'.

קלז) תוס' ד"ה דפיתחא, מיהו אם עשאה כעין פתח ומזויות ומשקוף הוי שפיר וכו'. אבל הרי"ף (לקמן יא): הביא בשם רב האי גאון וכן שיטת הרמב"ם (ט"ז כ) דאפילו עם צורת הפתח לא מהני פתחא בקרן זוית. ומה שהביאו תוס' ראייה לדבריהם כתב הקהילות יעקב (סימן ו') דהרי"ף והרמב"ם יפרשו כפירוש רבינו חננאל לעיל (ה): דאביי באמת פליג אדרב יוסף וסבר שפתח בקרן זוית לא אקרי פתח. והריטב"א כתב, דלעיל איירי שהפתח בקרן

מעומד כפרוץ ומעלה, ואם כן אמאי עומד כפרוץ ועומד מרובה הוו שני צדדים, אטו עומד מרובה במשהו ועומד בשני משהויין יהיה שני צדדים אתמהא, ובהערות לרשב"א (הוצאת מוה"ק) תירץ על פי הרש"ש (לקמן י): שחלוק דין עומד כפרוץ מעומד מרובה, דעומד מרובה הוי כגדור כולו, ועומד פרוץ אין דינו כגדור כולו אלא דסגי בגדור מחצה, ואם כן הוי שני דינים ושייך בזה ספק ספיקא, (וסברא זו כתובה בכתבי הגרי"ז בכורות יז: בשם הגר"ח, עיין לעיל אות קיב).

קכט) בא"ד, וא"ת דבפרק ב' דבכורות וכו'. פירש המהרש"א דלולי דברי ה"ר שמעיה הפירוש באי אפשר לצמצם, דאי אפשר כלל, ואם כן מובן שלא שייך שכל אחת תביא לבד דהא הוי ספק, אבל לפירוש ה"ר שמעיה דאי אפשר לצמצם היינו דאי אפשר לדעת דהוי מצומצם, אבל יתכן שיהיה כך, אם כן כל אחת תביא לבד, דהוי ספק ספיקא דיותר קרוב שחייבת, דיש צד שהיה קרוב לשניהם.

דף ו' ע"א

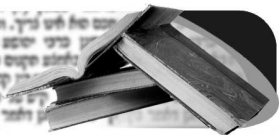
קל) גמ', מבוי שנפרץ וכו'. כתבו הרשב"א והריטב"א דפירצה לא נתקנת בלחי וקורה דלא תקנו לחי וקורה לפרצה וצריך צורת הפתח, עיין לעיל אות ק.

קלא) תוס' ד"ה מצידו, וארבעה כשל מעלה. ובמאירי כתב שארבעה כשל מטה דד' טפחים לא הוי עדיין פרצה.

קלב) גמ', אמר ר"ה בריה דר"י כגון שנפרץ בקרן זוית וכו'. הקשה הרשב"א דאם כן גם פחות מד' ליפסל דהא לא הוי פתח. ותירץ כיון דפחות מד' לא הוי מקום חשוב, לא החמירו עליו להצריכו צורת הפתח כיון דאיכא קורת מבוי מעליא, [נומשמע דפירצת קרן זוית פסול מדרבנן, דלא כמו שכתב החזון איש (לקמן אות קג) דפרצת קרן זוית אוסרת מדאורייתא את מקומה, וגם מה שכתב שם החזון איש דאפשר דהא דאמרו דפרצה בקרן זוית אין לה שם פתח הוא מדרבנן אבל מדאורייתא יש לה שם פתח, ואם כן י"ל דלכך לא החמירו, גם זה קשה דכל זה ניחא בפירצת ד' ויתר מד' אבל פירצה דפחות מד' אין עליה שם פתח, וכדאמרינן (לעיל ה').] דאי מבוי ד' טפחים היכי משכחת לה חצרות פתוחים לתוכה, ופרש"י (ד"ה ואי אמרת) דאין פתח פחות מד', וכן ברשב"א (לקמן ע"ב) דפרצה פחותה מד' לאו פתח הוא בשום מקום ולא עיילי ביה אינשי יעוין שם, וצ"ע. (ש.ב.).]

קלג) גמ', שם. כתב החזון איש (עב, א) דפירצת קרן זוית פוסלת מדאורייתא ואי אפשר להתיר מטעם עומד מרובה על הפרוץ. והטעם, דעומד מרובה שייך לומר רק אם כשנמשיך את הכותל הדרומי יפגע בכותל שכנגדו באותו רוח, ונחשב מחיצה גם בצד שרובו עומד, אבל בפירצה בקרן זוית, אי נמשיך את הכותל הדרומי לא יפגע בכותל המזרחי, אמנם מה שתוך הג' מחיצות ודאי גדור מדאורייתא ורק המקום שהוא כנגד שני הפרצות שחסר לו שתי המחיצות שפרוצות כנגדו ונשאר לו רק שני מחיצות, מקום זה הוא פסול מדאורייתא, [דהיינו שקרן מזרחית דרומית

בעינן לעשות שם תיקון. ובריטב"א כתב דהוא מטעם דמבוי עקום אינו נדון כמבוי אחד מפולש, אלא יש כאן שני מבואות שכל אחד פרוץ לחבירו, והלכך צריך תקון בפרצה. [וכן מדויק מלשון רש"י ד"ה תורתו כמפולש וז"ל דפילוש שהוא מפולש לחברו הוי כמפולש לרשות הרבים].

קמ"ד גמ', שאני התם דקא בקעי בה רבים. המשנה ברורה (שסה ס"ק י) הביא מהלבוש, דהטעם בזה דכיון שיש בו הילוך רבים בטל מינה שם פתח. ובביאור הלכה שם (ד"ה צריך) הביא מהגר"ז דכיון דיש בו פרצה דבקעי בה רבים נדון כמבוי מפולש, וצריך לתקנו בצורת הפתח מצד אחד ולחי מצד שני. וכן נקט החזון איש (סה, כא). והק"ן אורה (לעיל ה:) כתב, דכיון דבקעי בה רבים שבקי פתחא ועיילי בפרצה, דפתח פחות מד' לא עבדי אינשי, והוי כאית ליה גידודי דמודה רב הונא לקמן.

קלט גמ', וקאמר רב תורתו כמפולש. כתב הריטב"א דלפירוש רבו של רש"י דגם לשמואל בעינן לחי, גם משמואל יכלו להוכיח שפרצתו בד' דלכך צריך לחי. אמנם הרשב"א (ד"ה מבוי שנפרץ) כתב, דודאי לשמואל פרצתו בעשר, דאי פרצתו בד' לא היה מועיל לחי, דאין לחי מתיר את הפירצה.

קמ' תוס' ד"ה רב (בתוה"ד) ואי תורתו כמפולש קאי אפתחים וכו'. תוס' הבינו דכמו שתורתו כמפולש קאי אפתחים, כמו כן נדון הגמ' אם הוי בעשר או פחות אזיל על הפתחים, והלכך הקשו דלחי וצורת הפתח לרב לא מהני ביותר מעשר. אבל התוס' הרא"ש כתב, דלאו קושיא היא כלל, דאף על פי שתורתו כמפולש אפתחים קאי, נדון הגמ' אי הוי יותר מעשר או עשר, על עקמומיתו, וראש המבוי פחות מעשר הלכך מהני לחי וצורת הפתח.

זוית בסוף המבוי דהתם דרך לעשות פתח, והכא איירי כשהפרצה בראש המבוי דאין דרך לעשות שם פתח.

קלח גמ', רב הונא אמר אחד זה ואחד זה בארבעה. פירשו תוס' בד"ה אחד דטעמא דרב הונא דהפירצה ממעט בהילוכא של הפתח וגרע לה. והריטב"א פירש דרב הונא סבר דיותר מארבעה הוי פירצה ולא שם פתח עלה. והא דפחות מארבעה כשר אף על גב דאין לו שם פתח וגם אינו לבוד, כתב הריטב"א דפחות מד' לא חשיב ובטל הוא אצל המחיצה. ורבנו פרץ כתב דרב הונא סבר כרב אחלי (לקמן י"ב). דמבוי שאין בפתחו ד' אין צריך תיקון. והרש"ש פירש על פי שיטת תוס' דטעמא דרב הונא דשבקי רבים פתחא ועיילי בפירצה, דפתח פחות מד' לא עבדי אינשי, והוי כאית ליה גידודי דמודה רב הונא לקמן.

קלט גמ', וקאמר רב תורתו כמפולש. כתב הריטב"א דלפירוש רבו של רש"י דגם לשמואל בעינן לחי, גם משמואל יכלו להוכיח שפרצתו בד' דלכך צריך לחי. אמנם הרשב"א (ד"ה מבוי שנפרץ) כתב, דודאי לשמואל פרצתו בעשר, דאי פרצתו בד' לא היה מועיל לחי, דאין לחי מתיר את הפירצה.

קמ' תוס' ד"ה רב (בתוה"ד) ואי תורתו כמפולש קאי אפתחים וכו'. תוס' הבינו דכמו שתורתו כמפולש קאי אפתחים, כמו כן נדון הגמ' אם הוי בעשר או פחות אזיל על הפתחים, והלכך הקשו דלחי וצורת הפתח לרב לא מהני ביותר מעשר. אבל התוס' הרא"ש כתב, דלאו קושיא היא כלל, דאף על פי שתורתו כמפולש אפתחים קאי, נדון הגמ' אי הוי יותר מעשר או עשר, על עקמומיתו, וראש המבוי פחות מעשר הלכך מהני לחי וצורת הפתח.

קמ"א בא"ד. אבל אי אעקמומיתו קאי כדפירש רש"י אתי שפיר. פירש התוס' הרא"ש דכיון דפרוץ למבוי הקילו בו להכשיר צורת הפתח יותר מעשר. והמהרש"א כתב דהקילו משום דהא דבעי תיקון באמצעיתו אינו מעיקר הדין, אלא משום שצריך שיראה צורת הפתח לכל בני המבוי כמוש"כ תוס' בסוף הדיבור, והביא כן מהמרדכי בשם רבינו מאיר, [ושם במרדכי (תעז) איירי ביש צורת הפתח בראש אחד שפתוח לרשות הרבים, ולחי מצד שני או צורת הפתח מצד שני, ובהא מהני צורת הפתח באמצעיתו רק להכירא, ואם כן צ"ע, דכשיש לחי משני צדדים וצורת הפתח בעקמומיתו כמו שהעמיד רש"י, לא שייך סברא זו דהא בלי צורת הפתח פסול מעיקר הדין, דמבוי מפולש בעינן צורת הפתח מצד אחד ולחי מצד שני ולא סגי בלחי מכל צד. (ש.ב.)]

קמ"ב בא"ד, דבעינן שיראה צורת הפתח לכל בני המבוי. ועל פי זה התיר רבינו מאיר שהוא במרדכי (תעז) לעשות לחי אפילו לעקמימות יותר מעשר, משום שאין צריך תיקון מעיקר הדין, אלא להיכרא, והלכך סגי בלחי, אבל דעת הרא"ש (בשו"ת כלל כא סימן א') דלא מהני לחי בעקמימות יותר מעשר, דאין לחי מהני לפירצה יותר מעשר.

קמ"ג בא"ד, דבעינן שיראה צורת הפתח לכל בני המבוי. המשנה ברורה (שסד, יב) כתב דכיון דבני המבואות רואים את הפילוש

אין צריך תיקון כלל בפירצה כשיש צורת הפתח בראשו.

קמ"ה גמ', כגון דאית בה גידודי. לתוס' ד"ה אחד, שכתבו דטעמא דרב הונא דקא ממעט בהילוכא, הווי שפיר, דבאית ביה גידודי לא ממעטי בהילוכא דפתחא, ולהריטב"א (לעיל אות קלח) דלרב הונא אין שם פתח לפרצה אי אפשר לפרש כן, ופירש הריטב"א דכיון דלא ניחא תשמישתיה, גם נראה לכל שהוא פרצה כיון דנשאר בו גידודי, הלכך כשר.

קמ"ו רש"י ד"ה ר"ה, משמע רחב ט"ז אמה ועיר שמצויין בה ששים ריבוא. בבית יוסף (שמה, ז) הביא שהרמב"ם הרמב"ן והרשב"א והמגיד משנה פליגי וסברי דלא בעינן ששים ריבוא, ובביאור הלכה (שם, ד"ה שאין) האריך בשיטות הראשונים בזה. ולדעת רש"י דבעינן ששים ריבוא, כתב השולחן ערוך שם דבעינן ששים ריבוא עוברים בו בכל יום, ובמשנה ברורה (שם סקכ"ד) כתב שלא מצא לאחד מן הראשונים שסובר דבעינן ששים ריבוא, שיסבור כן אלא סגי דבעיר מצויין ששים ריבוא, והר"ן ריש פרק במה אשה כתב דלא מחוורא וכו' דבעינן ששים ריבוא בכל יום, ומשמע שלשיטות דסברי דבעי ששים ריבוא בעי עוברים בכל יום, וברמב"ן (שבת נו.) הביא דברי ספר התרומה (סימן רלט) דאין בזמנינו רשות הרבים דאורייתא, כיון דלא עוברים בו ששים ריבוא בכל יום, עוד הביא הביאור הלכה מהר"ן בשם הרא"ה (שבת ו.)

לנעול. אמנם ראויות לינעל בעינן, ומקורו דבעינן ראויות לינעל, ממה שנסתפקה הגמ' לחנניה אליבא דב"ה אי בעי נעולות או סגי בראויות לינעל, ואף על גב דהלכתא כרב באיסורי והוא פסק כת"ק ואם כן אמאי הסתפקו בזה, הלכך למד הרמב"ם דספק זה הוא נפקא מינה לדידן לגבי רשות הרבים דבעינן דלתות, ולכן נסתפקה הגמרא בזה, ופסק כמסקנת הגמ' דסגי בראויות לינעל, וההיא דרב נחמן דאמר דצריך ראויות לינעל נמי איירי ברשות הרבים גמורה. וכתב הביאור הלכה (שסד ס"ב ד"ה והוא) דכתבו האחרונים דלהרמב"ם מדין תורה מהני צורת הפתח, דהא פסק רבי אלעזר (לקמן כב.) דפסק כרבנן דרבים לא מבטלי מחיצתא, והא דמצריך הרמב"ם דלתות ראויות לינעל, היינו מדרבנן. והחזון איש (סימן עד ס"ק י') כתב דגם דלהרמב"ם בעינן דלתות ראויות לינעל מדאורייתא, (שביאר דאין טעם הרמב"ם שפסק כר"א אלא מטעם אחר).

קנב גמ', שם. הקשה הרשב"א, דהרמב"ם (שם) כתב דרשות הרבים סגי בדלתות ראויות לינעל, ובפרק א' דעירובין (ה"א וכן בפ"ד משבת ה"א) כתב דמדינה שדלתותיה ננעלות בלילה הוי רשות היחיד דבר תורה. והמאירי כתב דשמא סבר הרמב"ם דדוקא במדינה להופכה לרשות היחיד בעי דלתות ננעלות, ונלפי זה לא צריך לומר דהרמב"ם פסק דלא כרבי יוחנן ודלא כמגיד משנה לעיל, ובדברי יחזקאל (סימן ה' אות כג) כתב ליישב, דליעשות רשות היחיד בעינן ננעלות, דדוקא בננעלות יש להם שם מחיצה, אבל לבטל שם רשות הרבים מינה, סגי בראויות לינעל דלא דמי לדגלי מדבר כיון שיש לרשות דלת שאפשר לנעול אותה ולמנוע בקיעת הרבים.

קנא גמ', שם. כתב הרשב"א, דלהרמב"ם (הובא באות קמח) דסבירא ליה דיש חולקים על רבי יוחנן גם לענין רשות הרבים של שתי מחיצות, (דלא כתוס' ד"ה והאמר דבשתי מחיצות כו"ע מודו דבעינן ננעלות), אם כן הא דמקשה הגמ' מרבי יוחנן, משום שרצתה להעמיד הברייתא גם לרבי יוחנן, והקשה דאם כן להרמב"ם דפסק דלא כרבי יוחנן, יש לפרש הברייתא כפשוטה דאיירי לענין רשות הרבים, ותסגי אפילו בצורת הפתח מכאן, ולחי או קורה מכאן, כמו דתניא בברייתא, ואם כן אמאי פסק הרמב"ם דבעינן דלתות ראויות לינעל. ועיין לעיל (אות קמח דברי המגיד משנה).

קנב תוס', ד"ה וכי, בתוה"ד, ומ"מ הוי רשות הרבים גמורה וכו' ואורך רשות הרבים מהלכת דרך מבוי. והראב"ה (סוף סימן שצא) פליג וסובר דבמקום שמתקצר אינו רשות הרבים.

קנג בא"ד, שם. כתב הביאור הלכה (שמה, ח. ד"ה ומתקצירן) דמבואר בתוס' דדוקא כששני צידיו מפולשים לרשות הרבים של ט"ז אמה, אבל אם רק צד אחד מפולש לט"ז אמה אינו רשות הרבים. עוד כתב שמשלחן השולחן ערוך (שם סעיף ח) משמע דאפילו במפולש רק מצד אחד הויא רשות הרבים, אמנם בסעיף ט' העתיק השולחן ערוך לשון הרא"ש דשני ראשיהם מפולשים לרשות הרבים.

דלא בעינן ממש שיעברו שישים ריבוא, וז"ל הרא"ה (בתירוצו השני) דפירשו רש"י ובה"ג דלא הוי רשות הרבים אלא של שישים ריבוא, לאו דבעינן שישים ריבוא, אלא שיש כאן דרך לשישים ריבוא, כלומר שיהו רגילין לילך שם אנשים רבים תדיר כשישים ריבוא, וכאן הרי היו שירות מצויות של שישים ריבוא ואף על פי שלא היו כולן בדרך אחד עכ"ל, עיי"ש בביאור הלכה עוד.

קמז) ולהלכה אי בעינן שישים ריבוא. כתב הביאור הלכה (שם) שאין בנו כח למחות ביד המקילין דבעינן שישים ריבוא, אבל כל ירא שמים יש להחמיר לעצמו דבזמנינו יש רשות הרבים מן התורה, וממילא אין לסמוך על עירוב של צורת הפתח דבעינן דוקא דלתות. אמנם בחזון איש (קז, ה.ג.ו.) כתב דאפשר להקל לסמוך על צורת הפתח אפילו ברחובות רחבים ט"ז אמה ובוקעים בהם שישים ריבוא, ומטעם דכשיש רחוב אחד שמוקף בג' מחיצות, [דהיינו שיש לו שני מחיצות ואינו מפולש בסופן] מדאורייתא אינו רשות הרבים, ואף על פי שיש פירצות יותר מעשר במחיצות, אינו מגרע, דמדאורייתא עומד מרובה מתיר אפילו בפרצות יותר מעשר (עיין לעיל אות קטו), ואחר שיש רחוב אחד כזה, אזי כל הרחובות הפתוחים אליו ואפילו אלו החוצים אותו מצד לצד נחשבים מוקפים בג' מחיצות כיון שמפולשים לתוך מקום מוקף ג' מחיצות, וכאילו מוקפים נמי במחיצה שלישית. וכתב החזון איש דלפי הנ"ל בזמן הזה כל השוקים והרחובות שבכרכים היותר גדולים, הן רשות היחיד גמורה מן התורה, והלכך ההיתר לסמוך על צורת הפתח מחזור ומרווח לכרכים שלנו.

קמח) תוס' ד"ה ולחי, אע"ג וכו' יעשה לחי רחב עד שיתמעט האויר מעשרה. והרשב"א תירץ דאיירי כשרשות הרבים היא ט"ז אמה ומתקצרת עד עשר, ושוב מתרחבת לט"ז אמה, דיש לעשר אמה אלו דין רשות הרבים. (וכן מבואר בתוס' לקמן ע"ב ד"ה וכי) [ונראה דתוס' שכתבו דלחי מהני אפילו רחב יותר מד' אמות, הוא כמו שכתב רש"י (לעיל ה: ד"ה ד' אמות) דאף על גב דלחי יותר מד' אמות פסול, כשעושה לשם לחי כשר. והרשב"א לשיטתו בעבודת הקודש (הובא לעיל אות קז) דלחי יותר מד' אמות פסול אפילו עושהו לשם לחי והלכך לא יכל לתרץ תירוץ תוס' (ש.ב.).] עוד כתב הרשב"א דאפילו אם נאמר כרש"י דרשות הרבים דהכא היה רחב ט"ז אמה, יש ליישב דרשות הרבים היתה ט"ז אמה ובראש המבוי נתקצר לעשר והלכך מהני שם לחי.

דף ו' ע"ב

קמט) גמ', ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייבין עליה משום רשות הרבים. כן פסקו הרי"ף והרא"ש (סימן ח'), אמנם הרמב"ם (פרק יז הלכה י) כתב דלערב רשות הרבים צריך דלתות, אבל אין צריך לנועלם, אלא סגי בראויין לינעל, וכתב המגיד משנה דהרמב"ם סבר דרבי יוחנן קאי אליבא דרבי יהודה (לקמן כב: הובא בתוס' ד"ה והאמר) דבקיעת רבים מבטלת המחיצה, ואנן קיי"ל כרבנן דבקיעת רבים לא מבטלת המחיצה, והלכך אין צריך

הדרך היומית

מסכת עירובין דף ו - דף ז

ג ניכס - ד ניכס התשע"ג

בלילה. ולכאורה תמוה דהא אמרינן הכא דלתות נעולות ודאי מהני, וכתב האבני נזר (סימן רעג, יז) דהרשב"א לשיטתו דלתות מהני משום דלא דמיא לדגלי מדבר, כיון שאינה פתוחה כל שעה, וכל זה רשות הרבים שבאים אליה מבחוץ, אבל פלטיא שבני העיר באים אליה, לא מגרע מה שנעולות דלתות המדינה. וכתב המאירי דאם הפלטיא עצמה יש לה חומה ודלתות מודה הרשב"א דלא הוי רשות הרבים, והטעם פשוט שאו אין הרשות הרבים פתוחה כל שעה, וכתב הבית מאיר (סימן כו עמוד מב): דכל דברי הרשב"א הם ביום כשהדלתות פתוחות, דסבר דרבים מבטלי מחיצתא, אבל כשהדלתות נעולות דהוי מחיצה ממש, מודה הרשב"א דלא גרע מרשות הרבים מקורה.

קסא) שם. כתבו האחרונים (פנים מאירות ח"ב סימן קמג ברית אברהם סימן יח ואבני נזר סימן רפ) דדלתות מהני גם בלא צורת הפתח, והחזון איש (סימן עז סק"א) כתב דדלתות לא מהני בלא צורת הפתח כל זמן שפתוחות.

קסב) גמ', ההוא מבוי עקום. פירש"י דהוה עקום כמין חי"ת. והוצרך לכך מפני דאמר ואצרכוה דלתות ומשמע שתיים, ובמבוי עקום סגי בדלת אחת. אמנם הרשב"א (לעיל וי.) סובר שמבוי כמין חי"ת אינו נחשב מפולש דאין דרך האנשים לעבור דרכו לרשות הרבים, דלמה להם לטובב סתם כשיכולים ללכת ישר, וכתב דהכא איירי במבוי עקום כמין דלת [כעין ריש שלנו], והא דקאמר דלתות תורת דלתות קאמר, ובתוס' לעיל ע"א ד"ה רב, כתבו דר"ת גריס דלת, ובתוס' לקמן (י:) ד"ה עושה הביאו מהריצב"א דמבוי כמין חי"ת שמפולש לרשות הרבים אחת אינו נחשב מפולש, והכא איירי כשמפולש לשני רשות הרבים, או כמו שפירש ר"י דמפולש משלוש ראשים ועקום באמצע (הובא לעיל ע"א תוס' ד"ה רב).

קסג) רש"י ד"ה ואצרכוה דלתות, בשני עקמימותו. ור"י (הובא ברא"ש סימן וי) סובר, דאין צריך תיקון בעקמימות, והא דאמר הכא דצריך דלתות, כתבו תוס' לעיל ע"א ד"ה רב דגרסינן דלת, או דאיירי במפולש מג' רוחותיו דבעי שתי דלתות ממה נפשך.

דף ז' ע"א

קסג) תוס' ד"ה כאן לאחר בת קול. וא"ת אם כן מאי קאמר רבי יהושע היא וכו'. עיין תוס' ברכות (נב.) ד"ה ורבי יהושע, שכתבו דרבי יהושע סבר דהא דאין משגיחין בבת קול היינו דוקא נגד דין התורה, אבל האי תנא סבר טפי, דבשום דוכתא לא אולין בתר בת קול, אף כשמסייע לרוב.

קסד) גמ', כי לא עבדינן כחומרי דבי תרי היכא דסתרי אהדדי. הריטב"א מפרש שצריך להכריע מסברא כדעה אחת ואם אינו יודע להכריע צריך להחמיר. וקשה אם כן מאי פריך הגמ' מעיקרא על מבוי דנהרדעא, דשמא לא ידעו להכריע ולכך החמירו. ונראה ע"פ מה שפירש הריטב"א קושיית הגמ' מעיקרא מכח דאין להחמיר בדבר שממנ"פ לב' הדעות אינו צריך (כמו שכתבו התוס' בד"ה ומי) ואם כן י"ל דכיון דהסברא שאין להחמיר בדבר כזה

קנד) בא"ד, שם. הרשב"א (לעיל ע"א) כתב דאפילו שמתקצר לעשר אמות נמי הוי רשות הרבים, והרא"ש (סימן ח) כתב דדוקא כשמתקצר ל"ג אמות ושליש, והתוספת שבת והפרי מגדים (הביאם הביאור הלכה (שמה ס"ט ד"ה י"ג אמות) פירש דברי הרא"ש כשהמבוי מפולש לרוחב רשות הרבים, אבל לאורך רשות הרבים הוי רשות הרבים אפילו בפחות, והביאור הלכה (שם) חולק עליהם וסובר דהרא"ש נתכוון לאורך רשות הרבים.

קנה) בא"ד, ולא דמי למבואות המפולשות לרשות הרבים וכו'. והטעם לחלק כתב הרשב"א, דכיון שבני רשות הרבים צריכים להתעקם ולהכנס בו ואינם נכנסים בו ביושר לפיכך נראה המבוי כרשות אחרת. והריטב"א כתב דכיון שאינו ביושר אין משתמשין בו להדיא ולא בקעי ביה רבים כולי האי. והמאירי כתב דכיון שהוא לרוחב רשות הרבים נראה כרשות אחרת.

קנו) תוס' ד"ה והאמר, וא"ת וכו' וי"ל דפריך כי היכי דלרבי יהודה וכו'. אבל הרשב"א כתב דלרבנן לא מצינו שבקיעת רבים מבטלת מחיצה, והא דבשתי מחיצות לא מהני לחי וקורה, היינו משום דשני מחיצות הוו רשות הרבים דאורייתא. ולא משום דבקעי בה רבים. ועל קושיית תוס' תירץ הרשב"א דהגמ' בעי להעמיד הברייתא גם אליבא דרבי יוחנן שפסק כרבי יהודה.

קנז) גמ', אמר רב יהודה הכי קאמר כיצד מערבין מבואות המפולשין וכו'. כתב בתפארת יעקב (פרק לג ס"ק ג) דדוקא צורת הפתח מהני למבוי מפולש, אבל עומד מרובה על הפרוץ לא מהני והביא ראייה לזה דהא קאמר בגמרא דגם לרב חנין בר רבא דמהני פרצתו בעשר, מודה דבשבקעי בה רבים פרצתו בד', וביארו הגר"ז והחזון איש (הובא לעיל אות קמד) דהטעם דמודה משום דבשבקעי בה רבים נחשב מבוי מפולש. והשתא, התם הא איירי בפירצה מצידו שיש בה עומד מרובה על הפרוץ [דבלא זה שום פירצה לא מיתכשרת], ובכל זאת כיון דהוי מפולש בעי תיקון, וזו ראייה ברורה. והביא שם שכך כתב האבני נזר (רפט, ו) דלמבוי מפולש לא מהני עומד מרובה.

קנח) גמ', איתמר רב אמר הלכתא כת"ק ושמואל אמר הלכתא כחנניה. הרי"ף פסק כרב, דהלכתא כרב באיסורי. והא דאמרינן לקמן דהוי מבוי עקום בנהרדעא והצריכו בו דלתות, משום דאתריה דשמואל הוה חשו לה. ורבנו חננאל פסק כשמואל כיון שהגמ' מסתפקת לחנניה אליבא דב"ה, משמע דהכי הלכתא, וכך שיטת הרשב"א. ועיין לעיל (אות קמח) דברי המגיד משנה.

קנט) שם. כתב הרשב"א דאפילו לשמואל דבעי דלתות היינו דוקא במפולש לרשות הרבים, אבל במפולש לכרמלית לכו"ע לא בעי דלתות.

קס) שם. כתב הריטב"א (לקמן כב.) דדלתות מהני משום מחיצה. [עיין לעיל אות לה] ורש"י לקמן (קא. ד"ה חייבין) כתב וז"ל, אבל עכשיו דדלתותיה נעלות לאו רשות הרבים היא שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה עכ"ל. וכן היא שיטת הרשב"א בעבודת הקודש (שער ג' אות א'). וכתב הרשב"א (שם שער ג') דפלטיא חשיב רשות הרבים אפילו דלתות המדינה נעולות

הדרך היומיומית

מסכת עירובין דף ז

ד ניסן התשע"ג

משום שאין כזה צד בעולם א"כ בזה ודאי שאין נפקא מינה אם יודע להכריע או לא, ורק לפי המסקנא שייך סברת הריטב"א לחלק אם יודע להכריע או לא. [א.ג.]

קסה גמ', והרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה. קשה, דאם נחלקו בשל תורה קיימא לן דהלך אחר המחמיר. וביאר החזון איש (י"ד סימן ק"ג סק"א) דיכול אדם להכריע כרבותיו בכל דוכתא אפילו להקל בשל תורה, דכיון שפלוגי הוא רבו, הוא פוסק כמוהו תמיד. (וע"ש שכתב דרבו מיקרי בגוונא דמצוי אצלו ושומע הוראותיו תמיד, ואפילו לאחר מותו אם שומע דעתו מתלמידיו וספריו נמי מקרי רבו.

קסו גמ', מתיב רב משרשיא וכו'. צריך ביאור דהאי קושיא קשיא בלאו דברי הגמ', דהא סתרו תרי הברייתות אהדדי, דבברייתא קמא כתוב, דהרוצה להחמיר כדברי שניהם הוי כסיל בחושך הולך, ובברייתא זו כתוב דר"ע החמיר כדברי שניהם. וביאר רבי אלעזר משה הורוויץ, דהיה אפשר לתרץ דמה דאמרו דהחמיר כדברי שניהם הוי כסיל בחושך הולך, היינו דוקא היכא דעושה דבר שלפי שניהם פטור מלעשותו, כגון צורת הפתח במבוי עקום, אבל היכא דמחמיר כשניהם וכל פעולה שעושה צריך לעשותה לפי חד מאן דאמר, יכול להחמיר, וזהו מה שעשה ר"ע שחשש לדברי שניהם, אמנם לפי מה שאומרת הגמ' דאין להחמיר כדברי שניהם גם בכהאי גוונא שאין ממה נפשך, כגון ההיא דשדרה וגולגלת, שפיר קשיא מהא דר"ע.

קסז תוס' ד"ה כגון. וי"ל וכו'. מבאר המהרש"א דב"ש וב"ה פליגי דוקא בגוונא דריקבון, אבל בגוונא שנחסר ממש, לכו"ע סגי בכדי שינטל מן החי וימות. וכ"כ המהר"ם.

קסח גמ', גמריה איסתפק ליה. וכתב רש"י ד"ה גמריה דכוליה כב"ה עבר, ומשום הכי לא חשיב כסיל בחושך הולך. והריטב"א כתב דכוונת הגמ' לתרץ דלא היה מי שיברר לו הדין, ולכן לא הוי כסיל בחושך הולך, אבל מי שמסתפק במחלוקת הלכה כמאן ומספק מחמיר כשניהם, אף על פי שעשה כדין הוי כסיל בחושך הולך כיון דהוה ליה ללמוד ולא למד. והמאירי כתב דבכל מחלוקת שלא נפסקה הלכה כאחד מהם, יש חיוב לתלמיד לפי שקול דעתו לברור לו דעתו של אחד מהם לפי מה שהוא יודע מעלתו, ואין לו לעשות קולות או חומרות הסותרות זו את זו, אבל אם הוא מסופק בדעת אחד מהם מה דעתו, רשאי להחמיר, אף על פי שהחומרות סותרות, דמחמיר מחמת שאינו יודע דעתו של האי מאן דאמר שצריך לפסוק כמוהו לפי דעתו. וזהו מסתמא גם כן כונת רש"י. והר"ן כתב דהא דאין להחמיר ב' חומרות הסותרות היינו דוקא בגוונא שההלכה ידועה כמאן, ובזה הרוצה להחמיר לא הוי אפילו מידת חסידות, אבל במקום שהדבר ספק וודאי הולכים אחרי המחמיר בשל תורה.

קסט תוס' ד"ה ונהג בו שני עישורין. מפרש בירושלמי וכו'. ביאר המאירי דאי אפשר לעשר שני עישורין, דאם הוא צריך לעשר מעשר שני ומפריש קודם מעשר עני, הרי כשיפריש אחר כך מעשר שני אינו מפריש כשיעור, ואם עישרו לפי חשבון ראשון

הרי הרבה במעשרותיו ונמצאו מעשרותיו מקולקלין. (והיינו שיחול גם ע"ז שם מעשר עני ונמצא שהפריש חומש למעשר עני). (ועיין שם עוד), ולפיכך הוצרך לעשר על תנאי ולחללו.

קע גמ', עושה צורת הפתח מכאן ולחי או קורה מכאן. הקשה הרשב"א הא רב סובר כת"ק דאפילו בסרטיא מכאן וסרטיא מכאן עושה צורת הפתח ולחי או קורה, ומה הוצרך להשמיענו דבסרטיא מכאן ובקעה מכאן אין צריך דלתות. בשלמא להאי לישנא דהלכה ואין מורין כן אתי שפיר, דהכא שפתוחה לבקעה הוי הלכה ומורין כן דסגי בלחי או קורה, אבל להאי לישנא דהלכה ומורין כן, קשיא. והניח בצ"ע.

קעא תוס' ד"ה בקעה. ולא משמע ליה וכו'. ביארו התוס' רא"ש והריטב"א דמילתא דפשיטא היא דבעינן צורת הפתח. והריטב"א תירץ עוד, דמלשון רב משמע דאתא לאשמעינן חידוש דסגי בצורת הפתח, ולא לחומרא דצריך צורת הפתח. (וכן הוא משמעות דברי התוס' לכאורה, וכן ביאר המהרש"א דברי התוס').

קעב גמ', אם היה מבוי כלה לרחבה וכו'. ביאר המאירי דהיינו רחבה שהיא רשות היחיד, כגון שהוקפה לדירה או שהיא פחות מבית סאתים, דאי הוי רחבה יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה הוי נפרץ במילואו למקום האסור וצריך הכשר. וכן כתב רש"י לקמן (כד): ד"ה היכי.

דף ז' ע"ב

קעג גמ', ואמאי ליהוי כמבוי שכלה לרחבה. והיינו דקשיא בתרתי, א', דלעיל מבואר דהפילוש אינו אוסר את המבוי והכא משמע שאוסר, ב', דלעיל משמע דאם היה כלה לחצר החצר היתה אוסרתו וכאן משמע שאינה אוסרת. וכתב התוס' הרא"ש דאפשר לתרץ הני ב' קושיות, קושיא א', י"ל דלעיל מיירי בנפרץ זה שלא כנגד זה או בכלה מבוי לאמצע רחבה וכאן מיירי בנפרץ זה כנגד זה, ובכלה מבוי לצדי חצר, ועל הקושיא הב' יש לומר דלעיל מיירי דהמבוי תפס את כל רוחב הרחבה, ומשום הכי אם היה חצר היתה אוסרת, אבל הכא מיירי שאינו תופס את כל רוחב החצר. אלא שלא חשש להשיבו לפי שלא אמר זה משמיה דרב, ולכן אמר לו אי קשיא משמיה דרב תיהוי משמיה דשמואל.

קעד רש"י ד"ה ומבוי אסור. קס"ד מדנקט ונפרצה חצר כנגדו משום דמיחזי כמבוי מפולש קא אסר ליה. ביאר הרשב"א (לעיל ע"א) דלא רצה אביי לומר דהחידוש בנפרצה חצר כנגדו, דשרי לטלטל בחצר אף על פי שרבים נכנסין בוז ויוצאין בוז, דאי משום הא פשיטא דהא הוי רשות היחיד כמו שמקשה הגמ' לקמן דף ח' סוף ע"א.

קעה שם. הקשה הרשב"א (לעיל ע"א במהדורת זכרון יעקב ד"ה וקשיא לי) לפי מאי דס"ד השתא דאסור משום מיחזי כמבוי מפולש, אמאי נקט דנפרץ המבוי במילואו, הא אף אי נפרץ בחלקו ונפרצה החצר לרשות הרבים כנגד פירצת המבוי נראה כמפולש, ואין לומר שאי נשאר גיפופי, הרי הם מצילים שלא יחשב מפולש, דהא גם כשנפרץ במילואו איכא גיפופי חצר מבחוץ, ורב

הדרק היוזמי

מסכת עירובין דף ז - דף ח

ד ניסן - ה ניסן התשע"ג

כהלכתו, ואחד מתוקן בלחי וקורה, והריטב"א כתב בשם יש מפרשים שהיו לו עוד ב' מחיצות גמורות, ורצו להכשירו בלי שום תיקון כדין מבוי שיש לו ד' מחיצות.

קפא גמי, מרימר פסיק לה לסורא באוזלי אמר חיישינן שמא יעלה הים שירטון. כך גירסת רש"י והרא"ש, ולפי זה ים לא חשיב מחיצה דחיישינן שמא יעלה שירטון. אבל הרי"ף, והרמב"ם (פי"ז מהלכות שבת הלכה ה') פסקו דים הוי מחיצה ואין חוששין שמא יעלה שירטון. וכתב המגיד משנה דלפי זה צריך לומר דגרס הכא "אמר לא חיישינן שמא יעלה הים שירטון", דהיינו דמרימר עשה מחיצות לצד שכנגד הים, אבל בצד של הים סמך על מחיצת הים משום דלא חיישינן שמא יעלה שירטון.

קפב רש"י ד"ה אשפה, גבוהה עשרה, וים שפתו גבוה עשרה. כתב המגן אברהם (שס"ג סק"ל) דהוא הדין היכא דמתלקט סמוך לשפתו מתוך ד' אמות לגובה עשרה טפחים נמי הוי מחיצה, כדין תל המתלקט. וכתב השער הציון (שם ס"ק צ"ג) דמשמע דאי מתלקט עשרה טפחים מתוך ד' אמות שלא סמוך לשפתו, אינו נחשב למחיצה, ואפילו אם המדרון אינו רחוק מן השפה עשרה אמות. (דאם רחוק עשרה אמות נוכל לומר הטעם דלא חשיב מחיצה דהני עשרה אמות הוו פירצה, אבל מה נימא היכא דהמדרון הזה הוא בתוך עשרה אמות). וביאר הטעם כיון דמדרבנן כל שטח המים הוא כרמלית (ולא חשבינן להאי מדרון מחיצה מדרבנן לענין לטלטל בתוכו) אי אפשר להחשיבו למחיצה למבוי. [ועיין בעלון 96 אות פ"ד מאי טעמא מחיצת ים לא הויא מחיצה, ועיין עוד באות הבאה בשם המגן אברהם].

קפג רש"י ד"ה אמר שמא יעלה הים שירטון, ומטלטלי נמי במבואות כדמעיקרא. מבואר ברש"י דהחשש הוא שמא תיבטל מחיצת המבוי. אבל המגיד משנה (בפי"ז משבת ה"ה) כתב, דהחשש אפילו בגוונא שלא תתבטל המחיצה, כגון שגם אחרי שיעלה הים שירטון אכתי ישאר המדרון של עשרה טפחים בתוך ד' אמות ויהיה מחיצה למבוי, מכל מקום כיון שהים עצמו אסור בטלטול בתוכו (והטעם בזה ביאר המגן אברהם (שס"ג סק"ל) דהוי יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה) יבואו לטלטל מן המבוי לים, וביאר המחצית השקל (שם) דאף על פי שבכל מבוי שיש לו מחיצה על ידי תל המתלקט מותר לטלטל בכולו (כמבואר בשבת דף קו.), ולא חיישינן שמא יבואו לטלטל מן המבוי למקום המדרון, התם היינו טעמא, משום שמיד כשהתירו לבני המבוי לטלטל על ידי התל המתלקט, אסרו להם לטלטל למקום המדרון, ולא חיישינן שישכחו ויבואו לטלטל לשם, מה שאין כן הכא דבתחילה כשהתירו להם לטלטל על ידי המדרון של שפת הים היה מכוסה במים, ולא היה ראוי לשימוש, השתא כשתייבש לא יזכרו שבתחילה בשעת היתר מבוי לא הותר להם להשתמש במקום המדרון, ויחשבו דגם שם מותר להשתמש. וכתב המגן אברהם דלדברי המגיד משנה בעינן מחיצות גמורות במבוי שיש ים על שפתו, ולא סגי בהיתר לחי וקורה כשאר מבוי, דהא החשש הוא שמא יבואו לטלטל מן המבוי לשם, ומרימר עשה רשתות לגדור

סבירא ליה דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי, אלמא דלחיים לא מצילי ליה מדין מפולש. ותירץ דאי איכא גיפופי מבוי דנראים מבפנים אינו נראה כמבוי המפולש, ולא דמי לנפרץ במילואו דאסור אף על פי שיש לו לחיים מבחוץ, דהתם לעומדים מבפנים אין נראה שיש לחיים, אלא נראה כאילו המבוי מפולש לרשות הרבים, ומשום הכי מחמירים לדונו כמפולש. ועוד תירץ דהא דנקט מילואו, לאשמעינן חידוש בדיוקא, שאם לא נפרצה כנגדו שרי.

קעו תוס' ד"ה האי, דכיון דפתח גמור הוא פשיטא דלא אתו רבים ומבטלי מחיצתא. פירש המהרש"א דפשיטא דאי איכא מחיצה גמורה, לא מבטלי בקיעת רבים שם רשות היחיד, והקשה רבינו עקיבא איגר דאם כן מה מקשה הגמ' לקמן (ח.) דפשיטא דדריסת רבים לא מבטלי שם רשות היחיד, ממשנה דטהרות דחצר שהרבים נכנסים בה ויוצאים ממנה הוי רשות היחיד לשבת, הא יש לומר דשם איירי בפתח ולכן לא מבטל שם רשות היחיד, וחדית לן רב דאף בפירצה לא בטל מינה שם רשות היחיד. ותירץ לקושית התוס' באופן אחר, דרב אתא לאשמעינן דבנפרץ במילואו אינו נידון משום לחי בנראה מבחוץ ושוה מבפנים.

קעז תוס' ד"ה בעירבו. ולכך מיייתי דרב יוסף דלאו הא בהא תליא וכו'. היינו דגם אם נידון משום לחי מכל מקום הפילוש לרשות הרבים אוסר, דלא מהני לחי להתיר מבוי המפולש. ומשמע מדברי התוס' דאף אי לא נפרץ המבוי במילואו אסור. אמנם הרשב"א (לעיל ע"א) (הובא לעיל אות קעה) לחד תירוצא פליג אתוס' ולקמן (ח.) ד"ה בעירבו כתב דשיטת התוס' דלא כוותיה.

קעח בא"ד. פירש הא דרב יהודה דכלה לאמצע וכו' אף על גב דלא מפליג בשריותא וכו', הקשה רבינו עקיבא איגר הא רב יוסף לא שמע מידי דרב יהודה אלא ראה עובדא, וכיון דבמסקנא מוקי לה בכלה לאמצע, על כרחך הכי הוה עובדא, ועל כרחך נמי בשעירבו דהא רב יהודה לא הצריך תיקון אלא התיר מיד, אם כן האיך ס"ד דרב יוסף להוכיח מרב יהודה דמן הצד נמי שרי, ובלא עירבו נמי שרי, הא עובדא לאו הכי הוה.

דף ח' ע"א

קעט גמי, אמר רבה הא דאמרת לאמצע רחבה מותר לא אמרן וכו'. ברשב"א ובמאירי מבואר דרבה ורב יוסף פליגי, דרב יוסף מתיר בכלה לאמצע רחבה אפילו בזה כנגד זה. וכן מתבאר מדברי רבינו חננאל (לעיל בתוס' ז: ד"ה עירבו). ועל כן תמה הרשב"א על הרי"ף דפסק בסתמא דאסור לטלטל במבוי משום דמפולש לרשות הרבים, הא הלכה כרב יוסף דבכלה לאמצע רחבה לא חשיב מפולש. (ומוכיח כן מהמשך הסוגיא דהלכה כרב יוסף). אבל הר"ן כתב דרבה ורב יוסף לא פליגי (עי"ש שכתב "רב משרשיא" וכנראה טעות הדפוס לפי כל דבריו שם) אלא דכל חד מפרש לחבריה.

קפ גמי, מעשה במבוי א' שצידו אחד כלה לים וצידו אחד כלה לאשפה. רש"י מפרש דשני ראשיו האחרים היו אחד סתום

הצד של הים דלא היה סגי ליה בלחי או קורה.

קפד גמ', כרוך בודיא אותיבו ביה בעקמומיתה. פרש"י דבני ראשו אחד עשו לחי לפתחן ומחצלת לעקמומיתו, ובני הראש השני לא עשו כלום. וביאר התוס' הרא"ש (דבריו בקיצור) ועיין גם במהרש"א שכתב כן, דכיון שבני הראש השני לא עשו כלום היו צריכים בני הראש האחד לשים לחי בעקמומיתו, גם לדעת המפרשים דלשמואל אין צריך במבוי עקום לשים בעקמומיתו אפילו לחי, (כמבואר ברש"י לעיל דף ו. ד"ה תורתו כסתום) משום דמה שאין צריך בעקמומיתו כלום היינו דוקא בשיש בראשו השני לחי, אבל כשראשו השני פרוץ צריך לחי בעקמומיתו. והקשה הגאון יעקב אמאי בעינן כלל לחי בעקמומיתו הא לשמואל הוי כסתום ואין צריך שום תיקון, והניח בקושיא. אבל הר"ן פליג, וכתב דאין לגרוס דהניחו בודיא בעקמומיתיה, דלשמואל דסבירא ליה דמבוי עקום כסתום, וודאי אין צריך כלום בעקמומיתו דהוי כסתום, ואמאי אומרת הגמ' דכשמואל לא אזלא דלשמואל בעינן לחי מעליא בעקמומיתו. (ולא ניחא ליה בסברת הרא"ש דכשאין לחי בצד השני לכולי עלמא בעינן לחי בעקמומיתו). ולכן כתב דגרסינן "כרוך בודיא ואותבוה בשפתיה", והיינו בצידו השני בסמוך לרשות הרבים, דרצו להתיר שני ראשו על ידי שני לחיים, ועל זה אומרת הגמ' דבודיא אינו לחי מעליא.

קפה גמ', כיון דנשיב ביה זיקא ושדי ליה לאו כלום הוא. כתב המשנה ברורה (שס"ג סעיף ה' סק"ב) דאפילו אם אין הרוח מפילתו אלא מנידו נמי לא הוי מחיצה, אמנם לשון המאירי לכאורה לא משמע כן, שכתב וז"ל, הא כל שהרוח באה ועוקרת לשעתו אינה מחיצה, עכ"ל. אמנם לשונו לשעתו צ"ע.

דף ח' ע"ב

קפו גמ', ולרבה דאמר זה כנגד זה וכו'. כתב הר"ן לעיל ע"א ד"ה הא דאמרת, דמה דנקט הכא "ולרבה" אף על גב דליכא מחלוקת בהא, היינו משום דרבה הוא מרא דהך שמעתא. אבל הרשב"א [הובא לעיל אות קעט] הוכיח מכאן דרבה ורב יוסף פליגי.

קפז גמ', תרתי למה לי. פירש רש"י דתרתי היינו המשנה ומימרא דרב. וכתב הרשב"א דאינו מחזור, דלא אמרינן לשון "תרתי" אלא על שתי משניות ולא על מתניתין ודברי אמורא. ומביא בשם תוס' שפירשו דקאי על תרתי מילי דרב, והיינו מבוי שכלה לרחבה ומבוי שנפרץ במילואו לחצר, דתרויהו שמעינן ממתניתין.

קפח רש"י ד"ה ולרבה דאמר, לעיל אבל זה כנגד זה הוי מבוי מפולש ואסור אפילו חצר. המהרש"ל מוחק תיבות "אפילו חצר", דרבה אמר דינו רק לענין מבוי מפולש דאם פתוח זה כנגד זה הוי מפולש, אבל לענין חצר שתחשב לרשות הרבים מכח הפתחים זה כנגד זה, לא שמענו חילוק. והמהרש"א מקיים הגירסא שלפנינו. ואם כן לכאורה נחלקו לדינא האם בכהאי גוונא שהחצר נפרצה לרשות הרבים ולמבוי זה כנגד זה, האם אסורה בטלטול או לא. ובחידושי הר"ן כאן כתב דהחצר מותרת וכדעת המהרש"ל. ודעת הריא"ז (בשלטי הגבורים כאן) כמהרש"א דהחצר גם כן אסורה

בטלטול בכהאי גוונא. ובשולחן ערוך (סימן שס"ה ס"ג) פסק דהחצר מותרת.

קפט גמ', איתמר מבוי העשוי כנדל. המהרש"ל דייק מרש"י דהאי מבוי הוה מפולש, דכתב בד"ה עושה צורת פתח לגדול, באחד משני ראשו. עכ"ל. הרי מבואר דשני ראשו פתוחים לרשות הרבים, ומה דמקשה הגמ' למה לי צורת הפתח, פירש רש"י דאפילו המבוי הגדול אין צריך צורת הפתח משום שאין פילושיו מכוונים. וביאר הריטב"א דהיה קשה לרש"י מה מקשה הגמ' לשמואל ל"ל צורת הפתח, הא פשיטא דמבוי מפולש צריך צורת הפתח, ולכן פירש דהמבוי הוה עצמו היה עקום ולהכי סגי בלחי, אמנם הר"ן כתב דמדברי רש"י נראה דהוה מבוי סתום.

קצ גמ', למה ליה צורת הפתח. כתב הרשב"א דמהאי קושיא מוכח דהמבוי הגדול לא היה מפולש דאם היה מפולש הא וודאי דצריך צורת הפתח כדלעיל (ו). וכתב שיש מפרשים דהמבוי היה מפולש ולא גרסי "למה ליה צורת הפתח", אלא גרסי, "כמאן כשמואל דאמר תורתו כסתום, והא ההוא מבוי עקום וכו'". דהיינו דלא הוקשה לגמ' מאי טעמא בעינן צורת הפתח, דהא וודאי דבשביל להתיר את המבוי הגדול בעינן צורת הפתח, אלא הקשו, מאי טעמא לא בעינן צורת הפתח בעקמומיתו, הא מחמירנן כרב. ודחה הרשב"א גירסא זו, דאי היה המבוי מפולש הא לשמואל לא סגי בצורת הפתח אלא בעי דלת, דהא פסק לעיל (ו): כחנניה, ואם כן אמאי ניחא לגמ' מימרא דאביי דעושה צורת הפתח לגדול, ואידך מישתרו בלחי וקורה אליבא דשמואל, הא לדידיה בעינן דלת. והריטב"א מקיים גירסא זו, וכתב דבזה פסק אביי כרב, דסבירא ליה הלכה כרבנן דסגי בצורת הפתח, ורק לענין דין מבוי עקום פסק כשמואל.

קצא גמ', שם. בדעת אביי דבעי צורת הפתח, כתב הר"ן דכשמואל סבירא ליה, ומתוך שיש כאן פילושין הרבה החמיר להצריך צורת הפתח.

קצב תוס' ד"ה מבוי העשוי כנדל. פירש ר"ת וכו'. כתבו הריטב"א והר"ן דלהתוס' הוי מבוי עקום גם משום שנכנס במבוי הקטן מצד זה, ויוצא במבוי הקטן שמצד השני כנגדו, וכיון דאינו ממש כנגדו לא הוי מפולש אלא עקום. ורש"י סבירא ליה שהיו כל המבואות הקטנים מצד א', ואם כן אין כאן מבוי עקום מכח המבואות הקטנים עצמם, דכיון שכולם בחד צד הוי כמין ח', ומבוי כמין ח' לא חשיב מבוי עקום. ולפי זה כתבו דאביי סבר דמבוי עקום הוי כסתום, ולכן סגי בלחי מכאן ולחי מכאן, והיינו דעושה לחי לכל מבוי בפתחו הפונה לרשות הרבים, ומה דבעינן צורת הפתח למבוי הגדול היינו חומרא משום דיש כאן פילושין הרבה. ורבא סבירא ליה כרב דעקום תורתו כמפולש ולכן בעינן שיעשה בכל המבואות הקטנים שיוצאים מצד א' לחי, ובכל אלו שכנגדם יעשה צורת הפתח, דהשתא הוי חד גיסא דהמבוי סתום בצורת הפתח והשני בלחי או קורה, כדן מבוי מפולש. ומה שיכול להכנס במבוי בצד א' ולצאת במבוי שבצידו, (ואם כן יש כאן מבוי מפולש שניתקן רק בלחי מכאן ולחי מכאן בלא צורת הפתח) זה

הדרך היומית

מסכת עירובין דף ח

ה ניסן התשע"ג

ואמאי לא הוכיח אביי מהאי שמעתא דכהני, דשיעורו בד' אמות, ותירץ דאפשר דלא סבירא ליה כוותיהו.

קצח (גמ', אלא כנגד הקצר. כתבו הרשב"א ועוד ראשונים דצורת הפתח מהני כוללי עלמא באלכסון. וכתב המאירי בשם גדולי מפרשי הלכות דלחי נמי [ולא רק קורה] לא מהני, אף על פי שלחי משום מחיצה (ומבואר בגמ' דאם קורה משום מחיצה מהני באלכסון) בלחי לא אמרינן הכי, דמחיצת לחי אינה חשובה מחיצה לענין זה. ועיין במשנה ברורה (שס"ג ס"ק קכ"ה) שכתב בשם הבית יוסף, ובשם חבל אחרונים, דאפילו אם יעשה שני לחיים דאלכסון אחד מצד הארוך ואחד מצד הקצר לא מהני, דהלחי אינו מתיר אלא כנגדו ביושר ואין שייכות ללחי שבצד הקצר ללחי שבצד הארוך.

קצט (תוס' ד"ה הכל מודים. טעמא משום דלחי הוי אפילו משהו וכו'. הרשב"א מקשה דלפי זה ככל שהלחי רחב טפי יש להתיר טפי, והא רבא סבירא ליה לקמן (ט). להיפך, דשרי להשתמש כנגד הלחי עד ארבעה, אבל אם הלחי רחב ארבעה אסור להשתמש כנגדו, ומכאן הוי קושיא פליג אתוס', ומפרש דהטעם משום דלחי הוי מחיצה, ועיין שם מה שתירץ לקושית תוס'. והר"ן תירץ קושיית הרשב"א דאין הכי נמי סבירא ליה לרבא דלחי אינו מתיר כנגדו בין רחב בין קצר, משום דעיקר דין לחי סגי בקצר, ומה שבפחות מד' מותר להשתמש כנגדו היינו משום דבטל למבוי.

(ר) [גמ', נעץ שתי יתדות וכו'. ולגבי לחי מבואר בדף ט' ע"ב דודאי מהני ליתנו מחוץ לכותלי המבוי ויש לבאר דלחי צורתו כתחילת מחיצה ממש (ואף למ"ד משום היכר מכל מקום ענין ההיכר דהוה כתחילת מחיצה) ומחיצה דרכה ליתן בסוף הרוח. י.פ.]

רא (גמ', לדברי המתיר אסור. דהיינו משום דיש הפסק אויר בין החוד החיצון של הקורה לכותלי המבוי, ורש"י בד"ה לדברי, כתב שאין לומר לבוד מהחוד החיצון היורד וסותם לכותלי המבוי, משום דאין כאן מחיצה ממש, ואי אפשר לעשות לבוד על זה. והקשה הריטב"א דאכתי נימא לבוד למעלה בחודה החיצון של הקורה, דכאילו הוא דבוק לדופני המבוי, ומשם הוא יורד וסותם, וכן הקשה הרשב"א, (עיין שם בלשונו שנראה שזו כוונתו, וכן כתב המגיה שם). ותירץ הרשב"א דאי נימא לבוד למעלה, אין לנו קורה רחבה טפח, דהא אמרינן דרואים כאילו חודה החיצון דבוק לדופני המבוי. ועוד כתב דיש מתרצים דאין אומרים לבוד היכא דאיכא דבר המפסיק, והכא הקורה עצמה מפסיקה בין דופני המבוי לחודה החיצון. ודחה את דבריהם, מהא דלקמן (ט). דמבואר דאמרינן לבוד אף על גב דיש יתדות המפסיקות. והריטב"א כתב דאין להוכיח משם, דהתם אמרינן לבוד באויר שכנגד הקורה מעל היתדות. והתוס' לקמן (ט) ד"ה שאין, הקשה נמי קושית רש"י דנימא לבוד, ותירץ דלא מהני לבוד להכשיר קורה, דהכא ליכא הכירא. [וביאורו דאף על גב דקורה משום מחיצה, מכל מקום בעינן מחיצה הניכרת, כמבואר בתוס' לעיל (ה): ד"ה ארבע.

אינו, דזה לא מחשיב ליה למבוי מפולש כיון ששני ראשיו לאותו צד, ואין דרך הרבים לעקם דרכם ללא תועלת.

קצג (והמאירי כתב דלפי זה גם לרבא בעינן לעשות צורת הפתח למבוי הגדול, דאי יעשה בו רק לחי או קורה אכתי הוה ליה מבוי מפולש עקום, דהא יכול להכנס באחד המבואות הקטנים המתוקנים רק בלחי ולצאת בפתח המבוי הגדול, ואם כן הוי מפולש, ומשום הכי בעינן שיעשה על כל פנים במבוי הגדול צורת הפתח. ובאופן שהמבוי הגדול נמי מפולש, כתב דיש סוברים שיעשה צורת הפתח משני צדדיו, דאי יעשה מצד אחד צורת הפתח ומצד שני לחי או קורה כדינו, אכתי יכול להכנס מהמבוי הגדול בצד שיש בו רק לחי. ולצאת מהמבוי הקטן שיש בו גם כן רק לחי, ונמצא מבוי מפולש בלא תיקון צורת הפתח. ודחה את דבריהם וכתב, דכיון שהמבוי ניתקן כהלכתו בצורת הפתח לא איכפת לן אם בפועל יכול לצאת ולהכנס דרך לחי, דאזלינן בתר המבוי, ואם הוא מתוקן כהלכתו, סגי.

קצד (שם. היוצא מדברי הראשונים המובאים באות הקודמת דמבוי עקום כמין ח' לא הוי מפולש, וסגי בלחי בשני ראשיו לכולי עלמא. אמנם דעת הרא"ש (סימן ו') דמבוי עקום כמין ח' נמי הוי מפולש וכתב דמשום הכי בעינן שיעשה צורת הפתח לכל המבואות הקטנים, ולא סגי שיעשה צורת הפתח לגדול ולקטנים יעשה לחי וקורה בלבד, ותו לא בעינן מידי לדעת ר"י, דסבירא ליה דגם לרב אין צריך שום תיקון בעקמימותו, משום שאם לא יעשה צורת הפתח לכל המבואות הקטנים, אכתי הוי ליה מבוי עקום כמין ח' דהווי נמי מפולש אליבא דרב, ולהכי בעינן צורת הפתח בכל הקטנים. ועיין בתוס' לעיל (ו). ד"ה רב אמר, שפירשו סוגיין, דהא דלרבא עושה לו צורת הפתח מהאי גיסא, היינו שעושה לכל המבואות הקטנים צורת הפתח, ולמבוי הגדול עושה לחי בפתחו, ומבואר דסבירא להו דבעינן שיעשה צורת הפתח בכלם ממש ולא רק במבואות היוצאים מצד אחד, והיינו כהרא"ש, דבלאו הכי הוה ליה המבוי מפולש כמין ח', וחשיב מפולש.

קצה (תוס' ד"ה מניח. הא אין כאן אלא ב' מחיצות. פירשו תוס' הרא"ש והריטב"א, דב' מחיצות היינו הכותל הארוך והכותל האמצעי של המבוי, אמנם הרשב"א והר"ן כתבו דחשיב שיש כאן רק מחיצה אחת.

קצו [בא"ד (בתוה"ד)]. הא אין כאן אלא ב' מחיצות וי"ל דאית ליה קורה משום מחיצה וקשה דסוף סוף כיון שהצריכו חכמים מחיצה מדי רוחות הרי לא מהני קורה תמיד אלא לסתום רוח רביעית אבל לסתום ב' רוחות שלישית ורביעית מדרבנן ודאי לא סמכינן על ב' קורות ואיך מהני כאן וצ"ע. א.ג.]

קצז (גמ', ארבע אמות אינו מניח את הקורה אלא כנגד החצר. הר"ח והרי"ף פירשו הטעם דמבוי שיעור ארכו ארבע אמות, ומשום הכי כשארוך ד' אמות הוי מבוי בפני עצמו, ואי אפשר להכשירו בקורה. והקשה הגאון יעקב הא לעיל (ה). נחלקו אביי ורב יוסף, אי שיעור תחילת מבוי ד' אמות או ארבעה טפחים,

הדרך היוזמי

מסכת עירובין דף ט

ו ניסן התשע"ג

דף ט' ע"א

(רב) גמ', רב אשי אמר משוכה והיא תלויה. הקשה המהרש"א, מה הכריח לרב אשי לומר דהקורה גם משוכה וגם תלויה, נימא כמו שאמרו מקודם דאי משוכה או תלויה, ותלויה היינו שרחוקה מהכתלים משתי רוחות ומשוכה היינו דגבוהה מדופני המבוי ואמרינן חבוט רמי. ותירץ דמשוכה לא משמע ליה לפרש דהיינו גבוהה בלבד בלא הרחקה ממקום הדפנות.

(רג) גמ', מהו דתימא או לבוד אמרינן או חבוט וכו' קמ"ל. מבואר דלמסקנא אמרינן לבוד מכח חבוט, הקשה הקהילות יעקב (סימן ב') על מה שכתב רש"י לעיל (ח: ד"ה לדברי המתיר, דאין אומרים לבוד לדבר שאינו ממש, דמהאי טעמא לא אמרינן לבוד מכותלי המבוי לפי קורה יורד וסותם, הא הכא מבואר דאמרינן לבוד לקורה החבוטה, אף על גב דאין בו ממש, ותירץ דהיתדות לא היו באלכסון (כציור הנדפס לפנינו) אלא היו כמין גא"ם או דל"ת, ואם כן שפיר אמרינן לבוד מקצות הקורה למקום כיפוף היתדות, ואח"כ אמרינן חבוט, דהא הקורה נמשכת עד כנגד דופני המבוי מכח דין לבוד, ולזה שפיר אמרינן חבוט. ואף על פי דהקורה אינה קיימת במציאות מכל מקום אמרינן חבוט, ולא דמי ללבוד, דלבוד היינו להחשיב כמחויבים שני דברים ממשיים, מה שאין כן חבוט היינו שדנים מה שלפנינו כאילו הוא למטה ולזה אין צריך שיהיה בו ממש.

(רד) תוס' ד"ה שאין בגובהן שלשה. וא"ת וכו' דכי יש ברחבו טפח אמר חבוט ורמי וכו'. הריטב"א תירץ קושית תוס', דהכא היתדות המחזיקות את הקורה אין בהם טפח, דאם היה בהם טפח הן עצמם היו קורה ולא היינו צריכים לדין לבוד, ומשום הכי אין כאן קורה שלמה ברוחב טפח, אלא דוקא על ידי לבוד אמרינן כאילו הקורה נמשכת עד כנגד כותלי המבוי, ועל החלק הזה אי אפשר לומר חבוט דאין שם רוחב טפח במציאות. והר"ן תירץ, דכיון שהקורה עומדת על היתדות אי אפשר לומר חבוט על הקורה, אם לא שנאמר חבוט על היתדות, וכיון שאין ביתדות טפח אי אפשר לומר חבוט על היתדות וממילא אי אפשר לומר חבוט על הקורה.

(רה) שם. כתב הר"ן בסוכה (יט.). דלא אמרינן לבוד ודופן עקומה ביחד, וביאר רבינו עקיבא איגר (שו"ת סימן י"ב) דבכל דוכתא לא אמרינן ב' הלכות למשה מסיני יחד להכשיר. ואין זה הלכה רק בלבוד ודופן עקומה, אלא בכל דוכתא, נודעת הטור (סימן תרלב) דגוד אסיק ודופן עקומה כשר, והב"ח שם וכן המגן אברהם שם (סק"א) סוברים שיש להחמיר בזה כדעת הר"ן דכתב דגוד אסיק ודופן עקומה לא אמרינן ביחד, ודעת הט"ז (סק"א) להקל כהטור, וכתב דדוקא היכא דאי אפשר לומר הלכה אחת בלא השנייה איתא להאי כללא דב' הלכות למ"מ לא אמרינן, אבל היכא דכל הלכה עומדת בפני עצמה, אמרינן. דהיינו, היכא דדופני הסוכה אינן מגיעות לסכך, ואיתא נמי סכך פסול בתחילת הסוכה, לא אמרינן גוד אסיק ויחשב כאילו הדפנות מגיעות עד הסכך, ואחר כך דופן עקומה, כיון דלולי ההלכה דגוד אסיק, היה הפסק אויר בין הדפנות לסכך הפסול ולא היה אפשר לומר דופן עקומה. אבל

אם יהיה סכך פסול בצד הסוכה והמשך ב' טפחים אויר, ורק לאחר מיכן סכך כשר, אמרינן דופן עקומה ולבוד, אף על פי שאין הסוכה מתכשרת אלא על ידי ב' הלכות, מכל מקום כיון שכל הלכה עומדת בפני עצמה, אמרינן. ולפי זה תירץ קושית התוס', דאם היתה הקורה למעלה מג' טפחים לא אמרינן גוד ולבוד, דהא לא אמרינן לבוד אלא אחרי שנאמר גוד, דאי אין קורה למטה אין לבוד, ולא אמרינן הלכתא חדא מכח ההלכה השנייה.

ותמה החזון איש (סימן ע"ז סק"ז) דאם כן קשה גם בכהאי גוונא שהקורה גבוהה פחות מג"ט, דהא אכתי ליכא לבוד אלא מכח גוד, דעל ידי שנוריד הקורה לכנגד דפנות המבוי נוכל לומר לבוד. וכתב דאין לתרץ דגוד פחות מג' היינו לבוד, ואם כן הוי חדא הלכתא דלבוד ולבוד, דאין זה חדא הלכתא, דכיון שא"א להכשיר אלא על ידי שנאמר לבוד פעמיים בכה"ג נמי הוי ב' הלכות. וכתב דאדרבא, מוכח מסוגיין דאמרינן ב' הלכות, ומה שכתב הר"ן הוא דין מיוחד שנאמר רק לענין דופן עקומה ולא בכל דוכתא, והטעם לחלק, דדופן עקומה נאמר רק היכן שיש הפסק בין הדופן לסכך, דכשיש הפסק אי אפשר לדון כאילו הדופן ממשיכה. וכן הוא לשון המחצית השקל (תרלב, א), ובפרי מגדים (אשל אברהם תרלב, א) כתב דשמא הר"ן מודה דאף על פי דלא אמרינן גוד אסיק ודופן עקומה יחד, מכל מקום דופן עקומה ולבוד יחד שפיר קא אמרינן, והיינו דאם יש הפסק פחות מג' טפחים בין הדופן לסכך, ואחר כך יש סכך פסול פחות מד' אמות כשר. והובא במשנה ברורה (סק"ד). וקשה דהר"ן כתב להדיא דלא אמרינן לבוד ודופן עקומה וכדהובא לעיל..

(רו) גמ', אמר אביי מסתברא מילתא וכו' ורבא אמר בין לחיים נמי מותר. כתב הבעל המאור (דף ב: מדפי הרי"ף) בביאור המחלוקת, נחלקו האם לחי משום הכירא או משום מחיצה, דלאביי לחי משום מחיצה, וחשבינן כאילו עובי הלחי הוא המחיצה, ואם כן חודו הפנימי סותם ורק עד שם נותר המבוי, ורבא סבירא ליה דלחי משום הכירא, ולכן שרי עד חודו החיצון, דעד שם יש ההיכר. והרשב"א דוחה דבריו וכתב דאפילו אם נימא דרבא סבירא ליה דלחי משום מחיצה מכל מקום יש לומר דחודו החיצון סותם, ועוד, אפילו אי חודו הפנימי סותם יש לומר דשרי לטלטל דגרע ממקום פטור דבטל להכא, (כמבואר לקמן). והר"ן מקשה, דלקמן בסוגיא מבואר דלרבא נמי אם יש בין הלחיים ד' אסור לטלטל, אלמא דאיהו נמי סבירא ליה דאסור לטלטל בין הלחיים, ועל כרחק מה דמתיר בפחות מד' משום דבטל להכא ולהכא.

(ריז) שם, ובעיקר ביאור המחלוקת, עמדו בזה התוס' (לעיל דף ח: ד"ה הכל מודים), עיין שם. ומקשה שם רבינו עקיבא איגר דלרבא אכתי קשיא מאי שנא לחי מקורה, דהא תחת הקורה שרי להשתמש ולא חיישינן לאיחלופי, וצריך ביאור מאי שנא קורה טפח מלחי טפח, וצריך לומר דקורה כיון שאי אפשר בפחות מטפח אם כן תמיד כשעושה קורה איכא הכירא ולכן לא גזרו, מה שאין כן בלחי דכשר גם בכל שהו (ואז ליכא הכירא) אסור בכל

דלחי משום היכר, או משום דחודו החיצון יורד וסותם, והא דאמר רבא מנא אמינא לה כדרב דימי וכו', היינו לדבריו דאביי, דאפילו לדידך דסבירא לך דחודו הפנימי סותם, אודי לי מיהא דבפחות מד' שרי לטלטל דהוי כמקום פטור. **ורבינו עקיבא איגור** כתב נמי לפרש הסוגיא כך, וכתב דלפי זה, מה דאמר רבא לאביי **וכי תימא דאית ביה ד' על ד' אין כוונתו לדינא, דבאמת בד' טפחים יהיה אסור, אלא אם תאמר לחלק בזה, אבל אליבא דאמת אין לאסור בלחי רחב ד', דלא גרע מקורה רחבה טפח. והרשב"א** כתב כדעת התוס', אלא דהקשה עליהו, לדידהו אמאי שרי לרבא לטלטל תחת הקורה, הא כמו דאסרינן לטלטל בלחי רחב ד' כמו כן יש לאסור בקורה רחבה טפח. וכתב דבאמת לרבא אסור לטלטל תחת הקורה הפתוחה לכרמלית, דלחי וקורה חד דינא אית להו. וכן פסק **הרמב"ם** (בפי"ז משבת הי"א) דקורה נמי אסור לטלטל תחתיה. **והראב"ד** השיג עליו דבקורה לא נחלקו אביי ורבא. (ולהרמב"ם עולה דאביי ורבא נחלקו בסברות הפוכות, דאביי שרי בקורה בכל גוונא כמבואר בתחילת הסוגיא ומכשר בלחי בכל גוונא, ורבא מקיל בלחי טפמימאביי ובקורה מחמיר טפמי).

ריב בא"ד. הוה ליה לר"י לפירושי וכו', הקשה **הגאון יעקב** הא רבי יוחנן אמר להדיא שריצפו **פחות פחות**, דהיינו שהיו כאן לפחות שלש לחיים שבין שלשתם יש פעמיים הפסק של פחות מד' טפחים, ובסך הכל יש כאן רוחב ד' טפחים ושפיר אסור לרבא. ותירץ דתוס' לא גרסי **פחות פחות** אלא פעם אחת בלבד.

דף ט' ע"ב

ריג רש"י ד"ה **ולרבן שמעון**. משכו קימעא כלפי חוץ. ופירש **המהרש"ל**, דכוונת רש"י במה שכתב **כלפי חוץ** היינו כלפי רשות הרבים, ולא לכיוון רוחב המבוי אלא לכיוון אורך המבוי, דהיינו דבעינן שהלחי יצא חוץ למבוי לצד אורך המבוי, כדי שיהיה ניכר שהוא לחי, ולא הוספה על עובי כותל המבוי.

ריד רש"י ד"ה **נראה מבחוץ**. אבל מבחוץ ניכר שאינו מכותל המבוי וכו'. כוונת רש"י דרוחב הלחי שוה לדופני המבוי מבפנים, ורק מבחוץ הוא ניכר, דרוחבו נכנס לכיוון המבוי טפי מכותלי המבוי, וכמו שצייר **המהרש"ל** ע"ש. (והציור הנדפס לפנינו שייך לכאורה לרש"י לקמיה, ד"ה בין שנראה). דלחציור שלפנינו הרי אם העומדים במבוי רואים את הלחי שנמשך להלאה מרוחב כותלי המבוי, ואם כן שפיר הוי נראה מבפנים, והאיך כתב רש"י שנראה לעומדים במבוי דהלחי הוא המשך דופן המבוי. אבל **הבית יוסף** (בסימן שס"ג) פירש כוונת רש"י, דהלחי עומד כולו מבחוץ ונמשך עד עובי דופני המבוי, וכציור הנדפס לפנינו ברש"י ד"ה בין שנראה מבחוץ.

רטו רש"י ד"ה **בין, ששקוע הכותל מאחוריו**. ביאר **הקרוב נתנאל** (על הרא"ש סימן י"א, אות ש) דמאחריו היינו הצד הפנימי של המבוי לכיוון הסתימה, ולפניו היינו הצד החיצון של המבוי, לכיוון הפתח. אבל **הבית יוסף** (סימן שס"ג) מבאר כוונת רש"י, דמה

גונוי אפילו כשעשאו רוחב טפח ויותר, אבל לרבא הא בלחי פחות מד' לא אסרו להשתמש כנגדו כיון דבטל לכאן ולכאן, ואסרו רק ברחב ד' והא אז איכא הכירא, לא גרע מקורה רחבה טפח דשריא. (וכתב שם לפרש באופן אחר מהתוס' ויובאו דבריו בעז"ה לקמן). ובעיקר קושייתו הנה עמד בזה **הרשב"א** לקמן (הובאו דבריו באות?).

רח גמ', אמר רבא מנא אמינא לה וכו', ופירש רש"י ד"ה **ובלבד**, דבין לחיים נמי בטל להכא ולהכא ושרי. ומבואר מדבריו דשרי לטלטל מבין הלחיים לרשות הרבים, והקשה **הרשב"א** הא תוך הלחיים הוי רשות היחיד מדאורייתא דאיכא שלש מחיצות, והיאך נתיר אותו לבני רשות הרבים מכח הלחי, הא לא אמרו לחי להקל. וכתב דרש"י אית ליה דשלש מחיצות הפתוח לרשות הרבים לא הוי רשות הרבים אלא כרמלית, והם אמרו והם אמרו דשרי לטלטל ממנו לרשות הרבים מכח הלחי, נולפי זה אתי שפיר מה שהקשה תוס' לעיל (ו' ע"ב ד"ה והאמר) על רש"י מה בעינן ברשות הרבים ב' דלתות הא כיון דאיכא דלת אחת שפיר הוה רשות היחיד דיש כאן ג' מחיצות ולמה שפירש הרשב"א דבפתוח לרשות הרבים בעינן ד' מחיצות אתי שפיר. י.פ.]. **והרשב"א** מפרש דאין הכי נמי דלרבא אסור לטלטל משם לרשות הרבים, ורבא נקט רק ראייה לדבר, דמקום שאינו חשוב בטל, והכא נמי בטלי בין הלחיים לרשות היחיד ושרי לטלטל מהמבוי לשם, אבל לרשות הרבים אסור דהא האי מקום הווי רשות היחיד. **והריטב"א** כתב דאפשר דגם רש"י נתכוין לזה. וכ"כ **בתוס'** הרא"ש וכן כתב **המאירי**. (**ובשער הצינן** (שפ"ה ס"כ כ') ציין לכמה ראשונים שכתבו כן).

רט תוס' ד"ה **תוך הפתח**. לאו משום וכו', והא דמהני לחי להתיר תוך הפתח וכו', כתב **התוס'** הרא"ש דמהני ליה לחי אגב מבוי. וביאורו לכאורה כמו שכתב הרשב"א, שאין זה מבוי מפני עצמו ממש אלא הוי חלק מהמבוי, עוד כתב הרשב"א דהלחי החיצון מתיר גם את תוך הפתח וגם את המבוי, ולא רק את תוך הפתח. **ובתוס' שבת** (ט). ד"ה אמר רב יהודה מבואר, דהקורה (או הלחי) מהני להתיר תוך הפתח, אם יש בהם כח להתיר את המבוי, אבל לא יהני לחי או קורה להתיר תוך הפתח של חצר ובית, כיון דחצר ובית אינם ניתרים בלחי וקורה. עכ"ד. ומשמע דאין הטעם שמועיל לחי להתיר כנגד עצמו משום שהוא מתיר בפועל את המבוי והוא חלק מהמבוי וכמו שכתב הרשב"א אלא כיון שבכחו להתיר, זהו הטעם דחשיב להתיר גם תוך הפתח.

ריז גמ', א"ל רב הונא בריה דרב יהושע לרבא ואת לא תסברא העיר ר"מ שטראשון, הא רב הונא היה תלמידיה דרבא, והאיך אמר לו ואת לא תסברא, הוה ליה למימר **ומב** לא סבירא ליה.

ריא תוס' ד"ה **לרשב"ג**. וא"ת אם כן מאי פריך לרבא הוא יפרש וכו'. חזינן מדבריהם דסבירא להו דרבא מודה דבלחי רחב ד' אסור לטלטל כנגדו. **והרי"ף** דפסק כרבא כתב דשרי לטלטל כנגד לחי הפתוח לרשות הרבים אפילו בדאית ליה ד', וביאר **הרמב"ן** **במלחמות** דלרבא שרי לטלטל כנגד הלחיים בכל גונוי, או משום

הדרק היוזמי

מסכת עירובין דף ט - דף י

ו ניסן - ז' ניסן התשע"ג

דמיגו דהוי לחי לגדולה הוי לחי לקטנה, משום האי מגו אף למאן דאמר נראה מבחוץ ושוה מבפנים אינו נידון משום לחי, הכא יהוי לחי. וי"ל, דאי בעינן נראה מבפנים, היינו דאין שם לחי כלל אי ליכא הכירא, ואם כן לא יהני מיגו, אבל אי נראה מבחוץ הוי לחי, אם כן אין צריך היכר על מנת שיהיה עליה שם לחי, אלא דבעינן שהלחי יהיה עומד בפני עצמו, ולא יהיה חלק מדופני המבוי, ולזה מהני סברת המהרש"א, דהיכא דהוי לחי לענין החצר הגדולה ממילא הוי לחי גם לחצר הקטנה, דחל עליה שם לחי ואינו דופן מבוי אלא לחי (י.צ.ב.).

ריט גמ', נראה מבחוץ ושוה מבפנים. יש לדון אי מיירי למאן דאמר לחי משום היכר, או משום מחיצה. ובתורת רפאל (ח"ב סימן נ) נקט דהא דמהני נראה מבחוץ אולא כמאן דאמר לחי משום היכר, והוכיח זאת מדברי התוס' והרא"ש בסוכה (י"ט.) שהקשו דשוה מבפנים לא יהני בסוכה דבעינן מחיצה, ורק במבוי מהני, ומוכח דבכה"ג ליכא עליה שם מחיצה, ומשום הכי לא מהני לסוכה, ועל כרחק מה דמהני במבוי היינו למאן דאמר לחי משום היכרא, וביאר לפי זה דנחלקו כאן האם לחי משום היכרא, דלפי זה מהני נראה מבחוץ, או לחי משום מחיצה, דלפי זה לא מהני נראה מבחוץ דאינו יכול להיחשב מחיצה. ועיין שם שכתב דלא מהני לחי הנראה מבחוץ בלחי העומד מאליו, כיון דבעומד מאליו אין היכר אלא רק מחיצה. אמנם עיין ברבינו יהונתן כאן, שכתב דהסברא להתיר בנראה מבחוץ ושוה מבפנים, משום דיש היכר לבני רשות הרבים שהרי הם לא יחשדו את בני המבוי, כשיראו שהם מטלטלים וזה טעם להתיר, עכ"ד, משמע דלכולי עלמא לחי משום היכרא, ונחלקו האם בעינן היכר מבפנים או סגי בהיכר מבחוץ, ודלא כמו שכתב בתורת רפאל דנחלקו אם לחי משום היכרא או לא, (ש.ב.).

רכ גמ', אמר רבי זירא וכו'. למסקנא נראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי. עיין לעיל אות רטו הציור לרש"י, וברשב"א והר"ן מבואר שפירשו דהלחי עומד מחוץ למבוי ומגיע ראשו לעובי הדופן. וכן להדיא בריטב"א. וכן כתב רש"י בסוכה (י"ט.) ד"ה דאמר דבכה"ג נחשב לנראה מבחוץ ושוה מבפנים. אמנם הב"ח (סימן שס"ג) והמהר"ל בן חביב (בשו"ת סימן י"ד), כתבו בדעת רש"י בסוגיין, דבכהאי גוונא לא הוי נראה מבחוץ ושוה מבפנים. וכן מתבאר מדברי המהרש"א שהובא לעיל [אות ריח] דכתב דרק גיפופי גדולה אמרינן דנחשבים לחי לקטנה מיגו דהווי לחי לגדולה, ומשמע דאם יעשה לחי כה"ג בעלמא לא מהני.

דף י' ע"א

רכא גמ', לחי המושך עם דפנו של מבוי. הרשב"א והריטב"א פירשו דמיירי שהדופן שכנגדו ארוך עד כנגד סוף הלחי, דאי לא נימא הכי, האיך דייקה הגמ' דש"מ מהכא דבין לחיים אסור, הא למאן דאמר דבין לחיים שרי היינו דוקא כשיש לחיים או דפנות משני הצדדים, דאי יש רק לחי, לכ"ע אסור להשתמש כנגדו דהא יש כאן רק מחיצה אחת, ועל כרחק מיירי שהדופן השני נמשך

שכתב מאחריו היינו הצד של הכותל שכלפי המבוי (הצד הפנימי) (וזהו כהציור שלפנינו), ומה שכתב (בד"ה בין שנראה מבחוץ) ששקוע הכותל מלפניו, היינו הצד שכלפי רשות הרבים, והיינו דכלפי המבוי הדופן ישרה וכלפי רשות הרבים יש לחי בסוף הדופן.

רטז רש"י ד"ה בין שנראה מבחוץ ושוה מבפנים. כגון ששקוע הכותל מלפניו שאין הכניסה נראית לעומדים בפנים אלא לבני רשות הרבים. הב"ח (סימן שס"ג) והרמ"א (בתשובה סימן ק"י) פירשו כוונת רש"י כפי מה שמצויר לפנינו ברש"י ד"ה נראה מבחוץ ושוה מבפנים. וכן מצייר המהרש"ל. (ציור י"ד), אבל הבית יוסף שם מפרש דכוונת רש"י, דכל הלחי עומד מחוץ לדופן המבוי, ועיין באות הקודמת. ומה שכתב ששקוע הכותל מלפניו, להב"ח והרמ"א פירושו, ששקוע הכותל לכיוון פתח המבוי, ולהבית יוסף פירושו ששקוע הצד שכלפי רשות הרבים. והט"ז (בסימן שס"ג סק"ו) פירש על דרך הב"ח והרמ"א, אלא שכתב דכוונת רש"י בתיבת מלפניו, דפני הכותל היינו עובי הכותל, והיינו שנתן הלחי בעובי הכותל ושם נראה שהכותל שוקע, דהיינו שרוחב הלחי מתמעט מרוחב הכותל לכיוון המבוי.

ריז תוס' ד"ה כותל. דלפירוש הקונטרס לעיל קשה וכו'. מכאן הוכיח הקרבן נתנאל (אות ת) דכוונת רש"י בפירושו הראשון, דהלחי עומד בהמשך לעובי דופני המבוי, ועובי פחות מדופני המבוי, לכיוון רשות הרבים, והשתא שפיר הקשו התוס' ארש"י דליחוי כאילו הגיפופים של הגדולה הם המשך לכותלי הקטנה, והדפנות של הקטנה הנכנסות אליה הם לחיים, דהוי ממש כלחי הנראה מבחוץ ושוה מבפנים. אבל לפי מה שפירש הבית יוסף כוונת רש"י, דהלחי עומד כולו מבחוץ ונמשך עד עובי דופני המבוי, מה מקשו התוס' על רש"י, הא וודאי לא יתכן דהגיפופים של הגדולה יהיו כלחיים הנראים מבחוץ ושום מבפנים, דהא בעינן דהלחי יהיה בסוף דופן המבוי, ופשיטא דלחי העומד באמצע דופן המבוי מבחוץ אינו לחי. ועיין ברשב"א אגמ', ד"ה א"ר זירא, שהוכיח מתירוח הגמ', דלא מהני נראה מבחוץ ושוה מבפנים בגוונא דאינו בראש הכותל אלא באמצעו מאחוריו, דבעינן שיהיה בראש הכותל דווקא, ומתבאר מדבריו, שפירש נראה מבחוץ ושוה מבפנים כמו שפירש הבית יוסף את הפירוש הראשון של רש"י, וכמו שמצויר לפנינו (בד"ה בין שנראה), ופירש תירוץ הגמ' כסברא זו דלאא שייך דהגיפופים שמגיעים עד אמצע הדפנות של הקטנה מאחוריהם יחשבו כלחי הנראה מבחוץ.

ריח גמ', אמר רבה ומותבינן וכו' קטנה נמי תשתרי בנראה מבחוץ ושוה מבפנים. כתב המהרש"א דלפירוש התוס' קשה, מה מקשה הגמ' דגיפופי הגדולה דמכאן יהיו לחיים, הא אפילו בכהאי גוונא דלהחי עומד לעובי דופני המבוי, ואינו נראה לצד החלל מבחוץ ורק מכסים את עובי המבוי, האיך יחשבו ללחי. ותירץ דכיון שהגדולה נמי ניתרת בהני גיפופי, יש להתיר גם הקטנה בהני לחיים, אם סבירא לן דנראה מבחוץ ושוה מבפנים נידון משום לחי. ונדבריו צרכים ביאור, דאם אמנם שייך לומר

כנגד הלחי. וכן כתב הר"ן (וכן מבואר בציוור המהרש"ל כאן).

רכב גמי, ש"מ תלת וכו'. הקשה בתוס' לעיל (ה:): ד"ה בפחות דלפי מה שכתב רש"י לעיל (ה:). ד"ה לחי, דדוקא בלחי העומד מאליו אמרינן דאם רחב ד' אמות צריך לחי אחר, אבל בלחי שהוקבע לשם לחי כשר בד' אמות, (ומשום דלא גרע מאם לא היה מוסיף עליו, והיה עושהו פחות מד' אמות), אם כן על כרחך צריך לומר דהכא מיירי בלחי העומד מאליו, דאי לאו הכי לא היה צריך לחי אחר, ואם כן נדייק מהכא דין נוסף, דלחי העומד מאליו כשר, דהא בפחות מד' אמות הוא לחי. וכתב דיש לחלק בין לחי הנעשה לרוחב המבוי, ללחי המושך עם דופן המבוי לאורך המבוי, דסברת רש"י שכתב דבנעשה לשם לחי כשר טפי מד', היינו רק בהעמידו לרוחב המבוי, שמרבה הסתימה, אבל בהעמידו לאורך אי הוא ד"א צריך לחי אחר להתירו אפילו בעשאו לשם לחי. והובאה סברא זו בט"ז (שס"ג ס"ק ח').

רכג גמי, והלכתא וכו' נידון משום לחי. כתב הרשב"א בשם הראב"ד, דאי נראה מבחוץ ורחב ד' אמות אינו נידון משום לחי, דברוחב ד' אמות נפיק מתורת לחי, כמבואר בגמ' דלחי ד' אמות אינו נידון משום לחי. והיינו אפילו בכהאי גוונא דרוחב המבוי פחות מד' אמות, דאם היה הלחי בחלל המבוי היה מתירו מדין עומד מרובה על הפרוץ (כדלעיל ה:). הכא אינו מתירו, דהא דלחי הנראה מבחוץ נידון משום לחי, היינו דוקא לענין הכירא שחשיב כאלו יש היכר לחי מבפנים, אבל לא לענין שייחשב עומד מרובה על הפרוץ, דזה מהני מדין מחיצה, ונראה מבחוץ אינו מחיצה. אמנם הרשב"א הוכיח מתוס' לקמן שלהי עושין פסין (וכוונתו להתוס' (כד:): ד"ה ההיא, כן ביאר המגיה לחידושי הר"ן, ע"ש) דבכהאי גוונא נידון משום לחי.

רכד גמי, וק"ו מפסי ביראות. לקמן (כ:), איתא דלא הותרו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד. ופירש רש"י (שם כ"א). דהותר גם לכל בהמת הולכי לצורך מצוה. אבל ברמב"ם (פי"ז משבת הלכה ל') כתב, דהתירו דוקא לעולי רגלים ורק בארץ ישראל.

רכה שם. בטעם ההיתר כתב המאירי בחידושו כאן, דכתיב למען ינוח שורך, ודרשו חז"ל למען ינוח ולא למען יאנוח, ולכן הקלו לצורך שתית הבהמות (וצריך לומר דעיקר ההיתר משום תקנה אלא דסמכו אהאי קרא).

רכו תוס' ד"ה ושני טפחים. ואין סברא לומר משהו לאו דווקא. עיין במצפה איתן שהעיר דבגמ' ב"ב (ק"ג). סבירא להו לכמה אמוראי דכל שהוא לאו דווקא, אלא שיעור קטן, וביאר דכוונת תוס' דבמילתא דאמורא אין סברא לומר דכל שהוא לאו דווקא, דאמורא הוה ליה לפרש.

רכז רש"י ד"ה אין הלכה. דאתי אוריא וכו' ומבטל ליה לקנה. הקשה רבינו עקיבא איגר (בהגהות לשולחן ערוך סימן שס"ג על מג"א ס"ק ל"ה) דמאי צריך לזה, תיפוק ליה דאכתי יש כאן מבוי רחב טפי מעשר אמות, דבתחילה היה רחב עשרים והשתא נתמעט מעט מעשרים ואכתי הוא יותר מעשר, ומאי אהני לן הפס. (וע"ש שהוכיח סברא זו מלקמן) והניח בצע"ג.

דף י' ע"ב

רכח (גמ', עושה פס גבוה עשרה במשך ארבע אמות וכו'. ביאר הרשב"א דהשתא לא אמרינן אתי אוריא מהאי גיסא ומהאי ומבטל ליה, מתרי טעמי, א'. דאין האויר מבטל כותל המבוי, ופס זה הוא ככותל, ב'. דכיון דהווי ב' מבואות אין מצטרפין שני אוריהן לבטל הפס.

רכט שם. כתבו הרשב"א והראב"ד, דדברי הגמ' דסגי בפס גבוה עשרה, היינו דווקא כשהקורה מגעת לפס, או סמוך לו בפחות מג' טפחים, אבל אם יש הפרש בין הקורה לפס, אין הקורה מתרת, ואם כן אף על פי שנחלקו לשני מבואות, אי אפשר להתירם על ידי קורה. אי נמי יש לומר, דמתירן בלחי, דמניח לחי לכל מבוי ומבוי. ומבואר ברשב"א דעתה שנחלקו לשני מבואות, צריך הכשר לכל מבוי ומבוי בלחי או בקורה, דהיינו שמניח קורה מכותל א' של המבוי לכותל השני, ועוברת מעל הפס בתוך שלשה סמוך לו, והשתא ניתרים שני המבואות בקורה. והמאירי מביא דיש מי שכתב, דעושה קורה רק לאחד מהם ושני ניתר בלא כלום, דהוי כפתח. והריטב"א כתב דעה שלישית, דאמנם בעינן שתהיה קורה עוברת מכותל לכותל, ולא סגי שיניח קורה רק עד הפס, אבל אין צריך דהפס האמצעי יהיה קרוב לקורה בתוך ג' טפחים, אלא אף על פי שהקורה רחוקה ממנו ניתר. ועיין בהגהות הגרש"ז ברודא זצ"ל למאירי (בביאורים אות מז) שביאר כוונת הריטב"א, דס"ל דאמרינן חבוט רמי וכאילו הקורה מגעת לפס, ואזיל לשיטתו לעיל (ט). דבקורה המגעת מכותל לכותל אמרינן חבוט רמי, גם ביותר מג' טפחים.

רל (גמ', עושה פס וכו', כתב המשנה ברורה (סימן שס"ג ל"ג) דמה שאינו עושה צורת הפתח, משום שאין ברצונו לטרוח לעשות זאת. מבואר מדבריו דסבירא ליה שתיקון פס אינו עדיף מצורת הפתח.

רלא (רש"י ד"ה מרחיק שתי אמות. והיכא דהוי רוחב כ' יעשה כן אף לצד השני. כתב המשנה ברורה (סימן שס"ב סק"ה) דאם יעשה כן משתי רוחות ואחר כך יעשה בפתח העשרה שנשאר עוד תוספת כל שהוא הוא עומד מרובה על הפרוץ, כיון שכל צד של הפתח הגדול חשיב סתום על ידי הסתום של השלש אמות שרבה על הפרוץ של שתי אמות, ואם כן יש כאן חמש אמות סתום מכל צד של הפתח, ואם יסתום עוד חלק קטן הוא עומד מרובה על הפרוץ, ולא מצרפים את כל הפירצות שיש בכותל הזה לאחשובי פרוץ מרובה. והחזון איש (סימן ס"ח סק"ג) פליג וסבירא ליה דמצטרפים את כל הפירצות שבכותל והווי פרוץ מרובה.

רלב (תוס' ד"ה עושה, בסופו. או יפרש שהוא מפולש וכו'. כוונתם לתוס' לעיל (ו:): ד"ה רב אמר, דפירשו במבוי מפולש משלש רוחות, ומשום הכי בעינן דלתות, וע"ש שהביאו דאית דלא גרסי דלתות אלא דלת.

רלג (גמ', ואמאי יעשה פס אמה ומחצה וכו', פירש רש"י אמאי מצרכת ליה, וביאר הרשב"א כוונתו דבהכי ניחא להו לבני רשות

לומר, דהתם על ידי לבוד יהיה מחיצה עשרה טפחים, דמיירי התם דהכוורת ז' טפחים ומשהו, ואם כן אין זה ממש כהכא, דהתם חל שם מחיצה על ידי הלבוד, (י.צ.ב.).

רמז תוס' ד"ה ואצבעיים. דלמעלה מעשר חשוב כסתום. המהרש"ם [הובא בהגהות וחדושים] מבאר כוונתם, דנחשב לסתום משום דרשות היחיד עולה עד לרקיע.

דף י"א ע"א

רמא גמ', אמלתרא ברחבו מאי. הב"ח (סימן שס"ג) מבאר דספק הגמ', האם אמלתרא מהניא משום היכר, או משום דמשוי ליה פתח, דאי משום היכר, לא יהני אמלתרא ברוחב, דברוחב החיסרון משום שם פתח, ואי מהניא משום דמשוי ליה פתח, יהני ברחב מעשר.

רמב תוס' ד"ה חצר, וי"ל דאין ללמוד וכו'. הקשה המהרש"א דאכתי נימא יוכיח מרוח אחת, דברוח אחת מהני צורת הפתח בפרוץ מרובה ולא מהני ביותר מעשרה, ואם כן הכי נמי בד' רוחות יהני צורת הפתח. ותירץ דכמו שאי אפשר ללמוד על רוח א' בבנין אב, אי אפשר נמי לעשות ממנו יוכיח. ניסוד זה מבואר בתוס' לעיל (ה:): ד"ה אינו דין].

רמג גמ', שנעץ ד' קונדיסין בד' פינות השדה ומתח זמורה עליהן. הר"ח פירש דנעץ בין הקונדיסין קנים בפחות מג' טפחים בין קנה לקנה, ודלא כרש"י שפירש שמתח זמורה מזה לה והיינו מקונדס לקונדס. ועיין בהרשב"א שהאריך להקשות על הר"ח אבל הביא לו סייעתא מהירושלמי.

רמד גמ', אילומא מן הצד. הר"ף פירש שעשה הפתח מן הצד סמוך לקונדס. וכתב הרשב"א, דמהא משמע שפירש כהר"ח שמילא בקנים בין הקונדיסין (עיין באות הקודמת). והקשו הרשב"א והריטב"א מהיכי תיתי דלא יועיל צורת הפתח שהיא סמוכה לוית, דרק בקרן זוית לא עבדי אינשי פיתחא (כדלעיל ו), אבל בזוית עבדי. ורש"י פירש שמתח הזמורה באמצעיתן ולא על ראשיהן, וביאר הריטב"א כוונתו שלא נתן הזמורה על גבי הקונדיסין אלא בצידם, וכתב דאפילו אם יתן הזמורה בצידן סמוך לראשיהן גם כן לא מהני, דבעינן שתהיה מונחת על גביהן ממש, ומש"כ רש"י באמצעיתן לאו דווקא, אלא כוונתו מן הצד. ועיין בט"ז (סימן שס"ב סק"ד), שכתב דכשר בכהאי גוונא שנתן הקורה מן הצד בראשן, ודייק מלשון רש"י שכתב באמצעיתן, אמנם עיין בשער הציון שם (אות נ"א) שמביא חבל אחרונים דלא כוותיה.

רמה תוס' ד"ה אילומא. וא"ת הואיל ומהני צורת הפתח וכו'. כתב המהרש"א דיש לבאר קושית התוס' לפי מה שכתב עכשיו דדברי רב יוסף נדחו, וסבירא לן דמהני צורת הפתח בפרוץ מרובה על העומד, וע"כ קשה אמאי הוצרכו בפסי ביראות לדיומדין ולא עשו צורת הפתח. אבל לפי התירוצים של הריצב"א והשר מקוצי, דדברי רב יוסף לא נדחו, והשתא נמי סבירא לן דלא מהני צורת הפתח בפרוץ מרובה על העומד, לא קשה מידי. אבל כתב, דמהרא"ש נראה דקשה כן למסקנא לפי כל הפירושים. וביאר

הרבים טפי, שלא סתם ג' אמות רצופות ולא נתקלקלה היציאה כל כך.

רלד גמ', ש"מ עומד כפרוץ אסור. פירשו הרשב"א והריטב"א דלפי זה הקשה הגמ' על מה שאמרו קודם דעומד מרובה על הפרוץ משתי רוחות הוי עומד נמי, דכ"ש הוא, דאי עומד כפרוץ מרוח אחת לא הוי עומד כיון שאין כאן מרוח אחת עומד מרובה על הפרוץ, כ"ש היכא שהפרוץ מרובה על העומד מרוח אחת דלא הוי כעומד, אף על פי שמשתי רוחות הוי עומד מרובה על הפרוץ.

רלה גמ', אין הכי נמי וכולי האי לא אטרחהו רבנן. כתב הריטב"א דיש מרבותיו שפירשו דלפי זה הדרה בה הגמ' מכל התירוצים דלעיל דאתי אורא מהאי גיסא ומבטל, אלא באמת אמרינן עומד כפרוץ מהני אפילו בכהאי גוונא דאיכא אורא מהאי גיסא ומהאי גיסא. ודחה דבריהם הריטב"א משום דאין זה נכון בלשון התלמוד.

רלו גמ', שם. מתבאר מסוגיין דבעומד מרובה על הפרוץ, לא אמרינן אתי אורא מהאי גיסא ומהאי גיסא ומבטל ליה, ובעומד כפרוץ אמרינן. וביאר הרש"ש טעם החילוק, דעומד מרובה הוי כסתום, ועומד כפרוץ אינו כסתום אלא דמהני עצם מה שהעומד והפרוץ שוים, ולהכי בעומד מרובה לא אמרינן דהאור מבטל ליה משום דאין כאן אור, מה שאין כן בפרוץ כעומד שיש כאן אור, צריך להתבטל על ידי האור שמכאן ומכאן. ובעומד מרובה משני צדדים מבטל ליה אורא דמכאן ומכאן, משום שהאור גורם שלא יחול כלל שם עומד מרובה, כיון דכל עומד בפני עצמו הוא פחות מהאור, וכן מבואר בחידושי הר"ן ע"ש.

רלז תוס' ד"ה ועושה. וצריך לחי אחר וכו', הקשה הקרן אורה מה הנידון, הא וודאי לא יהני בלא לחי אחר, דהא האי פס אינו בתוך הפתח עשרה אלא מחוצה לו. וי"ל ע"פ הגמ' לעיל (ג:): דחלל מבוי תנן, דכמו דסגי שהקורה עומדת בשפת עשרים, הוא הדין סגי שהלחי עומד בשפת עשר, (ש.ב.).

רלח גמ', ומ"ש מדרכי אמי ורבי אסי. הקשה הרשב"א דטעמייהו דאין הקורה מועילה, לאו משום דשבקי פתח המבוי ועיילי בהאי פירצה, אלא משום דלא נשתייר שם פס ד' בין הפירצה לפתח המבוי, ובעינן שהקורה תהיה גם על הפתח הזה, וליכא. ותירץ הריטב"א, דלדעת רש"י בעינן תרתי לגרועותא, א'. שלא ישתייר פס ד' בין פתח המבוי לפירצה, ב'. שיעזבו בני המבוי פתח המבוי וילכו דרך הפירצה, דבלא"ה עדיין היתה הקורה מתירה, דלא דיינינן לפירצה כפתח אלא כפירצה, ודוקא כיון שהולכים בני המבוי דרך הפירצה חשיב פתח ובטלה הקורה. וכתב דכן כתב להדיא רש"י לעיל (ה:): ד"ה מתיר עי"ש.

רלט תוס' ד"ה עור העסלא. ואין לחשוב האור כסתום מטעם לבוד וכו'. והרשב"א כתב דבכלים לא אמרינן לבוד. והריטב"א כתב, דקשה קצת ההיא דכוורת. דהיינו דבשבת (ח). מבואר, דכוורת שדפנותיה כלפי הקרקע אמרינן לבוד, דאם נכנסו מחיצותיה תוך ג' טפחים לקרקע חשיבא כמונחת, ואם כן מוכח דאמרינן בכוורת לבוד. ונמה שכתב דקשה קצת אולי משום דיש

נדלכאורה קשה האיך החמיר בשניהם הא רב אשי לא אמר כלום בצורת הפתח, ומשמע שחלק לכל הפחות על אחד משני הדינים הנ"ל דרב אחא לא דן בשאלתו לענין דין היכר ציר, וראויה לקבל דלת, אלא התכוין לשאול, אי נאמרו עוד דינים בצורת הפתח, והשיבוהו דלא. והר"ן פירש סברת הראב"ד, דלמד שלא השיבו לו שרב אשי פליג אדינים אלו, אלא שלא שמעו בהם כלום, ואפשר דסבירא ליה נמי שצריך.

רנ **גמ'**, כיפה ר"מ מחייב במזוזה וכו'. כתב הריטב"א, דלא חשיב פתח לענין מזוזה אלא כשיש שם מזוזות שוות, וכל שהוא עשוי עגול אפילו יש לו חלל ד' בגובה עשרה אינו פתח. והכא מיירי שיש ברגליה בנין פשוט [והיינו שתחילת רגליה ישרות] ובהא נחלקו רב ורבנן אי חוקקין להשלים. ובבית יוסף (יורה דעה סימן רפ"ז) כתב בדעת רש"י, שאין צריך כלל מזוזות ישרות. נכן משמע מרש"י ד"ה וחכמים פוטרין, שכתב דטעם הפטור מפני שלמעלה בעיגול הוא מיצר ואינו רחב ארבעה]. ודעת הרמב"ם (בפ"ז ממזוזה הלכה ד') דבעינן רגליה ישרות דווקא. והר"ן כתב גם בדעת רש"י שצריך מזוזות ישרות.

רנא **רש"י** ד"ה חייבת, בסוה"ד, אביי לפרושי פלוגתייהו אתא, לישנא אחרינא וכו'. וביאר הריטב"א דאין להוכיח מעצם מה דמודו רבנן ביש ברגליה עשרה, דאין צריך ליגע, דאפשר דטעמא דמודו, משום דסברי חוקקין להשלים, ולהכי הוצרכו להוכיח מאביי שאומר דלרבנן אין חוקקין להשלים, ולפי זה על כרחך הטעם שמודים ביש ברגליה עשרה, לפי שאין צריך ליגע.

רנב **גמ'**, לימא קא סברי ב"ש ארבע מחיצות דאורייתא, הקשה הריטב"א בשם התוס', דאי ד' מחיצות דאורייתא האיך סגי בלחי או קורה. ותירץ התוס' דהכוונה דבעינן ג' מחיצות מעלייתא ומחיצה רביעית כל דהו. וכתב בתוס' רבינו פרץ, דלפי זה מה שאמרה הגמ' ד' מחיצות היינו כעין ד' מחיצות.

רנג **גמ'**, לזרוק משתיים הוא דמיחייב. כתב הביאור הלכה (סימן שס"ג ס"א) דלפי הפוסקים דלמסקנא בשתי מחיצות הוי רשות היחיד, אין נפקא מינה אם שתיהן זו כנגד זו או כמין גא"ם. אמנם בחידושי המאירי כתב דדווקא כמין גא"ם הוי רשות היחיד אבל לא בזו כנגד זו.

דף י"ב ע"א

רנד **גמ'**, אי אמרת בשלמא לחיין וקורה משום הכי אמר לסותמו אני צריך, הקשו הרשב"א והריטב"א דהוה ליה למימר עשה לו לחי וקורה, ואמאי אמר לו עשה לחי. ותירץ דאותו תלמיד עשה לחי וקורה, וסבר דר"א סובר שאפשר להכשיר מבוי או בלחי וקורה, או בשני לחיין, ומשום הכי השיב לו וכי לסתום אני צריך, ור"א אמר לו שצריך שני לחיין וגם קורה.

רנה **גמ'**, שם. הירושלמי בפירקין (הלכה ב', הובא ברשב"א וריטב"א ור"ן) דקדק מכאן, דלחי צריך ג' טפחים מדאמר לסותמו. והריטב"א כתב דהבבלי לא סבירא ליה להאי דיוקא, ע"ש.

רנו **גמ'**, והא אנן תנן וכו'. הקשה המהרש"א (מהדורא בתרא)

הקרני ראם, כיון דלמסקנא נדחו דברי רב, וסבירא לן דמהני צורת הפתח גם לרחב מעשרה וגם לפרוץ מרובה.

רמו **גמ'**, שם. הרמב"ם פסק (בפס"ז משבת הלכה ט"ז) דצורת הפתח לא מהני להכשיר פרוץ מרובה על העומד, אבל אם העומד מרובה על הפרוץ מהני צורת הפתח אפילו ביותר מעשרה. והקשה המגיד משנה דמסוגיין מבואר דאם מהני צורת הפתח להכשיר פרצה יותר מעשרה, מהני גם לפרוץ מרובה על העומד. (וכן ביאר הלחם משנה קושיתו). והלחם משנה צידד דאם איכא תרתי לריעותא, דהיינו דהפירצה יותר מעשרה, וגם פרוץ מרובה על העומד, גם לדידן דלא סבירא לן כרב, לא מהני צורת הפתח, והוה כוונת הרמב"ם. ועיין בקרבן נתנאל (על הרא"ש סימן י"ג אות ט') שכתב כן, והביא מקורו מהירושלמי. וכן כתב הגר"א. (בשולחן ערוך סימן שס"ב ס"ז), אמנם תירוץ הלח"מ לא מספיק לסוף הסוגיא, דאמרה הגמ' אלא לאו ביתר מעשר, ומשמע דמהני צורת הפתח אפילו ביותר מעשר ואפילו בפרוץ מרובה. והגר"א כתב (מכח קושיא זו), דסבירא ליה להרמב"ם דהווי דחויא בעלמא ע"ש. והביאור הלכה (סימן שס"ב ד"ה ולהרמב"ם) כתב, דהרמב"ם מפרש כהר"ח, שנעץ קנים בין קונדס לקונדס בפחות מג' טפחים, והווי עומד מרובה על הפרוץ על ידי לבוד, ומשום הכי מהני צורת הפתח.

רמז **רש"י** ד"ה ובדרב חסדא. אבל לכלאים אפילו מן הצד הוי צורת הפתח. המהרש"ם [הובא בהגהות וחידושים] ציין להר"ן (פ"ק דסוכה דף ב: מדפי הרי"ף) דלענין סוכה נמי פסול צורת הפתח מן הצד, וביאר דרק לכלאיים כשר, דבכלאיים בעינן שיהיה ניכר למראית העין שאינו זרוע יחד.

דף י"א ע"ב

רמח **גמ'**, ומתח זמורה מאילן לאילן. מבואר דהווי צורת הפתח, הקשה המאירי, הא במבוי כשמניח הקורה על שני הכתלים אין זה צורת הפתח, דלצורת הפתח בעינן שיתן קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן, אבל הכתלים עצמם לא נחשבים לצורת הפתח, ומאי שנא הכא. ותירץ שהאילנות והקונדסין דומים הם לקנה מכאן וקנה מכאן, מה שאין כן בכתלים. והמגן אברהם (סימן שס"ג ס"ק כ"ח) הקשה כעין זה מסוכה, דצורת הפתח מהני על גבי הכתלים, ומאי שנא ממבוי. ותירץ דבמבוי הוא חומרא בעלמא לעשות צורת הפתח ולא החמירו כן בכל דוכתא.

רמט **גמ'**, אשכחינהו רב אחא וכו'. הרשב"א כתב שהתוספות נסתפקו, אם הספק הוא על היכר ציר, או על דין ראויה לקבל דלת, וכיון דלא ידעינן אזלינן בתרווייהו לחומרא ובעינן שניהם, היכר ציר וראויה לקבל דלת. אבל הרי"ף נראה שפירשה על היכר ציר הסמוך לה, ולכן השמיט הדין דבעינן היכר ציר ופסק רק שצריך שתהיה ראויה לקבל דלת. והרשב"א פירש דאין צריך לא היכר ציר, ולא ראוי לקבל דלת, דסבירא ליה שנסתפק על שניהם, ועל זה השיבו לו דפליג אתרווייהו. והביא מהראב"ד שפסק בשניהם לחומרא. והריטב"א שמביא דעת הראב"ד מפרש דעתו,

פסק השולחן ערוך (שנו, ב) דשרי רק למלאות בחצר ואסור להכניס לבית, וכתב שם **המשנה ברורה** (ס"ק יג) דהטעם הוא, דפעמים שהמים שוקעים, והמחיצה ניכרת למי שעומד סמוך למים, מה שאין כן לבני הבית לעולם אין המחיצה ניכרת כיון שהם רחוקים מהמים, ומקורו מהרא"ש כאן שביאר כן. ועיין שם **בביאור הלכה** (ד"ה מותר) שתמה למה פסק השולחן ערוך כן, הרי הוא דוחק גדול, וכתב דאפשר משום דהוא מילתא דרבנן.

רסה בא"ד, וקשה **דבפרק כיצד משתתפין וכו'**. הקשה **רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס** מה ענין עירוב מיא לכאן, הא התם היינו דכיון שהמים שבתו בחצר השניה אסור לטלטלם כאן, אבל הכא איסור הטלטול הוא משום כרמלית והכ שבאו המים לתוך המחיצות הרי הם ברשות היחיד השתא ומותר לטלטלם, והחזון **איש** (קג, סק"ד) תמה עליו ז"ל דוודאי ענין עירובי מיא, היינו דעל ידי עירוב המים לא מהני המחיצה, עכ"ל. והיינו דאין זו רק סברא לאסור לטלטול המים, אלא דמבטל את עיקר המחיצות.

רסו גמ', **איתיביה יתר על כן וכו'**, **רבינו עקיבא איגר** (בגליון הש"ס) הקשה הא קושיא זו קשיא לכולי עלמא נמי, דהא לכו"ע קורה משום הכירא, והכא מבואר דהקורה משום מחיצה. וע"ש מה שתירץ. **והמהרש"א** כתב [ובאמת שכן כתב **הריטב"א**] דאין הכי נמי דהקושיא לכו"ע. **ורבי אלעזר משה הורוויץ** כתב, דעל קורה י"ל דרבנן שפוסלים למעלה מכ"אמה ורחב מעשרה, על כרחך סבירא להו דקורה משום הכירא, ולא משום מחיצה ופליגי על ר"י, ומה שאמרו דהווי רשות הרבים, משום לחי נקטו כן.

רסז רש"י ד"ה לחי מכאן. **ואפילו רבנן וכו'** הקשה **הריטב"א** בשם התוס' (ולפנינו ליתא) **הא לעיל** (ו:): מבואר, דלרבנן במבוי מפולש בענין מצד אחד צורת הפתח לת"ק ודלת לחנניא. (וכן הקשה **הרש"ש**). ותירץ דרבנן אמרו כן, דוקא במבוי המפולש ובקעי ביה רבים לסרטיא או לבקעה, דאתו רבים ומבטלי מחיצתא, דלחי וקורה הוו מחיצה.

רסח גמ', **כל שארכו יתר על רחבו**. ביאר **המגיד משנה** (פי"ז משבת הלכה ט') דאורכו היינו דרך כניסתו למבוי, ומה שאינו דרך כניסתו נקרא רוחב. והטעם שצריך שיהיה ארכו יתר על רחבו כתב **המשנה ברורה** (שס"ג ס"ק ק"ה בשם הלבוש) שכן דרך המבוי להיות. **רסט** גמ', **ובתים וחצרות פתוחים לתוכו**. כתב **הדרכי משה** (סימן שס"ג) בשם **האור זרוע**, דגם אם שני החצירות מצד אחד מהני, והוא הדין אם שתי החצרות הם בכותל האמצעי הסתום כנגד הפתח נמי מהני.

רע שם, הטעם לזה דבעינן בתים וחצרות פתוחים לתוכו. כתב **הבית יוסף** (סימן שס"ג) בשם **הרשב"א**, דמה שהתירו במבוי בלחי וקורה היינו לפי שיש בו הרבה דיוורין, ואין משתמשין בו בהצנע, ולפיכך סגי בתיקון כזה, מה שאין כן בחצר שמשתמשים בו בהצנע טפי לכן צריך יותר היתר ניכר, בפס ד' טפחים או שני פסין, ומשום הכי מבוי שאין בתים וחצירות פתוחים לתוכו בעי הכירא טפי.

רעא תוס' ד"ה **ובתים וחצירות**. וא"ת חצר שאינה מרובעת וכו',

הא רבי שמעון בן גמליאל תנא הוא, ואם כן נימא דפליג על רבי ישמעאל, ותירץ דאין נראה לגמ' שחולק, דאם כן הוי ליה לאתויי שיטתו במשנה כמו שהביאו דברי רבי עקיבא.

רנז גמ', **אמר רב אחלי עד ארבעה**. כתב **הרשב"א** (לקמן יג.) בשם **הראב"ד**, דאזלינן בזה בתר רוחב הפתח, ואפילו אם המבוי רחב מאד, ופתחו רק ד' אין צריך תיקון. והוכיח זה, דלקמן איכא מאן דאמר דפליג על רב אחלי, ואי נימא דהמבוי עצמו פחות מד' טפחים, הא הוי מקום פטור ולכולי עלמא שרי לטלטל מתוכו, ועל כרחך מוכח דמיירי שהמבוי עצמו רחב טפי ורק פתחו פחות מד'.

רנח גמ', **והא את הוא דאמרת וכו'**. הקשה **הריטב"א** לפי מה שסברה הגמ' השתא דבפס אחד קאמר, מהו הלשון **פסי** חצר דקאמר בלשון רבים. ותירץ דהיינו פסין דעלמא, כדאמרין **לקמן** (יד:), לחיים דעלמא. עוד הקשה דנימא שצריך שני פסין שיש בשניהם יחד ד', ובכל אחד ב' טפחים. ותירץ דב' אינו שיעור חשוב, דממה נפשך או דסגי בכל שהוא, או בג' טפחים שיעצא מתורת לבוד, או בד' שהוא שיעור חשוב.

רנט רש"י ד"ה **רבי היא**, ורבי יוחנן אליבא דרבנן קאמר, וכו'. כתב **הרשב"א** דרש"י דקדק כן [דלא סבירא ליה לר"י כרבי] מהא דאמרת הגמ' והא דתני אדא בר אוכמי רבי היא, דמשמע מהא דהא דרבי יוחנן היא. והקשה דלפי זה רב נחמן שאומר לקמן דחצר ניתרת בפס ד' היינו כרבנן, ואי אפשר לומר כן דהא הוא פסק הכא כרבי אליעזר, אלא וודאי רבי יוחנן אמרה כרבי אליעזר, דשניהם מודים דחצר ניתרת בפס ארבעה, ופליגי רק בלחי משהו, ואמרו שצריך שניים, ודלא כרבנן דגם בלחי משהו סגי באחד.

רס גמ', **כאן בחצר כאן במבוי**. פירש **הריטב"א** הסברא, דבחצר שהיא מרובעת ניכר בה הפרצה טפי ואפילו בפחות מד'.

רסא גמ', **מחיצה תלויה מהו שתתיר בחורבה**. רש"י פירש דלהכי נקט חורבה, משום דדרך להיות שם מחיצות תלויות, ומשמע דפירש דהספק הוא בכל גוונא, ונקט חורבה לפי שהוא דבר המצוי. אמנם **המאירי** (בבית הבחירה לקמן מח.) כתב דהספק הוא דווקא בחורבה, לפי שאין מצוי שם בקיעת בעלי חיים ולכן היה סלקא דעתיה דכשר.

רסב רש"י ד"ה **ולא אצרכוה אלא פס אחד**, בראש הכותל ומותר למלאות מן המים לפניו וכו'. הר"ן דייק מלשון רש"י, דרק למלאות התיירו, אבל לא לטלטל, משום דלמלאות הוא קל טפי, דאמרין לקמן קל הוא שהקילו חכמים במים. [וצריך עיון דהא השתא קיימינן לס"ד שלא סברה הגמ' שזהו קולא מיוחדת במים אלא בכל דוכתא סגי בפס אחד. (י.צ.ב.)].

רסג גמ', **ממלא הוא דלא ממלאינן הא טלטולי מטלטלינן**. ביאר הר"ן דאין הפשט דלטלטל קיל טפי מלמלאות, דאדרבא קל הוא שהקילו חכמים במים וכדלעיל, אלא היינו דמלשון הברייתא משמע דרק למלאות אסרו, ולכן הקשו.

דף י"ב ע"ב

רסד תוס' ד"ה **הכא במאי עסקינן**, וניכרת מחיצה לבני חצר. וכן

האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים, ודרשינן דבעינן כתב שיוכל לימחות, האי דרשה קאי גם על ס"ת, דמה דכתיב "בספר" היינו כולל גם ספר תורה כיון שהוא גם כשר למחיקה ואם כן נאמר בזה שגם כשכותב בספר תורה צריך שיהיה ראוי לימחות. ולפי זה, כיון דזהו דין ואופן כתיבת ספר תורה, לא שייך לחלק בזה בין כהן לישראל, דאין זה דין שיוכלו בפועל למחוק אלא דין באופן כתיבת הספר תורה (י.צ.ב.).

רעח) שם. הרשב"א כתב דהני דחיות דרב פפא ורב נחמן דחיות בעלמא נינהו, ועיקרא כמו שאמרו בתחילה דהא בהא תליא, והמנחת חינוך (מצוה שס"ה) כתב בדעת הרמב"ם, דסבירא ליה שאין מוחקין לה מן התורה, דהיינו שמוכח דלא סבירא ליה כדחיה דרב פפא, ואם כן תליא בפלוגתא דמגילתה כשרה להשקות בה סוטה אחרת, וכמו בכה"ג פסקינן דאינה כשרה (כן כתב הרמב"ם בפ"ג מסוטה הלכה ח') הוא הדין בזה.

דף י"ג ע"ב

רעט) גמ', ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי. פירש המהרש"א, דהיה מבאר לו טפי בקריצת עיניים וברמיזות שפתיים, ובחידושי בכור שור פירש הגמ' שהשכינה חופפת על ראש הלומד תורה, (כשהוא במדרגה הראויה לזה).

רפ) גמ', אלו ואלו דברי א-ל' חיים. הקשה בתוס' רבינו פרץ מה שייך לומר גבי איסור והיתר אלו ואלו דברי וכו', ממה נפשך או אסור או מותר. ותיירץ דאיתא במדרש שוחר טוב (תהילים פ"ב) דהקב"ה שנה למשה את התורה במ"ט פנים מותר, ובמ"ט פנים אסור, ואמר משה לקב"ה מה אעשה, ואמר לו הקב"ה הלך אחר רוב חכמי הדור ומה שיאמרו רובם כן יהיה הדין. [והדברים עדיין צריכים עיון, האם אמנם הורה משה לישראל הפנים להיתר ולאיסור, והרי זה אי אפשר, אלא דבעינן למימר דהודיעו הקב"ה שאפשר לדון לשני הצדדים, ובעת שתהיה מחלוקת (אף על פי שאין הכרח שתהיה) כי כל צד יחזיק בצד דידיה, יכריעו על פי הרוב (י.צ.ב.).]

רפא) גמ', מפני שנוחין ועלובין היו. ביאר הבית יוסף (כללי הגמרא הליכות עולם שער ה' פ"א) דלפי שהוא עניו זוכה יותר לכון להאמת, נויש לבאר זה לפי שהרבה ממ"ח קניני התורה תלויים בענוה].

רפב) גמ', ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהם. וכתב הרשב"א, דעל דרך זה הלך רבינו הקדוש והקדים במשניות בכל מקום בית שמאי לבית הלל.

רפג) גמ', שכל המשפיל וכו' וכל המחזר וכו'. המהרש"א מבאר הני ג' חילוקים, שהאדם צריך שיהיה טוב לשמים, לבריות ולעצמו, והמשפיל עצמו היינו כנגד הקב"ה, והבורח מן הגדולה כנגד בני אדם, והנחלק מפני השעה, הווי ליה זכות והקב"ה מרחם עליו ומשנה מזלו כשבת (קנוי): שהקב"ה אמר לאברהם שישנה את מזלו שיוליד.

רפד) גמ', נוח לו לאדם שלא נברא משנברא. הקשה הגר"א

ואין לומר דלחצר וכו'. אבל הרשב"א כתב סברא זו בשם התוספות למסקנא, ונלפמש"כ לעיל בשם הרשב"א סברא בזה מבוארת היטב, דכיון שיש בו דיורין, אין צריך כלל בתים וחצירות דכל מה שצריך בתים וחצירות היינו על מנת שיהיו בו דיורין. והרשב"א ורשב"א והמאירי כתבו, דהראב"ד גריס דאי ארכה יתר על רחבה הו"ל חצר, ולפי זה אתי שפיר דבאמת אינו נותר בלחי פס ד', ואמבוי קאי.

דף י"ג ע"א

רעב) גמ', לא אמרה ר"ע אלא לחדד וכו', פירש רש"י שאמר זה כדי שישמרו לבם לתורה ויאמרו פלפול מליבם, והרשב"א הוסיף ביאור, דרצה שיתנו ליבם לחכמה כדי שיאמרו הלכות משמם ויפסקו כמותם.

רעג) תוס' ד"ה או מיתר אות אחת. כמו בראשית ברא וכו'. כתב המהרש"א דעל מחסר אות אחת לא פירשו התוס' כלום. ופירש דהתורה כולה שמותיו של הקב"ה דהיתה כתובה לפניו אש שחורה על גבי לבנה, ובהן ברא הקב"ה את עולמו. ומקיים בהן את העולם, והמחסר אות אחת הרי הוא מחריב את קיומו.

רעד) בא"ד, שם. מה שלא הסכימו התוס' לפירוש רש"י והביאו דוגמא מבראשית ברא, כתב בספר אמר הבונה (על עין יעקב) דמשמע להו דמחריב את העולם קאי על הפסוקים, דמיירי מבריאת העולם.

רעה) גמ', כיון דאינתוק לשם רחל וכו'. כתב המהר"ץ חיות, דכיוצא בזה מצינו בריש זבחים (ג). דבת מינה מחריב בה, ולא בת מינה לא מחריב בה, דהיינו דבשוחט לשם חולין ליכא פסול דשלא לשמה, כיון שאינה מחשבת בת מינה דקדשים. ונלכאורה כאן הוא ענין אחר, ולא משום דלשם ס"ת הוי לאו בת מינה, אלא דלא חל על הכתב שם מגילת סוטה דרחל, והוי רק כתב של הפרשה, ומשום הכי ליתא מה שיפסול אותה ללאה. (י.צ.ב.).

רעו) תוס' ד"ה חוץ מפרשת סוטה, ורבי ישמעאל שהיה אוסר וכו'. מבואר בתוס' דלרבי ישמעאל בעינן בכל התורה כולה כתב שיכול לימחות, ולא רק בפרשת סוטה. אמנם רש"י סוטה (כ): ד"ה כתב, כתב דרך בפרשת סוטה שבתורה בעינן כתב שיכול לימחות ופליג אתוס' דהכא.

רעז) גמ', שם. רבינו עקיבא איגר הכא הביא תשובת מהר"י לבית לוי (סימן ל"ז) שהקשה על פי מה שפסק הרמב"ם (סוטה פ"ד ה"ט) דמגילת סוטה בעינן שיכתבנה דווקא כהן. אם כן מאי שקיל וטרי הכא אם אפשר למחוק לסוטה מן הס"ת, הא לא כתבה כהן. וכתב דיש לומר דמיירי באיתרמי שכהן כתב הספר. אך הקשה דאם כן האיך אמרו שלא מטילים קנקנתום לפרשת סוטה, משום שאם בא למחוק מוחק, הא היכא דישראל כותב הספר בלאו הכי לא יוכלו למחוק ממנה, ואם כן ישראל יוכל להטיל קנקנתום. [אמנם באמת קשה מה איכפת לן שיטיל קנקנתום ולא יוכלו למחוק לה מן התורה, אטו משום שאפשר למחוק לה מן ס"ת יש חיוב לעשות ס"ת באופן שיוכלו למחוק. ואולי ביאורו דכיון דכתיב וכתב את

ענין רע, כמו הממשמש בבגד לבחון החזק הוא, או חלש ובלוי. רפז) תוס' ד"ה שיודע לטהר את השרץ, וכי מסיק ולא היא וסותר וכו'. הקשה המהרש"א מי הכריח לתוס' לומר כן דבאמת שרץ אינו מטמא במשא, אולי באמת לדינא הוא מטמא, דנוכל מקום אתי במה מצינו. ותירץ דאפשר דקים ליה לר"ת בשום מקום שהשרץ טהור מטומאת משא. והקשה במצפה איתן דאישתמיטתיה ליה למהרש"א משנה בכלים (פ"א משנה א) דהשרץ טהור מטמאת משא. ותירץ דהתם היה אפשר לומר דמיירי בכעדשה מן השרץ, אבל בכזית יתכן שמטמא במשא מדין נבילה, אלא דקשה משבת (פב:) דאיתא התם להדיא דהשרץ אינו מטמא במשא.

רפז) מתניתין, דיה לקורה שתהא רחבה טפח. בגמ' לקמן (פ"ג:) איתא פלוגתא אי קורה שעשאה מעצי אשירה כשירה. וטעמיה דמאן דפסל, משום דקורה בעיא שיעורא טפח, ועצי אשירה כתותי מכתת שיעורייהו. וכן פסק הרמב"ם (פ"ג משבת ה"ג). אמנם הראב"ד בהשגות (שם ה"ב) פסק להכשיר, וביאר בטעמא דמילתא דהואיל והא דבעינן שיעור לקורה הוא רק מטעם היכר, גם בעצי אשירה איכא היכרא.

רפח) מתניתין, רואין אותה כאילו היא של מתכת. עיין בריטב"א שכתב, דהמשנה נקטה מתכת לגזמא בעלמא. אי נמי, לאשמועינן דאם עשאה דקה כל כך שאפילו אם היתה של מתכת לא היתה יכולה לקבל אריח, אינה כשירה אפילו לרבי יהודה.

(בפירושו לספר יונה פרק ד' פסוק ג') אם נוח לו שלא נברא למה נברא, הרי הקב"ה טוב ומטיב. וביאר דהכא מיירי על גלגול שני, דנחלקו האם נוח לאדם שלא ירד בגלגול שני, אלא לתקן הכל בגלגול ראשון, או שעדיף לירד בגלגול שני כדי לקיים עוד מצוות. ומה שאומרת הגמרא **יפשפש במעשינו**, היינו שיחפש איזהו דבר שקלקל בגלגול ראשון, שבעבורו ירד לעולם עלמנת לתקן, והיאך ידע את הדבר, כתב הגר"א דיש ב' סימנים, א', במה שנכשל בגלגול זה הרבה פעמים, ב', באיזה עבירה נפשו חושקת מאד. ובאור ישראל (סימן כג) כתב דהמחלוקת היתה האם אפשר בשכלינו אנו להשיג שטוב לבוא לעולם הזה, או שבשכל נראה דאינו טוב, אלא שאנו מאמינים שטוב כי הקב"ה עושה רק טוב לברואיו, ולא מחשבותי מחשבותיכם וכו'. וביאר במכתב מאליהו (ח"ב עמוד 120 - 117) העומק בזה, דנחלקו האם דרך העבודה הוא לראות בכל דבר את הסיכוי להצלחה והטוב שבבחירה החיובית, ועל ידי זה יגרום לבחור בטוב, או לראות את הסכנה שבחי העולם הזה והמצב של יצרו של אדם מתחדש וכו' ומבקש המיתו, ונמנו וגמרו שזו הדרך הנכונה שעל ידי זה יבוא להלחם על נפשו בכל עז.

רפה) גמ', עכשיו שנברא יפשפש וכו'. פירש רש"י דיפשפש היינו לשעבר וימשמש היינו להבא. והמסילת ישרים פרק ג' מבאר, דפשוש היינו במעשים האם יש בהם רעים, ולהניח המעשים הרעים, ומשמוש היינו במעשים הטובים עצמם לראות היש בהם

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למוניים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>